

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE BAĞLI GÖÇLERİN AVRUPA
BİRLİĞİ'NE ÜYE ÜLKELER VE TÜRKİYE'DE
SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMLERİNE ETKİLERİ

Nazmi TARIM

Danışman

Prof. Dr. Zeki ERDUT

İZMİR - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İklim Değişikliğine Bağlı Göçlerin Avrupa Birliği’ne Üye Ülkeler ve Türkiye’de Sosyal Güvenlik Sistemlerine Etkileri” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih
....../....../.....
Nazmi TARIM
İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İklim Değişikliğine Bağlı Göçlerin Avrupa Birliği'ne Üye Ülkeler ve Türkiye'de Sosyal Güvenlik Sistemlerine Etkileri

Nazmi TARIM

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı

Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Programı

İnsanların ihtiyaç duyduğu mal ve hizmetlerin üretilmesi sermaye birikimine dayanan küresel bir ekonomik sistem aracılığı ile gerçekleşmektedir. Bu sistem üretim yapma ve sermayeyi daha çok biriktirebilme uğruna, doğal kaynakları ve çevreyi -diğer insanlar için ortaya çıkabilecek kısıtlıkları dikkate almaksızın- sınırsız bir şekilde kullanmaktadır. Mevcut sistemde üretim süreci temelde petrol ve kömür gibi fosil yakıtların kullanımına bağlıdır. Bu tür ürünlerin tüketilmesi ile açığa çıkan karbon atmosfere salınmaktadır. Atmosferde karbon miktarının artması güneş ışınlarının atmosferde daha çok tutunmasına ve atmosferin ısınmasına yol açmaktadır. Isınma ile kara, su ve buzul kütlelerinde değişiklikler oluşmaktadır.

Kara, su ve buzul kütlelerinde oluşan değişiklikler insanların yaşam alanlarında hayatlarını sürdürmelerini olanaksız hale getirmektedir. Buzul erimelerine bağlı olarak deniz seviyelerinin yükselmesi yaşam alanlarını kaybetmelerine, aşırı kuraklıklar yiyecek ve su kıtlığı çekmeleri gibi sorunları ortaya çıkarmaktadır. İnsanların bir savunma hareketi olarak bu bölgelerden ayrılması kaçınılmaz hale gelmektedir. Ancak bu orta enlem dışındaki bölgelerde yaşayan, milyonlarca insanın göç etmesi anlamına gelebilir. İnsanlık tarihinde bu kadar insanın katıldığı bir göç daha önce hiç yaşanmadı.

Yaşadıkları bölgeyi terk ederek birer iklim göçmenine dönüşen insanların hayatlarını sürdürebilmeleri için tercih edecekleri bölgeler, iklim değişikliğinden göreceli olarak az etkilenecek ılıman kuşakta bulunan AB

lkeleri ve Türkiye olacaktır. Kitlesele boyutlardaki iklim göçmeni akışları, konaklama sunacak ülkelerde tahmin edilmez büyüklükte ve çeşitlilikle, ekonomik ve sosyal sorunları doğuracaktır. Konaklanan ülkelerin vatandaşları ve bu ülkede konaklayacak göçmenler, ekonomik ve sosyal sorunları birlikte yaşayacaklardır. Devletlerin bu tür sorunlarla başa çıkabilmesinin yolu, güncelleştirilmiş sosyal güvenlik uygulamalarını devreye sokmasından geçmektedir. Sosyal güvenlik edimlerinin, sosyal güvenliğin bir insan hakkı olması temelinde, tüm insanlara, sisteme katkıda bulunma şartı olmadan sunulması ekonomik sıkıntıları doğuracaktır.

İklim göçmenlerinin sosyal güvenlik kapsamına alınması, uluslararası anlaşmalarda yer alan taşınabilirlik ilkesine bağlı olarak sosyal güvenlik edimlerinin sunulmasını küresel bir boyuta taşıyacaktır. Ulusal sınırların dışına çıkarak sosyal güvenliğin küresel bir boyuta gelmesi, iklim değişikliğinin küresel risklerine karşı sosyal koruma güvencesi sağlama garantisinin verilmesi demektir. İklim değişikliğine yol açan ülkelerin, dolaylı olarak da olsa iklim değişikliğinden ekonomik ve sosyal açıdan zarar göreceklerdir. İklim değişikliğine bağlı oluşacak riskler ekonomik açıdan devletler adına katlanılmaz seviyelere çıkabilir. Sosyal güvenlik sistemlerinin edimleri sunamayarak işlevsiz hale gelmeleri, iklim felaketlerinin yaşanma sıklığına ve şiddetine bağlıdır. Ancak ekonomik faaliyetlerin aynı doğrultuda devam etmesi süreci hızlandırmaktadır. Sermaye birikim modelinin gezegenin ve gezegende yaşayan canlıların ihtiyaç duyduğu kaynakları, dünya piyasalarına dâhil etmesinin, bir süre sonra bu modelin işleyemez hale gelmesine ve çökmesine yol açma olasılığı vardır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, G, Sosyal Güvenlik, Avrupa Birliği, Türkiye.

ABSTRACT

Master's Thesis

The Impacts of Migrations Associated with Climate Change towards European Union's Member States' and Turkey's Social Security Systems

Nazmi TARIM

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Labour Economics and Industrial Relations

Labour Economics and Industrial Relations Program

The production of the goods and services that people need is ensured via a global financial system that depends on capital accumulation. This system unrestrictedly utilizes natural resources and the environment for the sake of sustained production and capital hoarding, regardless of the consequences on other people. In the current system, the production process essentially relies on fossil fuels such as oil and coal. The consumption of these fuels results in the release of carbon, which eventually ends up in the atmosphere. Increasing concentrations of carbon in the atmosphere trap sunlight for longer durations, thereby increasing the average temperature. This carbon-induced warming leads to changes in land, water and glacial masses.

Changes that occur in land, water and glacial masses make it impossible for humans to sustain their lives in their own habitats. While sea level rise, a direct consequence of glacier meltdown, deteriorates their habitats, extreme droughts results in severe problems such as food and water shortages. It becomes inevitable for humans to abandon these disaster-stricken areas as a struggle for existence. This may prompt mass migrations for millions of people that live outside the mid-latitude regions. A migration of such a scale has never occurred over the whole course of human history.

The areas that climate migrants, leaving their own land, will prefer to settle into to sustain their lives will be European Union countries and Turkey, temperate climate countries that are relatively less likely to be affected by the

climate change. Mass migration movements, induced by climate change, will give rise to unpredictably serious financial and social problems, varying in severity and scale, across host countries. The citizens of host countries as well the migrants will have to cope with these problems all together. The way for governments to deal with such issues is to incorporate updated social security applications. Given that social security is a human right, providing every single individual with access to social security benefits without an obligation to contribute to the system will lead into economic problems.

Taking the principle of transferability, as is in international agreements, into account, the incorporation of climate migrants into social security programs will globally transform the administration of social security benefits. The expansion of social security from a national to a global scale will correspond to ensuring social security protection against the global risks of climate change. Countries responsible for climate change will financially and socially be impacted by climate change, whether directly or indirectly. The severity of the financial problems posed by climate change may be unbearably high for states. Depending on the frequency and severity of calamities, social security systems may end up in a dysfunctional state without the capability to offer benefits at all. Yet, sustaining economic activities in a similar fashion is accelerating the process. The introduction of resources, much needed by the planet itself and its own species, into global markets by the capital accumulation model will eventually render the model useless and cause its downfall.

Keywords: Climate Change, Migration, Social Security, European Union, Turkey.

**İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE BAĞLI GÖÇLERİN AVRUPA BİRLİĞİ'NE ÜYE
ÜLKELER VE TÜRKİYE'DE SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMLERİNE
ETKİLERİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
TABLOLAR LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMLAR**

1.1. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ	3
1.1.1. Tanımı	3
1.1.2. Unsurları	6
1.1.2.1. Atmosferde Yaşanan Değişiklikler	6
1.1.2.2. Su ve Buz Kütlelerinde Yaşanan Değişiklikler	7
1.2. GÖÇ	10
1.2.1. Tanımı	10
1.2.2. Unsurları	12
1.2.2.1. Yaşam Alanının Yok Olması	12
1.2.2.2. Geçim Kaynaklarının Kaybedilmesi	12
1.2.2.3. Toplumsal Düzenin Bozulması	13
1.3. SOSYAL GÜVENLİK	14
1.3.1. Tanımı	14

1.3.2. Unsurları	18
1.3.2.1. Sosyal Riskler	18
1.3.2.2. Kamu Gözetimi	20
1.3.2.3. Toplu Tasarruf	21
1.3.2.4. Gelirin Yeniden Dağıtımı	21

İKİNCİ BÖLÜM

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE GÖÇ İLİŞKİSİ

2.1. SERMAYE BİRİKİM MODELİ	24
2.2. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN YOL AÇTIĞI SORUNLAR	27
2.2.1. Gıda Kıtlığı	27
2.2.2. Su Kıtlığı	28
2.2.3. Sağlık Sorunları	30
2.2.4. Çevre ve Altyapı Sorunları	31
2.3. İKLİM SORUNLARININ GÖÇLERİ DOĞURMASI	32
2.3.1. İklim Göçmenliği	32
2.3.2. Uyum Stratejisi Olarak Göç	38
2.4. GÖÇ EDİLEN AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ VE TÜRKİYE’DE DOĞABİLECEK SORUNLAR	39
2.4.1. Ekonomik Sorunlar	39
2.4.2. Çevresel Sorunlar	41
2.4.3. Sosyal Sorunlar	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇ VE SOSYAL GÜVENLİK İLİŞKİSİ

3.1. İKLİM GÖÇÜ SORUNLARININ ÇÖZÜLMESİ	44
3.1.1. Göçmenlerin Sosyal Güvenlik Kapsamına Alınması	44
3.1.2. Avrupa Birliği’nin ve Türkiye’nin Göçmenlerin Sosyal Güvenlik Kapsamına Alınmasına İlişkin Yaklaşımı	50
3.1.3. Sosyal Güvenlik Kapsamına Alınmada Karşılaşılan Engeller	55
3.1.4. Yargı Kararlarının Göçmenlerin Sosyal Güvenliğine Etkisi	60

3.1.5. Göç Politikalarının Sosyal Güvenlik Kapsamına Alınmada Etkisi	61
3.2. KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ULUSAL SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	63
3.2.1. Ulusal Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Eşgüdümünün Sağlanması	64
3.2.2. Sosyal Güvenlik Edimlerinin Uluslararasılaşması	65
3.3. İKLİM ODAKLI SOSYAL GÜVENLİK	68
3.3.1. İklim Değişikliğinin Sosyal Güvenlik Sistemlerini Değiştirmesi	68
3.3.2. Sosyal Güvenliğin İklim Değişikliğinin Etkilerini Azaltmadaki Rolü	75
SONUÇ	78
KAYNAKÇA	82

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
GSYİH	Gayri Safı Yurtiçi Hâsıla
HDİP	Hükümetler arası İklim Değişikliği Paneli
UÇÖ	Uluslararası Çalışma Örgütü
USGB	Uluslararası Sosyal Güvenlik Birliği

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Dünya Ülkeleri İçerisinde 2018 Yılında En Fazla Yer Değiştirmenin Yaşandığı Ülkeler

s. 37

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: 2016 yılında yaşanan en büyük 10 yer değiştirme olayı s. 35

Şekil 2: Küresel Boyutta İklim Kaynaklı Felaketlere Bağlı Olarak Son 6 Ayda
Yaşanan Yer Değiştirme Olayları s. 36

GİRİŞ

Sanayi devriminin başlangıcından günümüze kadar olan süreçte, endüstriyel üretim şekli çoğunlukla kömür ve petrol gibi fosil yakıtların tüketimine dayanmıştır. Fosil yakıtların tüketilmesi havaya karbon gibi sera gazlarının salınması anlamına gelmektedir. Atmosferde sera gazlarının oranının artması, atmosferin daha fazla güneş ışığını tutmasını ve böylece küresel ısınmanın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Isınma beraberinde kara ve su sistemlerindeki dengelerin bozulmasına yol açan iklim değişikliğini getirmektedir.

İklim değişikliği hâlihazırda gezegeni ve toplulukları etkilemektedir. İnsan faaliyetlerine bağlı olarak ortaya çıkan fiziksel ve kimyasal değişiklikler toprakta ve suda etkilerini göstermeye başlamıştır. Sıcaklık ve yağış rejimlerinde değişiklikler görülmektedir. Kutup bölgeleri ısınmakta ve bu durum su seviyelerinin yükselmesine yol açmaktadır. Kıyı bölgelerinde bulunan yapılar tehdit altına girmektedir. Bazı ada ülkelerinin tamamı ile su altında kalması söz konusudur. Seller ve fırtınalar tatlı su kaynaklarını tehdit etmektedir. Atmosferdeki karbon oranının artması okyanusları daha asidik hale getirmekte ve okyanusların ısınması daha az oksijen içermesi anlamına gelmektedir. Deniz ve okyanus hayatı tehdit altına girmektedir. Dünyadaki oksijen üretiminin çoğunu okyanuslarda bulunan canlılar gerçekleştirmektedir. Artan kuraklık ve çölleşme kıt olan su kaynakları üzerindeki çatışmaları arttıracaktır. Sıcak günlerin şiddeti ve görülme sıklığı artacaktır. Yağışlardaki ve sıcaklıklardaki değişiklikler hayvan türlerinin yaşam alanlarını değiştirmesine, ekosistem dengelerinin bozulmasına ve bazı türlerin nesillerinin tükenmesine yol açacaktır. Yiyecek, toprak ve su konularında devletler arasında yaşanacak sorunlar çatışmaları ve savaşları beraberinde getirecektir.

Yaşam alanlarında bu tür sorunlarla karşılaşan insanlar, geçim imkânlarını ve yaşam alanlarını kaybetmeleri nedeniyle göç etmeye başlayacaklardır. Göç sonrasında konaklayacakları yerler Avrupa Birliği(AB) ülkeleri ve Türkiye gibi göreceli olarak iklim değişikliğinden daha az etkilenecek olan orta enlem üzerinde bulunan ülkeler olacaktır. Yüz milyonlarca insanın bulunduğu enlemi terk ederek ılıman enlemde bulunan ülkelere yerleşmesi tahmin edilmesi güç sorunları doğuracaktır. Göçmenler konakladığı ülkelere sosyal ve ekonomik birçok sorun

yaşayacaktır. Aynı zamanda bu ülkelerin kendi vatandaşları da ülkelere gelen göçler nedeniyle kötü bir şekilde etkileneceklerdir. Bu sorunların çözülebilmesi sosyal güvenlik sistemlerinde değişimlerin yapılmasını gerektirecektir. Ancak bu değişimleri gerçekleştirmek, hâlihazırda kendi vatandaşlarının sosyal güvenliği konusunda sorunlar yaşayan AB ülkeleri ve Türkiye için kolay olmayacaktır. Küresel ekonomik sistemin, daha çok sermaye biriktirebilmek amacıyla gerçekleştirdiği faaliyetlerin ortaya çıkardığı insan akışı gibi sonuçların, sosyal güvenlik harcamaları yoluyla, sermaye birikimlerini eritme riski vardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMLAR

1.1. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ

1.1.1. Tanımı

İklim değişikliğini tanımlayabilmek için öncelikle küresel ısınma kavramından bahsetmek gerekmektedir. Sanayi devriminden itibaren, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarımızı karşılamak için yürüttüğümüz faaliyetler, kömür ve petrol gibi fosil yakıtların tüketimine dayanmaktadır. Fosil yakıtlar, mal ve hizmet üretimi sırasında yaygın bir şekilde enerji kaynağı olarak kullanılmaktadır. Bu tür enerji kaynaklarının kullanılması neticesinde karbon gibi gazlar açığa çıkmakta ve bu gazlar atmosfere salınmaktadır¹. Atmosferde karbon miktarı arttıkça, dünyamıza gelen güneş ışınlarının uzaya geri yansması engellenmekte ve güneş ışınları atmosferde daha fazla tutulmaktadır. Bu durum atmosferin ısınmasına ve ardından küresel bir ısınmanın ortaya çıkmasına yol açmaktadır².

Dünyada ılıman bir iklimin olabilmesi için, atmosferde karbon gibi sera gazlarından belirli bir oranda bulunması gerekmektedir. Aksi halde dünya gündüz ve gece arasında aşırı sıcaklık farklarının yaşandığı bir gezegen olurdu. Ancak insan faaliyetleri atmosferde bulunan sera gazlarının olağan değerleri aşmasına neden olmaktadır. Sera gazlarının olağan değerleri aşması küresel ortalama sıcaklıkları yükseltmektedir. Atmosferdeki karbondioksit oranı ile atmosfer sıcaklığı arasında doğrusal bir ilişki vardır³. Atmosferdeki sera gazlarının oranının değişmesi, iklim sistemleri arasındaki güneş kaynaklı enerji bilançosunun değişmesine neden olmaktadır⁴. “Gezegenimizin en karmaşık yapılarından birisi olan iklim sistemi: atmosfer, kara yüzeyleri, kar ve buzullar, okyanus ve diğer su kütleleri ve canlılar arasındaki karşılıklı” etkileşimlerden oluşur⁵.

¹ NAP, **Confronting Climate Change**, National Academy Press, Washington, 1990, s. 1.

² İzzet Arı, **İklim Değişikliği İle Mücadelede Emisyon Ticareti ve Türkiye Uygulaması**, DPT Yayınları, Ankara, 2010, s. 7-8.

³ Mikdat Kadioğlu, **Bildiğiniz Havaaların Sonu: Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye**, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2001, s. 196-197.

⁴ Ecmel Erhat, **İklim Sistemi ve İklim Değişimleri**, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2012, s. 49.

⁵ Bölgesel Çevre Merkez-REC Türkiye, **A'dan Z'ye İklim Değişikliği Başucu Rehberi**, Ajanstürk Matbaacılık, Ankara, 2015, s. 3.

Birleşmiş Milletler(BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi iklim değişikliğini şöyle tanımlamaktadır: “Karşılaştırılabilir zaman dilimlerinde gözlenen doğal iklim değişikliğine ek olarak, doğrudan veya dolaylı olarak küresel atmosferin bileşimini bozan insan faaliyetleri sonucunda iklimde oluşan bir değişiklik”⁶. İklim değişimi, küresel ısınma sonucunda, diğer iklim öğelerinin de etkilenmesiyle iklimin, dünyanın uzun jeolojik devirlerinde yaşananların aksine, son 15-20 yılda olduğu gibi normalden çok kısa bir dönemde hızla değiştiğini ifade eden bir kavramdır⁷.

Küresel ısınma kutup bölgelerinde ve dağ zirvelerinde bulunan buzulların erimesine yol açmaktadır. Eriyen buzullar, okyanus ve deniz seviyelerini yükselterek, kıyı alanlarını ve alçak nehir havzalarını sular altında bırakmaktadır. Artan sıcaklıklar kuraklığa yol açmakta ve su kıtlığını doğurmaktadır. Hava ısındıkça, yağış rejimleri değişmekte, seller ve fırtınalar gibi doğal afetlerin görülme sıklığı ve şiddeti artmaktadır. Bu şekilde, küresel ısınmaya bağlı olarak, dünyanın hava, kara, su ve buz kütleleri arasındaki dengelerin bozulmasına iklim değişikliği denilmektedir.

“Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (HİDP), BM’e bağlı Dünya Meteoroloji Örgütü ve BM Çevre Programı tarafından” kurulmuştur. Amacı, iklim üzerindeki insan etkilerini ve iklim değişiminin risklerini değerlendirmektir. Farklı zamanlarda yayımladığı raporlarla insan faaliyetlerinin iklimi nasıl değiştirdiğine ilişkin bilimsel kanıtları ortaya koymuştur. HİDP çeşitli ülkelerden bilim insanlarının bir araya getirildiği toplantıları organize eder. Bu toplantılarda iklim değişikliğinin etkilerini azaltmaya ve iklim değişikliğine uyum sağlamaya yönelik çalışmalar yapılır. Kurulduğu 1998 yılından günümüze kadar, beş değerlendirme raporu yayımlamıştır. Raporlarından yayımlanmasında güdülen amaçlardan birisi ülkelerin yöneticilerine güvenilir ve bilimsel veriler sağlayarak, iklim değişikliğine karşı gerekli önlemleri ülkelerinde almalarını sağlamaktır⁸.

Eylül 2003'te iklim değişikliğinin bilimsel kanıtının beşinci değerlendirmesi yayınlandı. HDİP raporlarının hazırlanması süreci, bilimsel toplulukların ve iklim değişikliği sorunu ile ilgilenme konusunda fazla istekli olmayan ülkeler dâhil olmak

⁶ Bölgesel Çevre Merkez-REC Türkiye, s. 3-4.

⁷ Hayriye Samur, “Küresel İklim Değişiminin Etkileri ve Uluslararası Alandaki Mücadele Stratejileri”, **Uluslararası Küresel İklim Değişikliği ve Çevresel Etkileri Konferansı Bildiriler Kitabı**, Konya Büyükşehir Belediyesi Koski Genel Müdürlüğü, Konya, 18-20.10.2007, s. 246.

⁸ Dünya Atlası, **Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) Nedir?**, 20.12.2018, <https://www.dunyaatlası.com/hukumetlerarası-iklim-degisikligi-paneli-ipcc-nedir/>, (27.08.2019).

üzere BM'nin üyesi olan ülkelerin politik katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte, 2013 değerlendirme raporu, iklim değişikliği ile ilgili en son kanıtları sunmuş ve aşırı hava koşullarındaki olayların ısınmayan bir dünyayla tutarlı olma olasılığını ilk kez incelemiştir. Rapor iklim sisteminin ısındığının tartışmasız bir gerçek olduğunu ifade etmekte ve 1950'li yıllardan beri gözlemlenen birçok değişikliğin binlerce yıldır görülmediğini belirtmektedir⁹.

İklim bilimcilerin yüzde 97'si, geçen yüzyıldaki küresel ısınmanın, insan faaliyetleri kaynaklı ve küresel ısınmanın tartışmasız bir gerçek olduğu konusunda fikir birliğine sahiptirler. HİDP'in 2013 raporuna göre, insan etkisinin, 20. yüzyılın ortalarından bu yana gözlemlenen küresel ısınmanın temel nedeni olması olasıdır. Brezilya, Kanada, Çin, Fransa, Almanya, İtalya, Hindistan, Japonya, Meksika, Rusya, Güney Afrika, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri(ABD)'nin ulusal bilim akademileri, 2009'da iklim değişikliği konusunda uyarıda bulunan ortak bir bildiri yayınlamıştır. Buna göre: iklim değişikliği ve sürdürülebilir enerji arzı, insanlığın geleceği için çok önemlidir; dünya liderlerinin, insan etkisiyle ortaya çıkan iklim değişikliğinin olumsuz sonuçları ile mücadele etmek için gereken emisyonun azaltılması konusunda hemfikir olması şarttır. Benzer bir ortak açıklama 2007'de Kamerun, Gana, Kenya, Madagaskar, Nijerya, Senegal Güney Afrika, Sudan, Tanzanya, Uganda, Zambiya, Zimbabve ve Afrika bilim akademileri tarafından da yayınlanmıştır. Dünya çapında, yaklaşık 200 bilimsel kuruluş, iklim değişikliğinin tehlikeleri konusunda uyarılar yayınlamış ve bunu insan faaliyetlerine bağlamıştır. ABD'de, Amerikan Bilimin Gelişimi Derneği, Amerikan Kimya Topluluğu, Amerikan Doktorları Birliği, Amerikan Meteoroloji Derneği, Amerikan Fizik Topluluğu, Amerika Jeoloji Topluluğu, ABD Küresel Değişim Araştırma Programı ve Ulusal Bilimler Akademisi gibi, önde gelen birçok bilimsel kuruluş iklim değişikliğinin yaşandığını güçlü bir şekilde ifade etmişlerdir. Amerikan Jeofizik Birliği, son 50 yılda görülen iklim değişikliğinin temel nedeninin insanlık olduğunu ve hızlı toplumsal cevapların olumsuz sonuçları önemli ölçüde azaltılabileceğini belirtmektedir. 2009 yılındaki, 18 ABD bilimsel birliğinden gelen ortak bir bildiri diğer uyarılarında ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bu ortak bildiriye göre, dünya

⁹ ISSA, **Climate Change and Natural Resource Scarcity, Megatrends and Social Security**, The International Social Security Association, 01.11.2014, <https://www.issa.int/en/details?uuid=b2af9fd7-d78d-4f20-ae2f-d9daf27f88d4> , (28.11.2018), s. 2.

çapında yapılan gözlemler iklim değişikliğinin yaşandığını açıkça ortaya koymakta ve titiz bir şekilde yapılan bilimsel çalışmalar, insan faaliyetlerinin yaydığı sera gazlarının birincil itici güç olduğunu göstermektedir. İklim değişikliğinin en sert etkilerinden kaçınılmak isteniyorsa, sera gazı emisyonları önemli derecede azaltılmalıdır. Dünya genelindeki iklim bilimcileri, insan faaliyetlerinin gezegeni hızlı bir şekilde ısıttığı ve bu durumun sonuçlarının potansiyel olarak felaket anlamına geldiği konularında fikir birliği içerisindeyler¹⁰.

1.1.2. Unsurları

1.1.2.1. Atmosferde Yaşanan Değişiklikler

Fosil yakıt kullanımına bağlı olarak atmosferin bileşiminde bulunan karbon miktarının artması atmosferin ısınmasına ve küresel sıcaklıkların artmasına neden olmaktadır. Artan sıcaklıklar, dünya üzerinde kurak olan bölgelerin daha kuraklaştırmakta ve yeşil alanları azaltmaktadır. Nehir ve göl havzaları küçülmekte, bu bölgelerde su kıtlığı gündeme gelmektedir. Tarım ürünlerinin ihtiyaç duyduğu şartlar yetersiz olduğu için ürün verimlerinde düşüşler yaşanmaktadır. Tüm bunlar insanların geçim imkânlarını ortadan kaldırmakta ve insanların hayatlarını sürdürebilmesi için uygun ortamları bulabilmek adına göç etmelerini haklı hale getirmektedir.

Sıcaklıkların, geçen her son 30 yıllık dönemin her birinde, 1850'den beri yaşanmış 10 yıllık dönemlere göre, ardı ardına yükseldiği görülmüştür. Kuzey Yarımküre'de 1983 ve 2012 yılları arası olasılıkla son 1400 yıldır yaşanmış en sıcak 30 yıllık dönem olmuştur. Yapılan hesaplamalar, 1880 ve 2012 yılları arasında 0,85 °C'lik sıcaklık artışı olduğunu ortaya çıkmıştır. Bölgesel eğilimlerin hesaplanmasının yeterince tamamlandığı en uzun süre olan 1901 ve 2012 yılları arasında, neredeyse tüm dünyada yüzey ısınması yaşanmıştır. Küresel olarak atmosferin 20. yüzyılın ortasından beri ısındığı kesindir¹¹.

¹⁰ David Klein, **Capitalism and Climate Change: The Science and Politics of Global Warming**, 01.2015, <https://gumroad.com/l/climatechange> , (13.04.2019), ss. 13-16.

¹¹ IPCC, **Climate Change 2013 The Physical Science Basis**, Intergovernmental Panel on Climate Change, https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WG1AR5_all_final.pdf , (20.02.2019), s. 5.

Atmosferdeki sera gazlarının oranları, son 800.000 yılda görülmemiş seviyelere yükselmiştir. Karbondioksit oranları, sanayi öncesi zamanlardan bu yana, özellikle fosil yakıt emisyonlarına bağlı olarak % 40 oranında artmıştır. Okyanusların salınan karbondioksiti emmesi ile okyanus asitlenmesi meydana gelmiştir. Sera gazlarının atmosferik bileşikleri 1750 yılından beri artmıştır¹².

1.1.2.2. Su ve Buz Kütlelerinde Yaşanan Değişiklikler

Artan sıcaklıklar kutuplarda ve dağ zirvelerinde bulunan buzulların erimesine yol açmaktadır. Aynı zamanda ısınan okyanus ve denizlerde genleşme artmakta, böylece deniz ve okyanusların hacmi artmaktadır. Buzul erimesi sonucunda ortaya çıkan sular ve okyanusların hacminin artması deniz seviyelerinin yükseltecektir. Tüm dünya kıyı bölgeleri, iç kesimlere kadar genişleyen alçak nehir havzaları ve yükseltisi düşük olan küçük ada ülkelerinde bulunan yerleşimler tehlike altına girecektir. Sular yükselmeye başladığında, bu özelliklerde olan bölgelerde yaşayan insanların, yaşam alanları olan bölgeleri terk etmekten başka yapabileceği bir şey yoktur.

Üst okyanusun (0-700 m) 1971'den 2010'a kadar ısındığı neredeyse kesindir ve 1870ler ile 1971 arasında ısındığı olasıdır. 1971 ve 2010 yılları arasında, okyanusların üst 75 metresi, her 10 yılda 0.11°C ısınmıştır. 1950'lerden bu yana, buharlaşmanın egemen olduğu yüksek tuzluluk bölgelerinin daha fazla tuzlu hale gelmesi olasıdır, yağışların egemen olduğu düşük tuzluluk bölgeleri 1950'lerden bu yana daha da tatlı hale gelmiştir. Okyanus tuzluluğundaki bu bölgesel eğilimler, okyanuslardaki buharlaşma ve yağışların değiştiğine dair dolaylı kanıtlar sunmaktadır¹³. Okyanusların ısınması buzulların erimesini hızlandırmakta ve okyanusların hacimlerinin genleşme nedeniyle artmasına, kıyı seviyelerinin yükselmesine neden olmaktadır.

Son yirmi yıldır Grönland ve Antarktika buz tabakaları kütle kaybetmekte, buzullar neredeyse dünya çapında küçülmeye devam etmekte, Kuzey Kutup Denizi buzu ve Kuzey yarım küre ilkbahar kar örtüsü geniş ölçüde azalmaya devam

¹² IPCC, Change 2013, ss. 11-12.

¹³ IPCC, Change 2013, s. 8.

etmektedir. Dünya çapında buzullardan kaybedilen buz oranı, 1971-2009 döneminde yılda 226 milyar ton ve 1993-2009 döneminde yılda 275 milyar ton olarak gerçekleştiği yüksek bir olasılıktır. 1992-2001 döneminde yılda 34 milyar ton ve 2002-2011 döneminde yılda 215 milyar ton azalma ile Grönland buz tabakasından kaynaklanan ortalama buz kaybı oranı büyük ölçüde artmıştır. Antarktika'da, 1992-2001 yılları arasında yılda 30 milyar ton ve 2002-2011 yılları arasında yılda 147 milyar ton buz azalmış, buz tabakasından kaynaklanan ortalama buz kaybı oranı artmıştır. Yıllık ortalama Arktik deniz buzı kapsamı, 1979-2012 döneminde her on yılda %3,5 ila %4,1 arasında değişen bir oranla düşmüştür. Buzul tabakalarının mekânsal kapsamı, 1979'dan beri geçen her 10 yılda, her mevsim azalmıştır. Kuzey Kutbu yaz deniz buzunun geri çekilmesi daha önce görülmemiş düzeydedir ve deniz yüzeyi sıcaklıkları en azından son 1450 yıl içinde anormal derecede yüksek olmamıştır. Kuzey Yarımküre kar örtüsünün kapsamının 20. yüzyılın ortalarından bu yana azaldığına dair çok büyük bir kanı vardır. Kuzey Yarımküre kar örtüsü, 1967 - 2012 döneminde, Mart ve Nisan aylarında her on yılda % 1,6 ve Haziran ayında her on yılda % 11,7 azalmıştır. Bu dönemde, Kuzey Yarımküre 'deki kar örtüsü kapsamı, hiçbir ayda istatistiksel olarak anlamlı bir artış göstermemiştir. 1980'lerin başlarından bu yana çoğu bölgede donmuş kara bölgelerinin sıcaklıklarının arttığı konusunda yüksek bir kanı vardır. Gözlemlenen ısınma artışı, Kuzey Alaska'nın bazı bölümlerinde (1980'lerin başından 2000'lerin ortalarına kadar) 3 ° C'ye, Rusya'nın Kuzey'inin bazı bölgelerinde ise 2 ° C'ye (1971 - 2010) kadar artış şeklinde gerçekleşmiştir. Sonraki bölgede, 1975 ile 2005 yılları arasında donmuş toprak kalınlığında ve alan boyutunda önemli bir azalma gözlenmiştir. Çok sayıda kanıt dizisi, 20. yüzyılın ortasından bu yana çok önemli bir Arktik ısınmasının gerçekleştiğini desteklemektedir¹⁴. Buzulların olmadığı bir dünya 5-6 °C daha sıcak olacaktır¹⁵. 2014 yılında yayınlanan bilimsel çalışmalar, sera gazı emisyonları tamamen durdurulsa dahi, bazı Antarktika buzullarının erimesinin engellenemeyeceğini ortaya koymaktadır¹⁶.

¹⁴ IPCC, Change 2013, s. 9.

¹⁵ Oliver Milman, **Rate of environmental degradation puts life on Earth at risk, say scientists**, The Guardian, 15.01.2015, <https://www.theguardian.com/environment/2015/jan/15/rate-of-environmental-degradation-puts-life-on-earth-at-risk-say-scientists> , (16.03.2019).

¹⁶ Klein, s. 49.

19.yüzyılın ortasından bu yana deniz seviyesindeki artış oranı, önceki 2 bin yıl boyunca gerçekleşen artış oranından daha fazla olmuştur. 1901 ve 2010 yılları arasında küresel anlamda deniz seviyesi 0.19 metre yükselmiştir. Geç 19.yüzyıl ve erken 20.yüzyıl arasında, önceki iki bin yılda göreceli olarak düşük ortalama artış oranlarından daha yüksek artış oranlarına bir geçişin olduğunu göstermektedir. Küresel ortalama deniz seviyesi yükselme oranının 20. yüzyılın başlarından bu yana artmaya devam etmekte olduğu olasıdır. Küresel ortalama deniz seviyesi yükselmelerinin, 1901-2010 yılları arasında yılda 1,7 mm, 1971-2010 yılları arasında yılda 2,0 mm ve 1993-2010 yılları arasında yılda 3,2 mm artmış olduğu çok olasıdır¹⁷. Bu durum deniz seviyelerindeki yükselmelerin artarak devam ettiğini göstermektedir.

Deniz seviyesindeki yükselişin kıyı taşkınlarını ve kıyı koruma maliyetlerini artıracığı, sulak alanların aşınmasına ve kıyı bölgelerindeki yeraltı sularının ve yüzey sularının tuzluluğunu artıracığı tahmin edilmektedir. Son yüzyılda, ısınma ve deniz seviyesinin yükselmesi arasında önemli bir ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca yakın gelecekte sıcaklıkların artması nedeniyle buzulların erimesi ve deniz seviyelerinin yükselmeye devam edeceği düşünülmektedir. Deniz seviyelerinin yükselmesi ile birlikte toprak kayıplarında artışlar olacağı ve bu toprak kayıplarına bağlı olarak nüfusun yer değiştireceği düşünülmektedir. Kıyı bölgeleri dünyadaki en yoğun nüfuslu bölgelerdir. Kritik altyapılar, petrol rafinerileri, nükleer santraller, liman ve endüstriyel tesisler genellikle kıyıların çevresinde yoğunlaşmıştır. Bu nedenle iklim değişikliği nedeniyle kıyı bölgelerde ortaya çıkacak maliyet çok yüksek olacaktır¹⁸.

Bugün dünya çapında 200 milyondan fazla insan kıyı havzalarında yaşamaktadır. 2 milyon km. karelik arazi ve 1 trilyon ABD doları değerindeki varlık da deniz seviyesinden yaklaşık 1 metre yüksektir. Bangladeş nüfusunun dörtte biri yaklaşık 35 milyon kişi kıyı havzalarında yaşamaktadır. Deniz seviyesinin yükselmesi nedeniyle on milyonlarca insan kıyı fırtınalarından etkilenecektir. Güney ve Doğu Asya'da, Afrika'da ve küçük adalarda yaşayanlar en çok etkilenenler olacaklardır. Deniz seviyesinin yükselmesi birçok insanın evlerinin su altında kalmasına neden olacaktır. Sıcaklıktaki 3-4 °C'lik bir artışın deniz seviyesinin 20-80

¹⁷ IPCC, Change 2013, s. 11.

¹⁸ Nazan An, **Climate Change Impacts on Migration in The Vulnerable Countries**, Master Thesis, Institute of Science and Technology, Boğaziçi University, 2013, s. 48.

cm yükselmesine neden olacağı ve buna göre, yaklaşık 7-70 milyon ila 20-30 milyon nüfusun her yıl su altında kalması beklenmektedir. Güney ve Doğu Asya, en fazla etkilenecek bölgedir, çünkü nüfusun büyük çoğunluğu su baskını riski taşıyan bölgelerde yaşamaktadır. Vietnam, Bangladeş, Çin, Hindistan, Afrika ve Nil deltası, küçük adalar, Karayipler ve Hint ve Pasifik Okyanusu'ndaki adalar (Mikronezya ve Fransız Polinezyası, Maldivler ve Tuvalu) su baskını riski altındadır¹⁹.

1.2. GÖÇ

1.2.1. Tanımı

İnsanların yaşadığı bölgede ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel standartlarının yetersiz olduğuna varsaymasına bağlı olarak, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel açıdan daha çok fayda elde edebileceği yeni bir yaşam alanında yaşamaya karar vererek, yaşadığı yeri bireysel ya da topluca, geçici ya da kalıcı olarak değiştirmesine göç denir. İklim değişikliği, insanların üretim faaliyetlerini etkilemekte ve doğal kaynakları kısıtlıdır. Tarımsal ürün verimleri düşmekte; sel ve fırtına gibi doğal afetlerin görülme sıklığı ve sayısı artmakta; ekonomik faaliyetlerin çoğunluğunun gerçekleştirildiği yerler ve barınma alanı olan kıyı bölgeleri, nehir havzaları ve alçak ada ülkeleri sular altında kalmakta, alt ve üst yapı tahrip olmaktadır. Üretim faaliyeti alt yapısının ve düzeninin bozulması, su gibi doğal kaynakların kısıtlanması aynı zamanda sosyal gerilimleri arttırmakta, toplumsal yapıyı kargaşaya itmekte, ülkeleri siyasal açıdan istikrarsızlaştırmaktadır. Bu tür bölgelerde yaşayan insanlar zorunlu olarak daha istikrarlı bölgelere doğru yaşam alanlarını değiştireceklerdir.

İklim değişikliği nedeniyle göç, zorunlu göç türlerinden birisidir. Zorunlu Göç, doğal ya da insan kaynaklı sebeplerden kaynaklanan ya da kaynaklanmayan, yaşam ve geçim tehditleri de dâhil olmak üzere bir zorlama unsuru içeren bir göç hareketidir. Örnek olarak mültecilerin ve ülke içinde yerinden olmuş kişilerin ve doğal / çevresel felaketler tarafından yerlerinden edilen kişilerin hareketleri, kimyasal

¹⁹ An, s. 49-50.

ya da nükleer felaketler, kıtlık veya kalkınma projeleri nedenleriyle yaşanan göçler verilebilir²⁰.

Göç iklim değişikliğinin kaçınılmaz bir sonucu değil, çoğu insan için olası bir uyum stratejisidir. Farklı stratejilere yol açan faktörleri anlamak, kırılganlığın derecelerini çeşitlendirmek, bireylerin ve toplumların dirençli hale gelmesi önemlidir. Dahası göç genel olarak olumsuz bir olgu olarak görülmemelidir. İnsanlar her zaman daha iyi geçim imkânları bulmak için göç etmiştir. Bu göç hem köken hem de konaklanan ülkeler için faydaları beraberinde getirebilir. Kamu politikalarının hedefi göçü önlemek yerine, göç süreçlerinin uygun yollarla, uygun güvenlik ve yasal şartlar altında gerçekleşmesini sağlamak olmalıdır²¹.

Göçmen özelliklerine, aile durumuna ve daha geniş bir içeriğe bağlı olarak, belirli durumlarda göç, sadece bir birey için değil, tüm hane için bir yatırım stratejisi olarak açıklanabilir. Yapılan bir araştırma kapsamında, İngiltere’de görüşülen Afgan sığınmacıların çoğu göç etme kararını bir aile üyesi ile birlikte aldığını belirtmiştir²². Bu anlamda, göç insan sermayesinin bir yatırım şekli olarak görülebilir²³.

Önleyici hareket, rasyonel bir uyarılma tepkisidir. Göç uzun zamandır çevre değişikliğine doğal bir insan uyum stratejisi olmuş olmasına rağmen, günümüzde devletlerin dayattığı yasal ve bazen de fiziksel engeller günümüzde birçok kişinin göç seçeneklerine erişme kabiliyetini oldukça kısıtlamaktadır. Bu tür bir hareketi öngörmek ve planlamak, kendiliğinden hareket eden kişilerin ani akışlarının yanı sıra, bozulma, mülk kaybı ve can kaybını da önleyebilir. Çoğu için göç, iklim değişikliğine uyum stratejisini temsil etmekte ve bu şekilde desteklenmesi gerekmektedir. Göç, çoğu zaman geçici veya mevsimsel olduğu gibi özellikle karmaşık bir olgudur. Aynı zamanda, çoğu insanın topluluklarından ayrılmak

²⁰ IOM, **World Migration Report 2015 Migrants and Cities: New Partnerships to Manage Mobility**, International Organization for Migration, Geneva, 2015, s. 195-202.

²¹ Stephen Castles et al., **The Age of Migration**, The Guilford Press, China, 2014, ss. 212-213.

²² EASO, **The Push and Pull Factors of Asylum-Related Migration**, European Asylum Support Office, 11.2016, <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/publications/The%20Push%20and%20Pull%20Factors%20of%20Asylum%20-%20Related%20Migration.pdf> , (23.02.2019), ss. 24-25.

²³ EASO, s. 24-25.

istemediğini ve ayrılamayanların tehlikelere karşı savunmasız kalacağını farkında olunması gerekmektedir²⁴.

Dünyanın daha çok kuzey yarım küresinde bulunan zengin ve sanayileşmiş ülkeler Kuzey olarak adlandırılırken, dünyanın daha çok güney yarım küresinde bulunan yoksul ve gelişmemiş ülkeler Güney olarak nitelendirilmektedir. İklim değişikliği nedeniyle Kuzey ve Güney ülkeleri arasındaki dengesizlikler artmaktadır. Güney ve kuzey arasındaki demografik dengesizlik, dünya göçünde tarihsel olarak önemli bir rol oynamıştır ve olasılıkla insan hareketliliğinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaya devam edecektir²⁵.

1.2.2. Unsurları

1.2.2.1. Yaşam Alanının Yok Olması

Dünya üzerinde insanların büyük bir kısmı, kıyı bölgeleri ya da alçak nehir havzalarında yaşamaktadır. Küresel sıcaklıkların artması, dağ ve kutup buzullarının erimesine ve okyanus sularının genişlemesine neden olacaktır. Bu durum kaçınılmaz bir şekilde suların yükseltecektir. Suların yükseldiği alanlarda yaşayanların, bu bölgeleri tamamiyle terk etmesi dışında yapabileceği hiçbir şey yoktur. İnsanlar yaşam alanlarını kaybedeceklerdir. Bazı küçük ada ülkelerde yaşayanlar hâlihazırda ülkelerini terk etmeye başlamışlardır. Yüksek kesimlerde bulunan buzulların erimesi sonucunda ortaya çıkan ve yağın aşırı yağmur, nehir havzalarından denizlere doğru, hızlı bir şekilde akacaktır. Bu, nehir havzalarındaki yaşam alanlarının sürekli sellere maruz bırakacak ve felaketler sonrası bu bölgelerin eski haline getirilme maliyetlerinin katlanılmaz hale getirecektir.

1.2.2.2. Geçim Kaynaklarının Kaybedilmesi

İklim değişikliğine bağlı olarak, ekonomik faaliyetler etkilenecektir. Bu durum geçim imkânlarının kaybedilmesine yol açacaktır. Üretim yapısı ve üretim

²⁴ UNHCR, **Summary of Deliberations on Climate Change and Displacement**, United Nations High Commissioner For Refugees, 2009, <https://www.unhcr.org/4da2b5e19.pdf>, (03.01.2019), s. 9.

²⁵ EASO, s. 26-27.

yapısının bağılı olduğu alt yapı sistemleri ciddi zararlar görecektir. Tarım, hayvancılık, balıkçılık gibi iklim şartlarına doğrudan bağımlı olan faaliyetlerin çıktılarında düşüşler görülecektir. Sanayinin ve tarımın birçok alanında su, üretim için vazgeçilmez bir unsurdur. Sıcaklık artışları beraberinde kullanılabilir su kaynaklarının azalmasını getirecektir. Su kıtlığı, sadece insanların bireysel tüketimini değil, aynı zamanda tüm ekonomik faaliyetleri de olumsuz bir şekilde etkileyecektir. Bireylerin kendilerinin ve bakmakla zorunlu oldukları kişilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için gelire ihtiyacı vardır. Ancak bu gelir işleyen bir ekonomiden sağlanabilir. Sıcaklık artışı ve felaketler gibi sorunlar insanların istihdam edilebileceği alanları zamanla azaltacaktır. Azalan istihdam alanları beraberinde işsizliği getirecektir. Bulundukları yerde yeterli gelir elde edemeyenler, göç etmeyi kendileri için bir çözüm olarak göreceklidir.

1.2.2.3. Toplumsal Düzenin Bozulması

Toplumsal istikrarın kaybedilmesi göçlerin ortaya çıkmasına neden olabilir. Bir ülkenin iklim değişikliğinden etkilenen bölgeleri kadar, etkilenmeyen diğer bölgeleri için de olumsuz etkiler oluşacaktır. Geçim imkânlarını ya da yaşam alanlarını kaybeden insanlar içerisinde suç işlemeye yatkın olanlar, durumları uygun olan diğer vatandaşlar için birer tehdit olacaktır. İklim değişikliği, toplumun gelir dağılımını yoksullar aleyhine daha da fazla kötüleştirecek ve toplumsal eşitsizliği arttıracaktır. Bölgeler ve ülkeler arasında su gibi doğal kaynaklara sahip olma mücadelesi, beraberinde sonu gelmeyen iç savaşları ve uluslararası savaşları getirecektir. Ayrıca yaşanan ekonomik sıkıntılar ülkenin yönetimin baskıcı bir rejimin eline geçmesine yol açabilir. Böyle bir durumda insanlar demokratik hak ve özgürlüklerini kaybedebilirler. Bu, muhalif görüşte olanlar için ülkeyi güvensiz bir ortam haline dönüştürebilir. Hiç kimse can ve mal güvenliğinin olmadığı topluluğun bir üyesi olmak istemez. Bu tür kargaşa içerisinde olan topluluk üyelerinden durumu göç etme maliyetlerini karşılamaya yeterli olanlar, dâhil oldukları topluluklardan kendilerini ayıracak ve kendilerini nispeten güvenli olduğunu düşündükleri topluluklara dâhil edeceklerdir.

İklim değişikliğinin doğurduğu sonuçların politik yapıyı daha otoriter hale getirmesi söz konusu olabilir. Bu durumda politik faktörler göçün önemli belirleyicileri olarak daha güçlü bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Çatışma, şiddet, güvenlik eksikliği ve siyasi istikrarsızlık, göç hareketlerinin altında yatan önemli sebepler olarak tanımlanmaktadır²⁶. İklim değişikliğinin oluşturduğu şartlarda iktidarı ele geçiren baskıcı yönetimler, düşünce ve din gibi kişisel özgürlükleri ortadan kaldırarak, ırk, etnik köken, cinsiyet, din ve diğer toplumsal katmanlara dayanan ayrımcılığı benimsemeleri sonucunda, insanların göç etmesine neden olabilirler²⁷.

1.3. SOSYAL GÜVENLİK

1.3.1. Tanımı

Sosyal güvenlik ya da sosyal koruma, maddi imkânsızlıklar nedeniyle sağlık bakımına erişim eksikliği, iş ile ilişkili gelir eksikliği ya da hastalık, sakatlık, analık, iş kazası, çocuk bakımı gibi nedenlerden kaynaklanan yetersiz gelir, işsizlik, yaşlılık, aile ferdinin ölümü, genel yoksulluk, güvenlik açığı ve sosyal dışlanma gibi durumlarda korumayı nakdi ya da ayni edimler sağlayarak güvence altına alacak tüm politika ve programları ifade eder²⁸.

Genel yoksulluk, sosyal dışlanma, özellikle çocuklar ve yetişkin bağımlılar için yetersiz aile desteği, sağlık hizmetlerine erişim eksikliği ya da sağlık hizmetleri ücretlerinin ödenememesi; hastalık, sakatlık, doğum, iş kazası, işsizlik, yaşlılık ya da bir aile üyesinin ölümünden kaynaklanan işle ilgili gelirin olmaması ya da yetersiz gelirin olması gibi durumlarda, korumayı güvence altına alan edimleri sağlayan tüm tedbirler sosyal güvenlik kavramını oluşturur²⁹.

²⁶ EASO, s. 25-26.

²⁷ IOM, **Mainstreaming Migration into Development Planning, A Handbook for Policy-makers and Practitioners**, International Organization for Migration, 2010, <http://publications.iom.int/system/files/pdf/gmg2010.pdf> , (25.02.2019), s. 11.

²⁸ ILO, **Universal Social Protection for Human Dignity, Social Justice and Sustainable Development**, International Labour Organization, International Labour Conference, 2019, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_673680.pdf , (10.16.2019), s. 2.

²⁹ ILO, "Extending social security to all", **A guide through challenges and options**, International Labour Organization, 2010, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_146616.pdf , (20.02.2019), s. 125.

Bireyler kendi iradeleri dışında tehlikelere uğrayabilirler. Bireysel bir şekilde bu tehlikelere katlanmak her zaman mümkün olmayabilir. Sosyal güvenlik bu tehlikelere yönelik güvenceler sunar. İnsan ihtiyaçlarının karşılanmasını dayanışma yolu ile gerçekleştirmeye çalışan örgütlenmiş bir sistemdir³⁰.

İnsanlar hayatları boyunca zorunlu gereksinimlerini karşılayabilmek adına belirli bir gelire ihtiyaç duyarlarken, gelir elde edebilecekleri yaş aralığının belirli olması; genellikle hayatlarının ilk ve son dönemlerinde gelir elde edememeleri gibi bazılarının ise hayatları boyunca hiçbir zaman gelir elde edemeyeceği ya da belirli bir süre gelir kaybı yaşayabilecekleri; doğum ve ölüm anı arasında kontrolleri dışında olan pek çok riskle karşı karşıya gelebilecekleri ve bu risklerin gerçekleşmesi halinde doğacak maliyetlerin belirsizliği; bağlamlarında güvenilir bir kurum kontrolünde, bireysel riskin toplumsal bir risk haline dönüştürülmesi esasında çalışan kişilerden kesilen gelirlerle oluşturulan fondan, gerekli şartları taşıyan toplum üyelerine edimler sunulmasına sosyal güvenlik kapsamına girmektedir.

Bir toplumun üyesi olarak, her insanın sosyal güvenlik hakkı vardır. Etkili sosyal güvenlik sistemleri, gelir güvencesini sağlamak, yoksulluk ve eşitsizliği önlemek ya da azaltmak, sosyal içerme ve saygınlığı teşvik etmek için güçlü araçlardır. İşçilerin refahına ve genel olarak nüfusa yapılan önemli bir yatırım olarak, sosyal güvenlik üretkenliği, istihdamı artırır ve sürdürülebilir ekonomik kalkınmayı destekler, böylece herkes için uygun bir yaşam standardı sağlayarak adil bir küreselleşme sürecine katkıda bulunur. Son zamanlarda, küreselleşme ve bölgesel bütünleşme, işçilerin sınırlar ötesinde iş aramasına ilişkin hareketliliğe ivme kazandırmıştır. Göç deneyiminin biçiminde, statüsünde, yönünde ve süresinde değişiklik olması nedeniyle, mevcut uluslararası göç akımları daha karmaşık ve çeşitli hale gelmektedir. Daha önceki kalıcı yerleşme hareketi eğilimlerinin aksine, geçici göç daha belirgin hale gelmektedir. Düzensiz statüde olan işçilerin yanı sıra, mevsimlik işçiler, geçici sözleşmeli işçiler, nitelikli göçmen işçiler, öğrenciler, sığınmacılar ve mülteciler dâhil olmak üzere, bugün uluslararası göçmenler çok çeşitli unsurları içerisinde barındıran bir gruptur. Büyüme ve kalkınma ile ilgili olarak, emeğin sınır ötesi hareketi, önemli ve kalıcı bir küresel olgu olarak kendisini göstermesi nedeniyle, uluslararası göç artık, ulusal, bölgesel ve küresel politikaların

³⁰ Abdulhalim Çelik, **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Dönüşümü ve Türkiye**, Kamu İşletmeleri İşverenleri Sendikası Yayınları, Ankara, 2002, s.7.

gündeminde üst sıralardadır. Ulusal sınırların ötesindeki insanların akışı ve daha çeşitli göç biçimleri, göçmen işçilerin çalışma koşullarında birden fazla dezavantajla karşı karşıya kalması nedeniyle, sınırlı yasal haklar, ayrımcılık, sosyal dışlanma ve sosyal güvenlik eksikliği de dâhil olmak üzere, yeni zorluklar yaratmaktadır. Sosyal güvenliğin bölgesel niteliği ve sistemlerin edimlere hak kazanma koşulları bakımından çeşitliliği nedeniyle, sosyal güvenliğe ilişkin belirli zorluklar, işçiler bir ülkeden diğerine göç ettiğinde ortaya çıkabilir. Göçmen işçiler, artan ekonomik bütünleşme modellerinde daha önemli rol oynadıklarından, daha fazla işçi sosyal güvenlik haklarını kaybetme riski taşıyacaktır. Ayrıca, bir işçi bir ülkeden diğerine istihdam edilebilmek için ne kadar çok hareket ederse, o ölçüde savunmasız hale gelmektedir. Göçmen işçilerin sosyal güvenlik haklarının korunması önemlidir. Göçmen işçiler için sosyal güvenlikle işlem eşitliği sağlamak değil, aynı zamanda korunması bulunmayan nüfus için de sosyal güvenlik kapsamının genişletilmesi gerekmektedir. İkili ve çok taraflı anlaşmalar yolu ile ülkeler arasındaki sosyal güvenlik anlaşmalarının artırılması ve ilgili uluslararası sözleşmelerin onaylanması, milyonlarca göçmen işçinin ve ailesinin refahı tehlikede olduğu için, önemli bir sosyal politika önceliği olmalıdır. Ayrıca, sosyal güvenlik haklarının taşınabilirliği sadece çalışanlar ve aileleri için önemli değildir, ama kuşkusuz, ekonomik bölgeler içinde ve arasında, bütünleşmiş işgücü piyasalarının doğru çalışması için vazgeçilmez olan, emeğin serbest dolaşımı kolaylaştırmaktadır³¹.

Sosyal güvenliğin temel unsurlarından birisi evrensel olmasıdır. İnsanların bir toplumun üyesi olmaları nedeniyle, çalışma statülerine ya da milliyetlerine bakılmaksızın, savunmasız durumda olan kişilerin korunması gerekmektedir. Bugün sosyal güvenliğin evrenselliği ilkesinden göçmenlerin ne ölçüde faydalandığı tartışmalıdır³².

Sosyal sigorta dâhil olmak üzere, dünya milletler topluluğu, herkese tanınmış olan sosyal güvenlik hakkını, yaygın bir biçimde uluslararası insan hakları standardı olarak kabul etmektedir. Sosyal güvenliğin temel bir insan hakkı olduğu, aynı

³¹ Kenichi Hirose, Miloš Nikac, Edward Tamagno, **Social Security For Migrant Workers: A Rights-Based Approach**, 2011, http://www.world-psi.org/sites/default/files/ilo_social_security-migrant_workers.pdf, (30.01.2019), ss. 1-2.

³² Gijsbert Vonk, **Migration, social security and the law, some European dilemma's**, 2002, https://www.rug.nl/research/portal/files/14631876/Migration_and_social_security.pdf, (18.05.2019), s. 3.

zamanda 2001 yılında Uluslararası İşçi Konferansı'nda Sosyal Güvenlik hakkında gerçekleştirilen genel tartışma sırasında onaylanmıştır³³.

İklim değişikliği ve arkasından gelen göç sonucunda ortaya çıkan sorunlar doğrudan sosyal güvenlik sisteminin ilgi alanına girecektir. Çünkü topluma yeni katılan üyeler toplumla etkileşime girecekler ve sosyal refahı etkileyeceklerdir.

Gelecekte, iklim değişikliğinin, küreselleşmenin ve nüfus yapısının değişmesinin etkileri, sadece göçmen sayılarının artması anlamına gelmeyecek aynı zamanda bu işçilerin çoğu artan kırılgan durumlar içinde kalabilecek. Aynı zamanda, sosyal güvenlik kurumları için sağlanan fonların, finansal, ekonomik ve politik tartışmalarda derinlemesine incelemesi gerekecektir. Bu durum sosyal güvenlik kurumlarının verimli ve etkili çalışması konusunda bir baskı unsuru olacaktır³⁴.

İklim değişikliği çevresel ortamda sosyal güvenlik de dâhil olmak üzere önemli değişikliklere yol açacaktır. 2014 yılında, Dünya Ekonomik Forumu'nun, listelemiş olduğu en yüksek on küresel riskin içerisindeki dört risk iklim değişikliği ile ilgilidir. Birçok ülkenin erişilebilir ve ucuz kaynak kullanarak gerçekleştirdiği güçlü küresel ekonomik büyüme çağı sona ermektedir. Bölgesel değişiklikler olsa da sosyal güvenlik için var olan kaynaklar azalmaya devam edecektir. Aynı zamanda, nüfusun zenginliğinin azalması, iklim felaketlerinin etkileri, hastalık oranlarında değişiklikler, göç ve yer değiştirme oranlarının artması gibi iklim değişikliği ile ilgili diğer durumlar nedeniyle sosyal güvenlik talepleri olasılıkla artacaktır. Eğer sosyal güvenlik sistemleri amaçlarını gerçekleştirmeye devam etmek istiyorlarsa, bu bağlamda sosyal güvenlik sistemlerinin rolünün esaslı olarak düşünülmesi gerekmektedir³⁵.

Dünyada yaklaşık 4 milyar insanın, diğer bir deyişle, dünya nüfusunun yarısından fazlasının sosyal güvencesi bulunmamaktadır. Sosyal koruma eksikliği, insanları, hastalık, yoksulluk, eşitsizlik ve sosyal dışlanma konusunda, hayat döngüsü

³³ OSCE et al., **Handbook on Establishing Effective Labour Migration Policies in Countries of Origin and Destination**, Organization for Security and Co-operation in Europe, 2006, https://www.unicef.org/socialpolicy/files/Handbook_on_establishing_effective_labour_migration.pdf , (07.01.2019), ss. 153-154.

³⁴ ISSA, **Handbook on the extension of social security coverage to migrant workers, Extension of Coverage**, International Social Security Association, 01.12.2014, <https://www.issa.int/en/details?uuid=371ddf4c-f046-41fa-8900-9f3c99a663bb> , (28.11.2018), s. 53.

³⁵ ISSA, **Megatrends and social security**, The International Social Security Association, <https://www.issa.int/en/topics/megatrends/climate-change> , (17.09.2018), s. ii.

içinde savunmasız bırakır. Bugün dünya nüfusunun %45'inin en az bir sosyal güvenlik edimine erişimi olmaktadır, ancak %29'unun kapsayıcı bir sosyal güvenlik koruması bulunmaktadır. 1.3 milyar çocuk sosyal korumaya sahip değildir. Şehirlerde yaşayanların %22'si sosyal korumaya sahip iken, kırlarda ise bu oran ancak %56'dır. 2060 yılına gelindiğinde 19 ülkede yaşayan emeklilerin daha düşük sosyal edimler ile yetinmek zorunda kalma ihtimalleri yüksektir³⁶.

1.3.2. Unsurları

1.3.2.1. Sosyal Riskler

İnsanlar hayat döngüsü içerisinde kontrol edemeyeceği birçok riskle karşılaşmaktadır. Bu riskler insanların hiç beklemediği bir anda ortaya çıkabilir. En büyük risklerden birisi doğal süreç içerisinde insanların yaşlanmasıdır ve her insanın bir gün kesinlikle yaşlanacak olması aslında herkesin birer engelli adayı olduğunun göstergesidir. Çalışma gücünün yitirildiği dönemlerde de gelir elde edilmesi zorunluluğu vardır. Ayrıca risklerin bireyler için oluşturacağı maliyetlerin büyüklüğünü kimse kestiremez ve bu risklerin karşılanması bazen bir servet gerektirebilir. Ayrıca bireylerin sadece kendileri için değil, bakmakla zorunlu oldukları kişiler için de birçok risk vardır. Tüm bu nedenlere bağlı olarak bireysel olan risklerin üstesinden gelebilmek adına bu risklerin toplumsal riskler haline getirilerek çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Sosyal risklere karşı önlem almama ve sosyal koruma eksikliği birbiri ile ilişkili kavramlardır. Sosyal koruma eksikliği, insanları, hastalık, yaşlılık, yoksulluk, eşitsizlik ve sosyal dışlanma gibi durumlarda, hayat döngüsü içinde savunmasız bırakmaktadır³⁷. Sosyal güvenlik, kötü tavsiye edilmiş yatırım seçeneklerine ve ekonominin kötüye gitmesi gibi durumlara karşı kırılgan olarak tanımlanan katkı tasarruf planlarına göre, tanımlanmış kişisel edimlerin, bireyleri ekonomik güvencesizliğe karşı daha iyi koruma güvencesi vermektedir³⁸.

³⁶ UNLA, **Four billion people have no social security protection**, United Nations Labour Agency, 29.11.2017, <https://news.un.org/en/story/2017/11/637771-four-billion-people-have-no-social-security-protection-un-labour-agency#.WjoT9rpuLIX> , (17.09.2018).

³⁷ UNLA.

³⁸ Daniel Beland, **Social Security History and Politics from the New Deal to the Privatization Debate**, University Press of Kansas, Lawrence, 2005, s. 2.

İnsanın toplum içerisinde yaşayan sosyal bir varlık olması sosyal güvenliğin konusu içerisinde giren riskleri oluşturmaktadır. Risklerin sosyal güvenliğin kapsamına girebilmesi için risklerin hedefinde insan olmalıdır. Riskler gerekleştğinde ekonomik açıdan gelir azalması, gider artışı, gelir kesilmesi gibi ekonomik bakımdan anlamlı zararların ortaya çıkması gerekir. Risklerle karşılaşılması ölüm gibi kesin ya da kazalar gibi olası olabilir. Sosyal güvenliğin konusuna giren riskler her zaman olumsuz ve kötü olmayabilir. Buna örnek olarak çocuk sahibi olmak verilebilir. Çocuk sahibi olmak mutluluk veren bir olaydır ancak bazı riskler taşıdığı için sosyal güvenliğin konusuna girmektedir. Sosyal güvenliğin konusu içerisinde giren riskler niteliklerine ve sonuçlarına göre olmak üzere iki grupta toplanabilir. Niteliklerine göre riskler: fizyolojik riskler (hastalık, sakatlık, yaşlılık ve doğum yapmak) ve sosyo-ekonomik riskler (işsizlik, aile kurmak, konut, ölüm) olarak sınıflandırılabilir. Sonuçlarına göre riskler: “gelir azalmasına yol açan riskler, gelir kesilmesine yol açan riskler ve gider artışına yol açan riskler olarak” ayrılabilir. Sosyo-ekonomik riskler, iklim değışikliğı gibi ekonomik ve sosyal nedenlere bağılı olarak zaman içerisinde çeşitlenebilir. Sosyal güvenliğin kapsamında olmak bireyler için risklere karşı mücadelede asgari bir güvencenin sağlanmış olduğı anlamına gelir. Sosyal güvenliğin risklere karşı topluca mücadele etme anlamına gelir. Risklere karşı mücadele, riskin kendisine ve sonuçlarına karşı olabilir. Sosyal güvenliğin durağan bir alan değildir. Toplumsal yaşamdaki değışimler ihtiyaçları değıştirmektedir, sosyal güvenliğin de değışen ihtiyaçları karşılayabilmek için zaman içerisinde dönüşür. Sosyal güvenliğin sistemleri oluşturulurken, riskler sistemin ve toplumun ihtiyaçlarına göre belirlendiğı için asgari olarak karşılanması gereken riskler belirlidir. Kapsama alınacak riskler toplumun ekonomik imkânları ile ilişkilidir³⁹.

İklim değışiklikleri sonucunda yer değıştirmek zorunda kalarak, AB ülkeleri ve Türkiye’ye yerleşen göçmenler, toplum için yeni riskler oluşturacaktır. Bu durum sosyal güvenliğin sistemlerinde değışimleri zorunlu kılacaktır. Sosyal güvenliğin kurumlarının, kendi vatandaşlarının karşılaşabileceğı riskleri güvence altına aldığı kadar, göçmenlerin karşılaşabileceğı riskleri de güvence altına alması gerekecektir. Ayrıca uluslararası anlaşmalar iklim değışikliğinin yaşandığı bölgelerdeki risklerin de üstlenilmesini gerektirecektir.

³⁹ Yusuf Alper ve Kadir Arıcı, **Sosyal Güvenlik**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2015, ss. 32-52.

1.3.2.2. Kamu Gözetimi

İklim değişikliğine bağlı olarak çok sayıda göçmen AB ülkeleri ve Türkiye’de konaklamaya başlayacaktır. Herhangi bir sosyal güvencesi olmayan insanlar toplumsal riskleri doğuracaktır. Toplumsal risklerin gerçekleşmesinin önlenmesi için kamu gözetimine ihtiyaç duyulacaktır.

Devletin, sosyal güvenlik kurumlarının uygun şekilde yönetilmesi konusundaki genel sorumluluğu, hem 102 Sayılı Sözleşmede hem de daha sonra kabul edilen Sözleşmelerde belirtilen kurallardan biridir. Seçilen idari sisteme bakılmaksızın, devlet, sözleşmelerde öngörülen korumayı sağlamada ilgili kurum ve hizmetlerin uygun şekilde yönetilmesinde genel sorumluluğu almak zorundadır. Devletin sorumluluğu aynı zamanda edimlerin sağlanmasını da kapsar. Kabul edilen finansman yönteminden bağımsız olarak, yetkili makamlar, edimlerin usulüne uygun bir şekilde sağlanmasını için gerekli tüm önlemleri almakla yükümlüdürler. 102 sayılı sözleşme göstermektedir ki, devlet, uygun olduğu durumlarda, finansal dengeye ilişkin gerekli aktüeryal çalışmalar ve hesaplamaların düzenli ve her durumda, edimlerdeki, sigorta katkı oranlarındaki veya olasılıkları kapsayacak şekilde tahsis edilen vergilerdeki herhangi bir değişiklikten önce, yapılmasını sağlamalıdır. Bununla birlikte, devletin denetleme veya izleme yetkileri, sosyal güvenlik sisteminin varlıklarını, bütçesinde bir açığı telafi edilmesi gibi, sigortalı kişilerin korunmalarından sorumlu kurumlara güvenlerini kaybetmelerine neden olacak şekilde, kullanılmasına izin vermemelidir. Sigortalı kişilerin katılımına ilişkin hükümler de bu açıdan önemlidir⁴⁰.

Sosyal güvenliğin bir insan hakkı olması, sosyal güvenlik hizmeti sunulmasını devletin bir görevi haline getirmektedir. Konaklanan ülke vatandaşlarına ve göçmenlere sosyal güvenlik hizmeti devlet gözetiminde sunulmalıdır. Ayrıca göçmenlerin sosyal güvenliğinin uluslararası bir yönü vardır. Göçmenlere yönelik sosyal güvenlik ile ilgili uluslararası sözleşmeler devletler arasında imzalanır ve uygulanabilmeleri için kamu gözetimine ihtiyaç vardır.

⁴⁰ Martine Humblet and Rosinda Silva, **Social Security Standards for the 21st Century**, 2002, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_088019.pdf , (01.03.2019), s. 12.

1.3.2.3. Toplu Tasarruf

Risklerin gerçekleşmesi halinde ortaya çıkan maliyetler bir insanın tek başına katlanabileceğinden çok fazlası olabilir. Hangi bireyin, ne zaman ve ne şekilde risklere maruz kalacağı ise belirsizdir. Riskler bazı bireyler için sıklıkla gerçekleşirken, bazıları için ise nadiren gerçekleşebilir ya da asla gerçekleşmeyebilir. Belirsizlik insanların, risklerin maliyetlerini azaltma amacıyla topluca hareket etmesini gerektirmektedir. Bireyler, bir gün kendilerinin de risklerle karşılaşma olasılığının olduğunun bilinciyle, kamu gözetiminde gelirlerinin bir kısmından vazgeçerek, fon toplanmasına katkıda bulunmakta ve bu fonların gerekli şartları taşıyanlara aktarılmasına razı gelmektedirler. Benzer şekilde devlette tüzel kişiliği ile bu toplu tasarrufa katılmaktadır. Böylece toplu tasarruf yoluyla, bireysel sorunların üstesinden gelinmektedir.

Bugün birçok Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ) sözleşmesinde sosyal güvenliğin ulusal sınırlar içerisinden çıkarılarak uluslararası bir boyuta taşınması istenmektedir. Uluslararası boyuta taşınması farklı ülkelerde tasarruflarda bulunulabilmesi anlamına gelmektedir. Sosyal güvenlik haklarının kişilerin milliyetlerine bakılmadan sunulması, bireylerin farklı ülkelerde yaptığı tasarrufların bir araya getirilebilmesine olanak sağlayacaktır. İklim değişikliği gibi küresel riskler bir bakıma, küresel bir toplu tasarruf yapılmasını zorunlu hale getirmektedir. Çünkü dünyanın neresinde ve ne zaman bir iklim felaketinin meydana geleceği belirsizdir.

Küresel bir toplu tasarruf, küresel düzeyde iklim felaketlerine maruz kalan insanlara güvenceler sunacaktır. Bu güvencelere erişebilen insanlar ekonomik ve sosyal ihtiyaçları karşılayacaktır. İklimle bağlı olarak yaşanacak göçleri göreceli olarak azalacaktır.

1.3.2.4. Gelirin Yeniden Dağıtımı

Sosyal güvenlik, sosyal uyumu güçlendirmeyi, büyümeyi ve adaleti arttırmayı, geliri nüfusun güçlü kesimlerinden yoksul kesimlerine doğru yeniden dağıtmayı ve sosyal adaletin herkese sağlanmasını gözetir. Sosyal refah politikası, bireylerin ve grupların temel ihtiyaçlarının karşılanması için, edimler ve hizmetler

gibi sosyal yardım biçimlerinde ortaya çıkar. Bu ihtiyaçlar arasında sosyal ilerlemenin güçlü göstergeleri olan istihdam, gelir, sağlık, eğitim ve barınma bulunmaktadır. Sosyal sıkıntılara neden olan ekonomik belirsizliğin azaltılması ve sosyal dışlanmanın önlenmesi, sosyal refah aktarma programları aracılığı ile yoksul ve hassas olarak tanımlanan kişilere kaynak tahsisi ile sağlanabilir. Gelirin yeniden dağıtımı, fon sağlama, sigorta primi veya doğrudan veya dolaylı vergilendirme süreçleri ve yardımların tahsis edilmesi yoluyla gerçekleştirilebilir. Adalet ve eşitlik ilkeleri, uygun sağlık tedavisine erişim ve servetin adaletli dağılımı, bireyler ve toplumlar arasındaki olumlu etkileşimlerin ve ağların olduğu, dengeli ve uyumlu bir toplumun ayırt edici özellikleridir⁴¹.

Günümüzde dünyada yaşayan insanlar arasında sosyal ve ekonomik dengesizlikler bulunmaktadır. Yoksul ülkelerde yaşayan insanlar kötü şartlarda yaşarken, dünyadaki küçük bir azınlık gönenç içerisinde yaşamaktadır. Dünyada yaşayan tüm insanlar iklim krizi ile karşı karşıyadır. Ancak tüm insanlar bu krizden eşit olarak etkilenmemektedirler. Çok sayıda insan yeterli yiyecek, barınma, güvenli ve temiz bir ortamda yaşamanın eksikliğini çekmektedir. Bazı toplumlar iklim felaketlerine bağlı olarak ağır bedeller öderken, diğer toplumlar herhangi bir iklim sorunu ile karşılaşmayabilmektedir. İklim değişikliğinden en fazla gelişmemiş ülkelerde yaşayan yoksullar ve kadınlar etkilenecektir. İlginç bir şekilde küresel ısınmaya neden olan sera gazlarını en çok yayan ülkeler gelişmiş olan ülkelerdir. Gelişmemiş ülkelerde yaşayan kişiler iklim değişikliğinin bedellerini ödüyorlarken, bu değişiklikler sırasında kazançlı olacaklar gelişmiş ülkelerde yaşayanlar olacaktır. Sanayileşme ve ekonomik gelişme doğal kaynakların sömürsünü arttırmıştır. Çevreyi en çok kirletenler ekonomik açıdan güçlü olmalarına bağlı olarak çevre sorunlarından kaçınabilmektedirler. Sermaye birikimine sahip olanlar, sermaye birikimine sahip olmayanlara göre çevreden daha fazla yararlanmaktadırlar⁴².

İklim değişikliği küresel bir gelir adaletsizliğine yol açmaktadır. Zengin ve yoksul ülke insanları arasındaki bu dengesizlik, sosyal güvenlik ile göreceli olarak iyileştirilebilir. Sosyal güvenlik sözleşmeleri ile ülke sınırları arasında sosyal

⁴¹ Evangelos Koutronas and Mario Arturo Ruiz Estrada, **The Basic Manual of Social Security: Theory and Evaluation**, 2018, https://www.researchgate.net/publication/327262563_The-Basic-Manual-of-Social-Security-Theory-and-Evaluation , (02.03.2019), s. 5.

⁴² Feryal Turan, “İklim Değişikliğinin Toplumsal Etkileri”, **Küresel İklim Değişikliği ve Etkileri**, (Ed. Mehmet Somuncu), Önder Matbaa, Ankara, 2006, s. 152-153.

güvenlik edimleri aktarılabilmektedir. Böylece sosyal güvenlik gelirin yeniden dağılımını küresel boyutta olanaklı hale getirmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE GÖÇ İLİŞKİSİ

Günümüzde iklim değişikliği göç ilişkisini sorgulayabilmek için sermaye birikim tercihini çözümlemek gerekir. Bu tercih iklim değişikliği ve göç üzerinde doğrudan etkilidir. İnsanların doğdukları ya da bulundukları bölgeleri bırakıp göç etmelerine yol açan temel etkenlerden biri iklim değişikliğidir. Bu eylem ve işlemler bütününe yol açtığı sorunlar günümüzde herhangi bir ülkenin üstesinden gelemeyeceği boyutlara ulaşmıştır. Üstelik bu durum doğrudan sosyal sistemler, özellikle sosyal güvenlik sistemleri üzerinde altından kalkılamayacak sorunlara yol açmaktadır.

HDİP 4.değerlendirme raporuna göre: 1995-2006 arasındaki 12 yılın 11 yılı 1850 yılından beri yaşanan en sıcak yıllar oldu; 2100 yılına kadar sıcaklıklar 1,1-6,4 santigrat derece arasında yükselecek; Önümüzdeki 10-15 yıl içerisinde doğal afetlerin görülme sıklığı ikiye katlanacak; Son 10 yıl içerisinde yaşanan 3,852 felakette, 780 binden fazla insan öldü ve en az 960 milyar dolarlık zarar oluştu. 2001 yılında Dünya Felaket Raporu'na göre, 25 milyon iklim mültecisi bulunmaktaydı. Bu sayı günümüze kadar her geçen yıl artmıştır ve günümüzde de katlanarak artmaktadır.

2.1. SERMAYE BİRİKİM MODELİ

Sermayeyi biriktirmek isteyen insan iklime müdahale etmektedir. Bu müdahale iklim değişikliğine yol açmaktadır. İklim değişikliği doğadaki dengeyi alt üst edip, insan ve doğal sistemler için riskler doğurmaktadır. Doğadaki dengesizlik tarımdan hizmetlere kadar ekonominin her alanında kendini göstermektedir⁴³. Sanayileşmiş dünyaya ait sera gazı ve kirletici emisyonları, toprak ve biyotik kaynakların aşırı kullanımı, ormanların ve doğal bitki örtüsünün tahribi ve ekosistemlerin genetik kaynakları ile yok edilmesi iklim değişikliğine yol açmaktadır⁴⁴.

⁴³ ISSA, Scarcity, s. ii.

⁴⁴ Thomas Gaiser et al., **Global Change and Regional Impacts**, Springer, Germany, 2003.

Kapitalist mekanizma, hammaddeleri ormanlardan, doğal hayattan ve topraktan açgözlü bir şekilde toplamaktadır. Kömür, petrol ve doğal gaz gibi yakıtları sınırsız bir şekilde yakarak, hiç bitmeyen bir üretim döngüsü içerisinde, pis atıklarını havaya ve suya bırakmaktadır. Tüm bunların sonucunda dünya daha sıcak ve nefes alınamaz bir hale gelmektedir⁴⁵. Enerji üretimi ve tüketimi ile ilgili başlıca insan faaliyetleri, atmosferdeki sera gazı oranlarını, doğa tarafından emilebileceğinden daha hızlı bir şekilde arttırmaktadır. Durumun bu şekilde devam etmesi halinde, geriye döndürülemez iklim değişimleri meydana gelecek ve insan toplulukları kötü bir şekilde etkilenecektir⁴⁶. Göçlerin ortaya çıkması ile sermaye birikim modeli arasında bir ilişki vardır⁴⁷. İnsan hareketleri, küresel kapitalist genişlemenin doğasında bulunan nitelikler tarafından şekillendirilmektedir. Sanayileşmiş ülkelerin ucuz ve sömürülebilir emeğe yapısal istemleri olmaktadır⁴⁸.

Fosil yakıtlar, kapitalizmin genişlemesinde kritik bir rol oynamaktadır. Gerçekte endüstriyel kapitalizm fosil yakıtlar olmaksızın doğamazdı. Sanayi devriminin başlangıcından beri, kömür lider enerji kaynağı olmuştur. Kapitalizmin genişlemesindeki rolü pek göz ardı edilemez. Gerçekte kömür, diğer tüm malların yanında değil, tamamen üzerinde durmaktadır⁴⁹. Tüm ekonomik faaliyetlerin temel enerji kaynağının fosil yakıtlar olması nedeniyle, küresel ısınma ve ekonomik sistem ilişkilendirilmektedir.

Küresel sera gazı emisyonu ve kapitalizmin genişlemesi birbiri ile orantılıdır. HİDP, emisyonların 1970 ve 2000 yılları arasında yıllık ortalama % 1,3 oranında arttığını, ancak 2000 ve 2010 yılları arasındaki 10 yıllık dönemde yıllık ortalama % 2,2 oranında arttığını belirtmektedir. 2000 ve 2010 yılları arasındaki dönemde, toplam insan faaliyetleri kaynaklı sera gazı emisyonları insanlık tarihinin en yüksek seviyelerine çıkmıştır. Çok çeşitli kurumların ve emisyonları hafifletme amaçlı ulusal politikaların varlığına rağmen emisyon artışı gerçekleşmiştir. Yüksek emisyonlar 2011 yılı ve sonrasında da devam etmiştir. Küresel Karbon Projesi, 2012'de fosil yakıt yakma ve çimento üretiminden kaynaklanan karbondioksit emisyonlarının %

⁴⁵ Klein, s. 7.

⁴⁶ NAP, s. 1.

⁴⁷ Nermin Abadan-Unat, **Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002, s. 15.

⁴⁸ EASO, ss. 24-25.

⁴⁹ Klein, s. 101.

2,1 oranında arttığını ve Dünya Meteoroloji Örgütü 2014 yılında atmosferdeki sera gazı konsantrasyonlarının 2013'te rekor seviyelere ulaştığını bildirmiştir. Atmosferdeki karbondioksit seviyeleri, son 30 yılda görülmemiş bir şekilde, 2012-2013 yılları arasında artmaya devam etmiştir. 2012 yılında Obama, kendi yönetimi altında ABD'nin son sekiz yılda olduğundan daha fazla petrol ürettiğini söyleyerek, kapitalizmin fosil yakıt kullanımını genişlettiğini belirtmiştir⁵⁰.

Ekonomik sistem temelde kusurludur. Kritik öneme sahip yaşam destek sistemlerini göz ardı etmektedir. Ekonomik sistem insanlığı sürdürülemez bir geleceğe doğru itmektedir. Gelecek nesillerin hayatta kalması giderek zorlaşmaktadır. 1950'den bu yana, şehir nüfusları 7 katına çıkmış, temel enerji kullanımı 5 kat artmıştır. Tüm bu değişimler çevreyi olumsuz etkileyerek, dünyayı insanlara karşı daha düşman bir gezegene dönüştürmektedir. İklim, doğal nedenler ile değil, insan faaliyetlerine bağlı olarak değişmektedir⁵¹. Ekonomik sistem doğaya karşı bir savaş yürütmektedir. Bu savaşta hiç bitmeyen verimlilik artışı, maliyetleri düşürerek tüketimi arttırmaya, gezegenin küresel ısınmasını ve yıkımını hızlandırmaya hizmet etmektedir⁵².

Çevreyi kirletmek kapitalizmin bir amacı değildir. Bu devam eden felaket, kapitalizmin olağan faaliyetlerinin bir yan ürünüdür. Karı maksimize etmek amaçtır ve atıkların mümkün olan en ucuz şekilde elden çıkarılması, yalnızca bu amaca yönelik gerekli bir adımdır. Kapitalizm mantığı içerisinde atık üretmek ve çevreyi kirletmek sadece ekonomik verimliliklidir. Aslında, aşırı üretimden kaynaklanan atık, kapitalizmin doğasının kaçınılmaz bir sonucudur⁵³.

İklim krizi insanlığın bugüne kadar karşılaştığı en büyük tehdittir. Medeniyetin yıkılmasına, kitlesel yok oluşların ve en kötü senaryoda türümüzün sona ermesine neden olma potansiyeline sahiptir. Kapitalizm, doğası gereği genişlemeliydi ve sonuçta gezegenin sınırlı kaynaklarına ulaşıldı. Kapitalizm bu krize yeterince cevap vermekten aciz değildir, kapitalizmin kendisi bu krizin en büyük sebebidir ve sadece sorunları daha da kötüleştirmektedir⁵⁴.

⁵⁰ Klein, s. 104.

⁵¹ Milman.

⁵² Klein, s. 10-11.

⁵³ Klein, s. 86.

⁵⁴ Klein, s. 158.

Birçok çevrebilimci insanlar ile kirliliği ilişkilendirmekte ve aşırı nüfusun gezegeni sarstığını söylemektedir. İklim değişikliğinin aşırı zenginlerin aç gözlülüğünün ve sıradan tüketicilerin düşüncesiz bencilliğinin sonuçları olduğunu öne sürenler de bulunmaktadır. İnsanlık, toplumun nasıl organize edildiğine bakmaksızın doğal dünyayı yok etmektedir. Sistematik olarak insanoğlunu ve doğal çevreyi sömüren, küresel ekonomik sistem olan kapitalizm iklim değişikliğinin köken nedenidir⁵⁵.

Ekonomik büyümeye ve çevresel sürdürülebilirliğe ilişkin hedefler uzlaşamaz bir konumdadırlar. Kapitalist dogmalar herhangi bir çabanın ekonomik ödülünün maliyetlerden ağır basması gerektiğini dikte etmektedir. Eğer bu tutum devam ederse, insanlık, sonuçta, iklim değişikliğinin yıkıcı sonuçlarının önlenmesinde ve iklim değişikliğinin sonuçlarından kaçınılması konusunda tamamen yetersiz kalacaktır⁵⁶.

2.2. İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN YOL AÇTIĞI SORUNLAR

2.2.1. Gıda Kıtlığı

Tropikal bölgelerde, ürün miktarlarında düşüşler ile ilgili tehlikeler olacaktır. Yüksek sıcaklıklarda, tarımsal üretim dünya çapında azalacaktır. Yiyecek üretimi iklim değişikliklerinden etkilenecektir, çünkü daha iyi ürünler elde etmek iklim şartlarına bağlıdır. Bugün dünya nüfusun %22'si tarım sektöründe çalışmakta, dünya çapındaki toprak alanlarının % 40'ı tarım için kullanılmaktadır. Dünyadaki yoksulların % 75'i kırsal kesimde yaşamakta ve tarımdan geçimini sağlamaktadır. Yüksek sıcaklık artışı, ürünlerin verimini azaltır. Atmosferdeki karbon konsantrasyonundaki artış ısınmayı artırır. Isınma ve beraberinde gelişen su kıtlığı, ürün veriminde düşüşe yol açar. Karbon etkinliğindeki artış, dünya çapında sıcaklık artışına neden olur. Sıcaklıktaki 2 °C'lik bir artış tahıl üretiminde % 5 civarında bir düşüşe yol açarken, sıcaklıktaki 4 °C'lik bir artış tahıl üretiminde % 10 civarında bir düşüş getirir. Dünyada, yaklaşık 800 milyon insan, diğer bir deyişle dünya

⁵⁵ Hans A. Baer, **Global Capitalism and Climate Change:**

The Need for an Alternative World System, 05.03.2019, <https://climateandcapitalism.com/2013-03/05/global-capitalism-and-climate-change/>, (01.04.2019).

⁵⁶ Jonathan T. Park, **Climate Change and Capitalism**, 2015, <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D8Z610WT/download> , (02.04.2019), s. 7.

nüfusunun % 12'si, açlık riskiyle karşı karşıyadır. Her yıl 4 milyon kişi yetersiz beslenme nedeniyle ölmektedir. Karbon veriminin etkisi düşükse, 2-3 °C sıcaklık artışı 30-200 milyon insanın açlık riskini artıracaktır. 3 °C'lik sıcaklık artışının 250-300 milyon insanı açlık riski ile karşı karşıya bırakacağı düşünülmektedir. Bu sayı Afrika ve Batı Asya nüfusunun yarısına karşılık gelmektedir. Okyanusların asitleştirilmesi, doğrudan karbondioksit seviyesindeki artışa bağlıdır. Bu durumun, deniz ekosistemi ve balık stokları üzerinde büyük etkisi vardır. Okyanusların sıcaklığının artması, bazı balıkların büyüme oranını arttırmakta, ancak ısınma nedeniyle gıda sunumu azalmaktadır. Aşırı karbondioksitten kaynaklanan kimyasal maddeler nedeni ile okyanusların asitleşmesi son 200 yılda artmıştır⁵⁷.

İklim değişikliği, birçok bölgede ve küresel toplamda buğday ve mısır verimini olumsuz yönde etkilemiştir. Gözlemlenen etkiler, temel olarak gıda güvenliğinin erişimi veya diğer bileşenlerinden ziyade, gıda güvenliğinin üretim yönleriyle ilgilidir. İklim olayları nedeniyle yiyecek ve tahıl fiyatlarının hızlı artışları mevcut piyasaları etkilemektedir⁵⁸. Ayrıca iklimin sürekli değişmesi, bitkilerin yetişmesi için gereken koşullarda istikrarsızlıkları beraberinde getirdiği için, çiftçilik yapmak bir kumar olarak görülmeye başlamıştır. Çünkü bazı çiftçiler ürün yetiştirmek için yapacakları harcamaların, hava olayları nedeniyle kazanca dönmeyeceği kanısındadırlar⁵⁹.

2.2.2. Su Kıtlığı

Bugün dünyada 1,1 Milyar insan güvenli içme suyuna erişemiyor⁶⁰. Dünyadaki su dağılımının mevsimsel ve yıllık değişimi, iklim değişikliğinin insanlar üzerindeki etkileri bakımından özellikle önemlidir. Su, yaşam ve sağlık için gerekli bir kaynaktır. Küresel su kaynaklarının % 70'i tarımsal sulamada ve yiyecek

⁵⁷ An, ss. 45-47.

⁵⁸ IPCC, **Climate Change 2014 Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects, Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change**, Intergovernmental Panel On Climate Change, Cambridge University Press, USA, 2014, ss. 4-8.

⁵⁹ Somini Sengupta, **Heat, Hunger and War Force Africans Onto a 'Road on Fire**, The New York Times, 15.12.2016, <https://www.nytimes.com/interactive/2016/12/15/world/africa/agadez-climate-change.html?platform=hootsuite> , (17.09.2018).

⁶⁰ A.N.M. Muniruzzaman, **Climate change: Threat to international peace and security**, The Daily Star, 11.08.2011, <https://www.thedailystar.net/news-detail-198040> , (17.19.2018).

temininde kullanılmaktadır. Kalan % 22 elektrik üretimi ve % 8 evlerde ve işyerlerinde temizlik ve içme suyu için kullanılmaktadır. İklim değişikliği su kaynaklarının miktarlarını değiştirecektir. Bazı bölgelerde kuraklık ve taşkınlar daha şiddetli hale gelecektir. Yüksek enlemlerde daha fazla yağış ve kuru tropik kuşak altı bölgelerde daha az yağış görülecektir. Sıcak bölgelerdeki yüzey sıcaklıkları, güçlü buharlaşma, daha şiddetli yağış ve sel riskini artıran bazı etkiler yaratacaktır. Bölgeler arasında su mevcudiyetinde farklılıklar olacaktır. Güney Afrika ve Güney Amerika'nın Akdeniz iklimi görülen bölgelerinde su mevcudiyeti azalacaktır. İklim modeli tahminlerine göre, yıllık yağışta % 30'luk bir düşüş, yıllık sıcaklıklarda 2 °C'lik artış ya da yıllık yağışta % 40-50'lik bir düşüş, yıllık sıcaklıklarda 4 °C'lik artış görülecektir. Farklı modellere göre, Güney Asya'da, Kuzey Avrupa'nın ve Rusya'nın bir kısmında su varlığı yaklaşık % 10-20 oranında ve sıcaklık 2 °C artacaktır. Bu değişikliklerin etkileri yıldan yıla ve mevsimsel olacaktır. Yağış mevsiminde yıllık nehir akışındaki artışın faydası, kuru mevsimlerde kullanılmak üzere fazladan su depolanmasının uygun olmaması ve nehir sellerinin daha sık olması nedenleriyle, önemli değildir. Kuru bölgelerde, su akışı on yılda ortalama % 20 azalabilir. Kuraklık oranı % 10'dan % 40'a yükselecektir. Aşırı kuraklık ise, sıcaklıkların 3 °C'den 4 °C'ye yükselmesi halinde, herhangi bir zamanda % 3'ten % 30'a yükselecektir. Her on yılda bir 3 °C sıcaklık artışı nedeniyle ciddi kuraklıklar meydana gelecektir. Nüfus artışı dışında, sıcaklıktaki artış, su kullanılabilirliğini etkileyecektir. 2 °C'lik bir sıcaklık artışı sonrasında 1-4 milyar insan su kıtlığı ile karşı karşıya kalacaktır. Su kıtlığı, özellikle Afrika, Orta Doğu, Güney Avrupa, Güney Amerika ve Afrika'nın orta bölgelerinde etkili olacaktır. Bu alanlarda, su yönetimi bu alanların büyümesi ve gelişmesi için önemlidir. Aynı zamanda, yağışlı mevsimlerin, musonların ve El Nino'nun etkili olması sonucunda, Güney ve Doğu Asya'daki 1-5 milyar insan çok fazla su nedeniyle mağdur olacaktır. Dağlardaki buzulların ve karların erimesi yağışlı mevsimlerde sel riskini arttıracaktır. Kurak mevsimlerde su sunumu dünya nüfusunun 60'ta 1'ini tehdit ediyorken, bugün bu sayı 1 milyardan fazladır. Kurak mevsimlerde buzulların erimesi, Hindistan'ın bir kısmını, Çin'de 250 milyondan fazla insanı ve Alplerde 10 milyondan fazla insanı etkileyecektir. Buzulların ilkbaharda daha hızlı erimesi nedeniyle sel yaşanma riski artacaktır. Özellikle Himalayalar gibi, bölgelerde buzulların erimesi büyük risk

oluşturmaktadır. Ganj nehrinin su akışının % 70'i yaz aylarında eriyen buzullardan oluşur. Nehir çevresinden 500 milyon insanın su ihtiyacı sağlanır. Çin'in batı bölgesinde yaşayan yaklaşık 250 milyon insan için su temini dağ buzullarının erimesine bağlıdır. Tropikal Andlar, Güney Amerika'daki buzullarla çevrilidir, ancak buzullar son 30 yılda azalmıştır. Bazı küçük dağ buzulları önümüzdeki on yılda tamamen eriyebilir⁶¹.

BM bugün dünyada olası 300 çatışmanın su nedeni ile yaşandığını düşünmektedir⁶². Örneğin, Nil Nehri'nin suyu 10 ülke tarafından paylaşılmaktadır (Etiyopya, Sudan, Mısır, Kenya, Uganda, Burundi, Tanzania, Ruanda, Kongo Cumhuriyeti ve Eritre). İklim değişikliğinin Nil Nehri'ne kıyısı olan ülkeler arasında, çok hızlı nüfus artışı nedeniyle, çatışmalara yol açacağı tahmin edilmektedir. 2000 yılında Nil Nehri'ne bağımlı olan nüfus 280 milyon iken, bu sayının 2080 yılına kadar 860 milyon olması beklenmektedir. Nil nehrinin suyunun 2025 yılına kadar % 40, 2050 yılına kadar % 60 oranında azalacağı öne sürülmektedir. Batı Afrika'da da ortalama yıllık yağış miktarında bir düşüş olacağı belirtilmektedir⁶³.

2.2.3. Sağlık Sorunları

İklim değişikliği, yetersiz beslenme ve sıcaklık stresi nedeniyle dünya çapındaki ölümleri artıracaktır. Herhangi bir önlem alınmazsa, sıtma ve dang humması (Sivrisineklerle bulaşan virüs kaynaklı bir hastalık) gibi bazı salgınlar yaygınlaşacaktır. İklim değişikliğine bağlı olarak yetersiz beslenme ve sıcaklık stresinden kaynaklandığı düşünülen ishal ve sıtma gibi bazı hastalıklar nedeniyle 1970 yılından bu yana 150 milyon insanın hayatını kaybettiği düşünülmektedir. Bugün Afrika'da 450 milyon insan sıtmaya maruz kalmakta ve her yıl bunların 1 milyonu ölmektedir. Gelecekte sıtmayı kontrol altına almak mümkün olmayabilir. Su döngüsündeki değişimin de insan sağlığını önemli ölçüde etkilediği düşünülmektedir. Kuraklığın sıvı kaybına, taşkınların boğulmaya neden olması örnek olarak verilebilir. Ayrıca sele bağlı olarak mantar ve sivrisineklerin artacağı, sivrisineklerin artmasının

⁶¹ An, ss. 42-45.

⁶² Muniruzzaman.

⁶³ An, ss. 49-50.

kolera yayılmasına neden olacağı da öngörülmektedir⁶⁴. Her yıl 3.5 milyon insan su kaynaklı hastalıklardan ölüyor, ölenlerin %84'ü çocuk, ölümlerin %94'ü gelişmekte olan ülkelerde meydana geliyor⁶⁵.

2020 yılına gelindiğinde aşırı sıcaklıklara bağlı olan ölümlerin iki katına çıkacağı öngörülmektedir. Kentlerde aşırı sıcaklıklar, sis ve alerjik bulutlar solunum sorunlarını arttıracaktır. Aşırı sıcaklıklar hava durumlarında istikrarsızlıkları doğuracaktır. Bu istikrarsızlıklar, ani ve aşırı sıcaklık değişimleri, uzun ve şiddetli kuraklıklar ve seller şeklinde ortaya çıkacaktır. Bu felaketler sele kapılma, açlık ve bulaşıcı hastalıkları ortaya çıkaracaktır. Bulaşıcı hastalıklar bir kez patlak verdiğinde yayılmalarını engellemek ve yok etmek çok fazla çaba gerektirecektir⁶⁶.

Atmosferdeki karbondioksit oranının artması ciddi solunum sıkıntılarını beraberinde getirecektir. Baş ağrısı, zihinsel depresyon ve mide bulantısı gibi şikâyetler atmosferdeki karbondioksit oranlarındaki artışa bağlı olarak ortaya çıkabilir. HDİP'in tahminlerine göre 70 yıl içerisinde atmosferdeki karbondioksit oranı binde 7 olacaktır. Oksijenle solunum yapan canlılar için atmosferdeki karbondioksit oranının binde 12'yi aşmaması gerekmektedir. Bu oranı geçen her artış canlı türlerini ortadan kaldırmaya başlayacaktır⁶⁷.

2.2.4. Çevre ve Altyapı Sorunları

20.yüzyıldaki ısınma türleri doğrudan etkilemiştir. Son 40 yılda, canlı türleri ortalama olarak her 10 yılda bir 6 km. kuzeye göç etmişlerdir. Kutup ayıları, ren geyiği ve beyaz ladin, Arktik ve dağ ekosistemlerinde yavaş yavaş dirençlerini yitirmiştir. İklim değişikliği, tropikal ormanlardaki amfibi olarak adlandırılan hem karada hem de suda yaşayan canlıların % 1'inin yıkımına yol açmıştır. Kara türlerinin %10'u, 1 °C'lik sıcaklık artışı ile tehlikeye girecektir. Tropikal ormanlar canlı türleri bakımından oldukça zengindir ve bu ormanlarda yaşayan türlerin neslinin tükenme tehlikesi vardır. Kara türlerinin % 15-40'ı, 2 °C'lik sıcaklık artışı ile tehlikeye girecektir. 2 °C'lik bir ısınmadan dolayı, tundra ormanlarının neredeyse yarısı ve

⁶⁴ An, ss. 47-48.

⁶⁵ Muniruzzaman.

⁶⁶ Godrej, Dinyar. **Küresel İklim Değişimi**, Metis Yayınları, İstanbul, 2003., ss. 50-51.

⁶⁷ Murat Filinte, **Yaklaşan Küresel İklim Krizi**, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2007, ss. 191-193.

kozalaklı ormanların dörtte biri kaybolacaktır. 3 °C'lik sıcaklık artışı ile kara türlerinin %20-50'sinin nesli tükenmiş olacaktır. Dünyada binlerce tür kaybolabilir. Bazı endemik türlerin %40'ı ve yağmur ormanları kaybolabilir⁶⁸.

İklim değişikliğine bağlı olarak yaşanan fırtınalar sonucunda altyapı hasarları önemli ölçüde artacaktır. Ayrıca, iklim değişikliğinden kaynaklanan arazi yapısındaki değişimin binaların durumunu da etkileyeceği söylenmektedir. Tropikal fırtınaların bir fonksiyonu olarak, deniz sıcaklıklarındaki küçük artışların yol açacağı rüzgâr hızındaki %15-20'lik artış, altyapıdaki hasarları arttıracaktır⁶⁹.

2.3. İKLİM SORUNLARININ GÖÇLERİ DOĞURMASI

2.3.1. İklim Göçmenliği

İklim değişikliğine bağlı olarak su seviyelerinin yükselmesi, sıcaklık ve kuraklıkların artışı, sellerin ve fırtına gibi doğa olaylarının artması sonucunda, yaşadıkları bölgede yaşam alanını ve kaynaklarını kaybederek yer değiştirmek zorunda kalan insanlara iklim göçmeni denilmektedir. İklim göçmeni anlamında ekolojik göçmen ve çevresel göçmen gibi kavramlar da kullanılmaktadır. Yaşam alanının geçici veya kalıcı kaybedilmesine bağlı olarak iklim göçmenleri, kalıcı veya geçici bir şekilde göç edebilirler. Doğrudan ulusal sınırları dışına çıkabilecekleri gibi, ülkeleri içerisinde geçici olarak güvenli bir bölgede konakladıktan sonra da, ülke sınırları dışarısına da çıkabilirler.

İklim değişikliği ve göç, iklim göçmeni kavramını ortaya çıkarmaktadır. İklim değişikliğinin şiddetli hava koşullarının şiddetini ve sıklığını arttıracaktır, bunun da etkilenen alanlarda yaşayanların yer değiştirmesine yol açacağı savunulmaktadır. Dünyanın dört bir yanındaki savunmasız bölgelerden göç eden yüz milyonlarca “çevre göçmeninin” daha zengin ülkelere sığınması beklenmektedir⁷⁰. İnsanın doğal güçler ile baş edememesi, insan hareketliliğini belirleyen bir faktör

⁶⁸ An, ss. 50-51.

⁶⁹ An, s. 50.

⁷⁰ IOM, **Climate Change and Migration: Improving Methodologies to Estimate Flows**, International Organization for Migration, 2008, <http://publications.iom.int/system/files/pdf/mrs-33.pdf>, (06.05.2019), s. 9.

olarak "ilkel göç" ya da ekolojik baskılarla tetiklenen hareket şeklinde tanımlanmaktadır⁷¹.

Hava olaylarının sıklığı ve şiddetindeki değişimler ve değişen yağış düzenlerinin de dâhil olduğu iklim değişikliğinin sonuçlarının, özellikle yoksul ve savunmasız kırsal toplumlarda, insanların geçim kaynakları üzerinde büyük etkilerinin olması beklenmektedir. Göç, tarih boyunca bir geçim stratejisi olmuştur. Bu nedenle, insanların geçim kaynaklarını tehdit eden, değişen bir iklimin neden olduğu şoklar ve stresler de, göç davranışları üzerinde etkili olacaktır. İnsanların başka yerlerde yaşama ihtiyacı arttığında göçler artacaktır. Göçmenler değişen ihtiyaçlarına yönelik daha uygun olan yerlere göç etmeye devam edebilirler⁷².

Dünya nüfusunun %72'si dünya topraklarının %10'unda yaşamaktadır. Aynı şekilde dünya milli gelirinin %90'ı, dünya topraklarının %10'unda gerçekleştirilmektedir. Bu durum aslında tüm dünya topraklarının çok az bir kısmından insanlığın barınma ve geçinme imkânlarının sağladığını göstermektedir. Bu kıt olan dünya topraklarında meydana gelecek azalmaların önemli sosyal ve ekonomik etkileri olacaktır. Kıyı alanları dünya insanların çoğunun barınma ve geçinme ihtiyaçlarını sağladığı alanlardır. İklim değişikliğine neden olan etmenlerde bir azalma olmadığı takdirde yüzyılın sonunda deniz seviyelerinin yaklaşık 70 cm yükselmiş olacağı tahmin edilmektedir. Bu durum dünya kıyılarından 150 km'ye kadar içeride yaşayan, dünya nüfusunun %44'ünü tehlikeye sokacak ve bu alanda yaşayan insanlar yüksek olasılıkla bulundukları yeri terk ederek birer iklim göçmenine dönüşeceklerdir⁷³. 470-760 milyon arasındaki insan, bu yüzyıl içerisinde, deniz seviyelerinin yükselmesi nedeni ile topraklarını kaybedebilir⁷⁴.

Dünya genelinde insanların iklim değişikliği nedeniyle göç etmek zorunda kaldığı birçok örnek vardır. And ovasını besleyen buzulların erimesi sonucunda taze su kaynakları azalacaktır. Kalan su için, yerel halk ile tarımsal iş yapanlar-madenciler arasında gerilim artacaktır. Kaynaklar için yaşanan çatışma insanları göçe

⁷¹ EASO, s. 28.

⁷² IOM, Flows, s. 5.

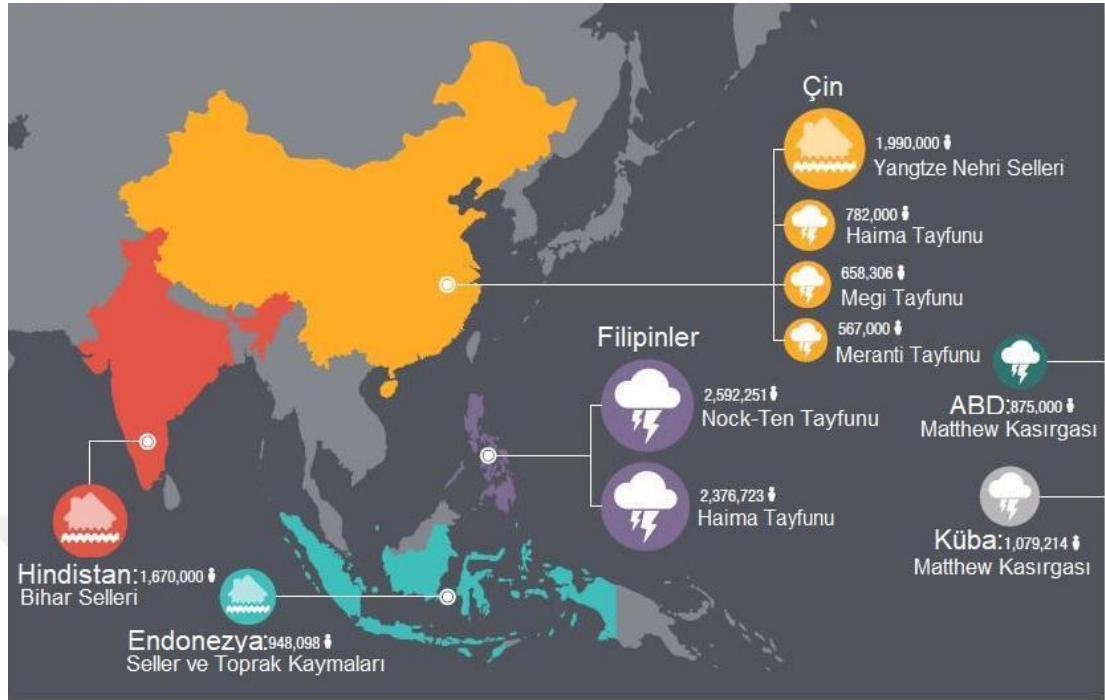
⁷³ Jaime de Melo, **Climate change and the growing challenges of migration**, The Brookings Institution, 24.08.2015, https://www.brookings.edu/blog/planetpolicy/2015/08/24/climate-change-and-the-growing-challenges-of-migration/#.Vdx_Da41eW1.twitter , (17.09.2018).

⁷⁴ Daily Sabah, **Experts warn about climate refugees unless necessary actions taken**, 02.12.2015, <https://www.dailysabah.com/world/2015/12/03/experts-warn-about-climate-refugees-unless-necessary-actions-taken> , (17.09.2018).

yöneltecektir. Kamerun, Çad, Nijer ve Nijerya için hayati önem taşıyan Çad gölü, 1963'ten beri, % 90 oranında küçüldü. Boko Haram isyan krizinin bu ekolojik felaketle bileşimi sonucunda 3,5 milyon insan yer değiştirmek zorunda kaldı. 2007 yılında, Suriye ve Türkiye'nin Doğusu, Kuzey Irak ve Batı İran 3 yıl sürecek kuraklığa girdi. Bu dönem, ölçümlerin yapılmaya başlandığından beri, yaşanan en kötü kuraklıktı. Suriye'de su kıtlığı, hasat düşüklüğü ve hayvan ölümleri, tahminen 1,5 milyon insanın kırsal alanlardan şehirlere göç etmesine yol açtı. Gıda fiyatları arttı, ekonomik ve sosyal gerilimin artmasına katkı sağladı ve ardından gelen savaşta Suriyelileri tehlikeli bir şekilde savunmasız bıraktı. Çin'de 1975 'ten beri, ülkenin çölleri, ekilebilir 21,000 kare mil alanı içerisine alarak ve yıkıcı kum fırtınaları üreterek genişledi. Hükümet yüzbinlerce ekolojik göçmeni Kuzey Çin'in etkilenen bölgelerinden başka yerlere yerleştirdi. Okyanusların ısınması, hasar verme olasılığı yüksek, daha çok tayfun ve tropik fırtına, yaratacaktır. 2013'ten beri yaklaşık 15 milyon insan, Filipinler'de tayfun ve fırtınalar nedeniyle yerini değiştirmek zorunda kaldı⁷⁵. Örneğin **Şekil -1**'de de görüleceği üzere sadece 2016 yılında yaşanan en büyük 10 yer değiştirme olayı, iklim kaynaklıdır.

⁷⁵ Jessica Benko, **How a Warming Planet Drives Human Migration**, The New York Times, 19.04.2017, <https://www.nytimes.com/2017/04/19/magazine/how-a-warming-planet-drives-human-migration.html#modal-lightbox> , (17.09.2018).

Şekil 1: 2016 yılında yaşanan en büyük 10 yer değiştirme olayı

Kaynakça: Stapleton, Sarah Opitz, Rebecca Nadin, Charlene Watson and Jan Kellett. **Climate change, Migration and displacement**, https://www.undp.org/content/dam/undp/library/Climate%20and%20Disaster%20Resilience/Migration_Report.pdf, (25.09.2019), s. 10.

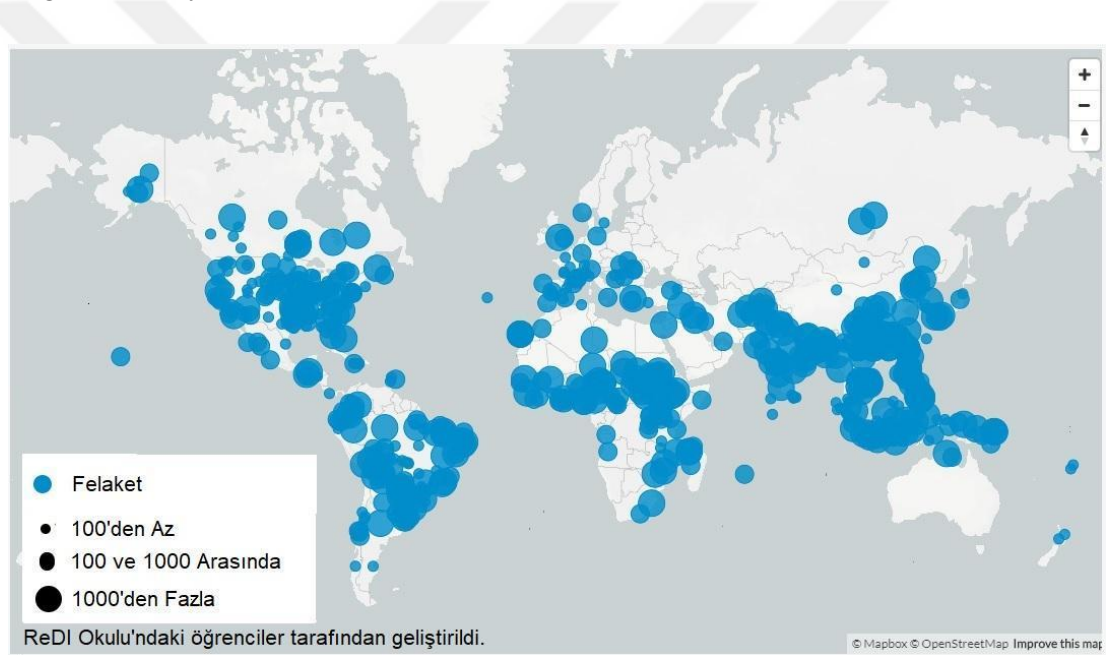
Gelecek 10 yıl içerisinde, dünyada daha önce hiç görülmemiş bir şekilde, 10 milyonlarca mülteci olacak. Örneğin, Sahel (Sahra Altı Bölgesi)'den 10-20 milyon insan göç edecek. Güney Afrika'ya gitmeyecekler, Akdeniz'i geçecekler ve Avrupa'ya geleceklerdir. Avrupa'da günümüzle karşılaştırılamayacak kadar kitlesel bir insan akışı yaşanacaktır⁷⁶. Sahel Bölgesi'nde iklim değişikliği, göç ve çatışma arasındaki ilişki karmaşıktır. Bu bölgenin güvenliğinde, kalkınmasında ve istikrarında, artan kuraklık ve tetiklenen çatışma nedeni ile iklim değişikliği doğrudan rol oynar. Çad Gölü Havza'sı 50 milyondan fazla insana ev sahipliği yapmaktadır. 2030 yılına gelindiğinde nüfusun ikiye katlanması beklenmektedir. Bölgede 2 milyondan fazla kişi geçimini sağlamak ve bölge neredeyse 13 milyon insanı beslemektedir. 2035 yılına gelindiğinde ise, Sahel Bölgesi'nin çölleşmesi nedeniyle, 60 milyona yakın kişinin Kuzey Afrika ve Avrupa'ya göç etmiş olacağı

⁷⁶ Matthew Taylor, **Climate change 'will create world's biggest refugee crisis'**, The Guardian, 02.11.2017, https://amp.theguardian.com/environment/2017/nov/02/climate-change-will-create-worlds-biggest-refugee-crisis?__twitter_impression=true, (17.09.2018).

tahmin edilmektedir⁷⁷. 2050 yılına gelindiğinde ise dünya genelinde yaklaşık 150 milyon iklim mültecisi olacağı öne sürülmektedir⁷⁸. 470 ila 760 milyon arasındaki insan, bu yüzyıl içerisinde, deniz seviyelerinin yükselmesi nedeniyle topraklarını kaybedebilir⁷⁹. 2019 yılının ilk yarısında dünya genelinde, iklim felaketleri nedeniyle, 7 milyon insan bulunduğu yeri değiştirmiştir⁸⁰.

Şekil-2'de küresel boyutta iklim kaynaklı felaketlere bağlı olarak son 6 ayda yaşanan yer değiştirme olayları gösterilmektedir.

Şekil 2: Küresel Boyutta İklim Kaynaklı Felaketlere Bağlı Olarak Son 6 Ayda Yaşanan Yer Değiştirme Olayları

Kaynakça: IDMC, **Global Picture**, The Internal Displacement Monitoring Centre, <http://www.internal-displacement.org/>, (25.09.2019).

⁷⁷ UNN, **At Security Council, climate change cited among factors impacting stability in Sahel**, United Nations News, 26.05.2016, <https://news.un.org/en/story/2016/05/530512-security-council-climate-change-cited-among-factors-impacting-stability-sahel#.WjKW7rpuLIV> , (17.09.2018).

⁷⁸ Henrietta Moore, **The Mediterranean migrant crisis has big business and climate change at its roots**, The Guardian, 13.07.2015, <https://www.theguardian.com/sustainable-business/2015/jul/13/migrant-crisis-mediterranean-big-business-climate-change-inequality> , (17.09.2018).

⁷⁹ Daily Sabah.

⁸⁰ IDMC, **Mid-year figures, Internal Displacement From January to June 2019**, The Internal Displacement Monitoring Centre, 12.09.2019, http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/inline-files/2019-mid-year-figures_for%20website%20upload.pdf , (25.09.2019), s. 3.

Tablo-1'de dünya ülkeleri içerisinde 2018 yılında en fazla yer değiştirmenin yaşandığı ülkeler gösterilmektedir.

Tablo 1: Dünya Ülkeleri İçerisinde 2018 Yılında En Fazla Yer Değiştirmenin Yaşandığı Ülkeler

	Ülke	Yeni Yer Değiştirmeler (1 Ocak -31 Aralık 2018)
1	Filipinler	3,802,000
2	Çin	3,762,000
3	Hindistan	2,675,000
4	ABD	1,247,000
5	Endonezya	853,000
6	Nijerya	613,000
7	Somali	547,000
8	Afganistan	435,000
9	Kenya	336,000
10	Myanmar	298,000
11	Etiyopya	296,000
12	Uganda	164,000
13	Japonya	146,000
14	Vietnam	143,000
15	Sudan	121,000

Kaynakça: IDMC, **2018 Internal Displacement Figures by Country**, The Internal Displacement Monitoring Centre, <http://www.internal-displacement.org/database/displacement-data> , (25.09.2019).

2.3.2. Uyum Stratejisi Olarak Göç

İnsanların iklim değişikliği nedeniyle göç etmeleri yaşam hakları ile ilgilidir. Çünkü iklim değişikliğine uyum sağlayabilmek için göç etmektedirler. Göç etmemeleri halinde yaşamlarını sürdürememeleri söz konusudur⁸¹. Göç uzun zamandır çevre değişikliğine doğal bir insan uyum stratejisi olmuş olmasına rağmen, günümüzde devletlerin dayattığı yasal ve bazen de fiziksel engeller günümüzde birçok kişinin göç seçeneklerine erişme kabiliyetini oldukça kısıtlamaktadır⁸².

İnsan faaliyetlerinden kaynaklanan göç ve toplumsal değişim nedeniyle hassas hale bölgelerde yaşayan insanlar arasında istikrarsızlık ve çatışma yaşanması beklenmektedir. İklim değişikliğinin etkilerine bakıldığında bazı bölgeler için kötü sonuçlarının olacağı görülmektedir. Buz dağlarının erimesi ve yağış değişiklikleri nedeniyle deniz seviyelerinin yükselmesine bağlı olarak yaşanan nehir ve kıyı taşkınları, sıcaklık artışına bağlı kuraklık, kıyı ülkelerinde yaşayan insanları memleketlerinden göç etmeye zorlayacaktır. Uzun vadede, ilk göç hareketlerinin fiziksel olarak etkilenen ve yüksek nüfus büyümesine sahip kıyı bölgelerinde ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir. Gelişmiş bölgelerde kritik kaynakların artan kıtlığının veya coğrafi bölgelerdeki kaynakların değerindeki artıştan dolayı, yaşanacak şiddetli çatışmaların, göç için yüksek bir potansiyel oluşturacağı düşünülmektedir. Artan sera gazı emisyonları nedeniyle yaşanacak iklim değişikliği sonucunda, gelişmekte olan ülkelerin çoğunda gıda ve su kaynaklarının istikrarının yavaş yavaş yitirileceği düşünülmektedir. İklim değişikliğine bağlı göç veya insanların yerinden edilmesi yalnızca insan için bir tehdit değil, aynı zamanda uluslararası ve bölgesel güvenlik için bir risk olarak görülmektedir⁸³.

İklim göçmeni olmak insanların iradesi dışında, korunma refleksi ile gerçekleşen bir durumdur. İklim göçmenleri, yaklaşan iklim tehlikelerinin öngörmesi halinde planlı bir şekilde güvenli bölgelere göç edebilirler. Ancak iklim değişikliklerinin oluşturacağı felaketler seller ve fırtınalar gibi öngörülmeden yaşanabilir. Bu durumda hazırlıksız yakalanan çok sayıda insan bir anda iklim

⁸¹ An, ss. 39-40.

⁸² UNHCR, Displacement, s. 9.

⁸³ An, ss. 39-40.

göçmenine dönüşebilir. Bu kitlesel bir insan hareketi anlamına gelir. Plansız bir şekilde yer değiştiren insanların beslenme, barınma, sağlık gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasında yetersizlikler oluşacaktır. Aynı zamanda konaklamaya başlayacakları bölgelerde çeşitli sorunları doğuracaklardır.

Son yıllarda göç ve iklim değişikliği arasındaki ilişki önem kazanmaktadır. Bu, göçün çevresel sürükleyicileri için özel bir durum olarak görülebilir, ancak mevcut önemi artan durumlardan birisidir. İklim değişikliğinin neden olduğu göç konusundaki endişeler, küresel ısınma tartışmaları ve devletlerin karbon salınımlarının düzenlenmesi yoluyla azaltılması için etkili bir eylemde bulunamaması bağlamında ortaya çıkmaktadır. Küresel ısınmanın, özellikle deniz seviyeleri ve yağış düzenleri üzerindeki etkilerinin, doğrudan kitlesel nüfus yer değiştirmelerine yol açacağı öne sürülmektedir. İklim değişikliği ile yerinden edilmiş insanların mülteci tanımına dâhil edilmesinin yanı sıra bu tür göçlerin engellenebilmesi için harekete geçilmesi gerekmektedir. Göçün kendisi, değişime ve daha iyi geçim kaynaklarının oluşturulmasına yönelik verilebilecek en etkili yanıtlardan birisi olabilir⁸⁴.

2.4. GÖÇ EDİLEN AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ VE TÜRKİYE’DE DOĞABİLECEK SORUNLAR

Dünyanın belirli bölgelerinde yaşanan göçler dünyanın diğer bir bölgesinde ekonomik, çevresel ve sosyal değişikliklerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Avrupa’da ve Türkiye’de şu anda yaşanan göçmen sorunu, iklim değişikliğinin etkileri yaşanmaya başladığında çok küçük kalacaktır⁸⁵.

2.4.1. Ekonomik Sorunlar

Göçmenler vardıkları andan itibaren toprak, su, barınma, yiyecek ve sağlık hizmetleri gibi kıt kaynaklar için yerel vatandaşlarla rekabet etmeye başlarlar. Zaman içinde, göçmenlerin varlığı doğal kaynaklar, eğitim ve sağlık tesisleri, enerji, ulaşım,

⁸⁴ Castles et al., s. 209.

⁸⁵ Daily Sabah.

sosyal hizmetler ve istihdam konularında istemlerin artmasına yol açar. Fiyatlarda enflasyonist baskılara ve ücretlerin düşmesine neden olabilirler. Göçmenlerin beslenme ve yakacak gereksinimleri olacaktır. Beslenme ve yakacak ile ilgili ürünleri talep etmeleri, bu ürünlerin fiyatlarını yükseltecektir. Toplumun yoksul kesimlerinin gıda ve yakıt ihtiyaçlarını karşılayamama sorunu doğacaktır. Bu durum sosyal güvenlik kurumlarının sunmuş olduğu aynı ve nakdi yardımları arttırmasını beraberinde getirecektir. Bazı durumlarda, toplum içindeki mal ve hizmet akışını bir bütün olarak önemli ölçüde değiştirebilirler. Göçmenlerin ev sahibi ülkenin ödeme dengesi için etkileri olabilir ve yapısal reformların yapılmasını engelleyebilirler. Mülteci problemine yanıt olarak, sadece göçmenler için değil, aynı zamanda yerel çalışanlar için de ofis ve konut amaçlı konaklama yeri kiralama ihtiyacının ortaya çıkması, piyasadaki bozulmalara bir örnek olarak verilebilir. Artan inşaat faaliyetlerine kiralarda artış eşlik eder. Bu durumdan mülk sahipleri faydalanırken, yoksullar ve devlet memurları gibi sabit bir gelire sahip olanlar kötü bir şekilde etkilenir. Çok miktarda inşaat malzemesi satılması, enflasyonist etkileri ortaya çıkarırken, bu ürünleri yerel insanlar için kıt ya da elde edilemez hale getirebilir. Benzer şekilde, gıda ve diğer mallara yönelik artan istem piyasada yerel ekonomik faaliyeti teşvik eden ancak yoksullar için fayda sağlamayacak fiyat artışlarına yol açabilir. Kırsal kesimde büyük bir göçmen nüfusunun varlığı kaçınılmaz olarak yerel yönetimler üzerinde de bir zorlanma anlamına gelmektedir. Konaklanan ülke ulusal ve bölgesel makamları, göçmenlerin sıkıntılarını azaltmak ve tüm topluluğun güvenliğini sağlamak için, kendi kalkınmalarını baskı altında bırakacak bir şekilde, önemli kaynaklarını ve insan gücünü göçmenlere yönlendirirler. Konaklanan ülkelerin birçoğu genel olarak bu maliyetlerin çoğunu yerine getirmeye istekli olduğunu göstermiştir. Ancak anlaşılır bir şekilde ödeme yapmaya isteksizdirler. Sığınma hakkının verilmesi ile birlikte, mültecileri ağırlamaya yönelik altyapı maliyetleri doğacaktır. Bununla birlikte, göçmenlerin konaklanan bölgelere etkisi mutlaka olumsuz değildir. Ekonomik teşvik mültecilerin varlığı ile sağlanabilir ve ev sahibi bölgelerin açılmasına ve gelişmesine yol açabilir. Göçmenlerin varlığı, doğrudan veya dolaylı olarak yerel nüfusa fayda sağlayan istihdamın yaratılmasına da katkıda bulunur. Bir göçmenin konaklanan ülkenin ekonomik hayatı üzerindeki

etkisinin bazı "olumlu" yönleri olabileceği kabul edilmekle birlikte, büyük çapta mültecilerin varlığı her zaman konaklanan ülkeler için ağır bir yük oluşturmaktadır⁸⁶.

İklim göçmenleri geçim imkânlarını yitirmiş olmaları ve bakmakla zorunlu oldukları aile üyeleri ile ülkelerini terk etmiş olan kişilerden oluşuyor olmaları nedeniyle konakladıkları ülkede, barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için acilen gelir elde edebilecekleri bir iş bulmak zorunda kalmaktadırlar. Böyle bir konumda düşük ücretlerde, herhangi bir sosyal güvence içermeyen kayıt dışı işlerde çalışmaya razı gelmektedirler. Düşük ücretlerde çalışmaları işgücü piyasasında ücretlerin düşmesine ve rekabete yol açmaktadır. Bu göçmen olmayanların da bu ücretlerde çalışması ve göçmen olmayanların gelir kaybına uğraması anlamına gelmektedir. AB ülkeleri ve Türkiye’de hâlihazırda işsizlik sorunu vardır. Sınırlı sayıda işlerde göçmenlerin istihdam edilmesi, göçmen olmayanların işsiz kalmasına ve sosyal güvenlik sistemlerinin bu işsiz kalanlar için edimler sunma gerekliliğini doğuracaktır. Kayıtlı işçi çalıştıran işletmeler, kayıtsız göçmen işçi çalıştıran maliyetleri düşük olan işyerleri ile rekabet edemeyerek faaliyetlerine son verecektir. Bu, sosyal güvenlik sistemine katkıda bulunmayanların, sosyal güvenlik sistemine katkıda bulunanları yok etmesi anlamına gelmektedir. Bu durumun sosyal güvenlik sistemleri üzerinde iki yönü olan bir olumsuz etkisi vardır: fon kaynaklarının azalması ve harcamaların artması. İşletmeler faaliyetlerine son verirken, sosyal güvenlik fonu toplanan kaynaklar azalacaktır. İşletmelerin kapanması ile işsiz konumuna geçen insanlar için ise işsizlik edimleri sunulması gibi harcamaların yapılması gerekecektir.

2.4.2. Çevresel Sorunlar

Göçmenlerin toplu hareketi, ekoloji üzerindeki etkinin tamamen kontrol altında olmadığı durumun bir örneğidir. Çünkü bu hareketin ani olması, yeni yaşam alanlarının erkenden ve doğru bir şekilde planlanmasına izin vermez. Ani ve plansız bir değişikliğin meydana gelmesi, hem doğrudan etkilenen alanda hem de ötesinde,

⁸⁶ UNHCR, **Social and Economic Impact of Large Refugee Populations on Host Developing Countries**, United Nations High Commissioner For Refugees, 03.01.1997, <https://www.unhcr.org/excom/standcom/3ae68d0e10/social-economic-impact-large-refugee-populations-host-developing-countries.html> , (20.03.2019).

tüm ekosistem üzerinde etkisi olan ciddi, kontrolsüz bir dengesizliğe yol açabilir. Mevcut bir nüfusa, büyük bir miktarda göçmen grubunun eklenmesi, kıt kaynaklar için ani ve büyük bir istem yaratmaktadır. Bu durum ise toprak, yakıt, su, yiyecek ve barınak malzemeleri gibi ihtiyaçların sürdürülebilir varlıklarını tehlikeye sokabilir. Diğer uzun vadeli problemler erozyon, azalan toprak verimliliği ve toprak kaymaları ile ilgilidir. Kırsal odun tüketimi ile ilgili sorunlar her zaman ciddidir. Avlanma ve toplama yolu ile yiyecek sağlanması çevre üzerindeki baskıları arttıracaktır. İnsan atıkları yeraltı sularına karışarak hastalıkların yayılmasına neden olabilir. Konaklanan bölgelerdeki yollar, gıda ve diğer ürünlerin sağlanması için artan kullanımdan dolayı ağır bozulmaya uğrarken, sağlık, eğitim ve su tesisleri gibi kamu hizmetleri de büyük ölçüde etkilenmektedir⁸⁷.

Göçmenlerin barınma ihtiyaçları çeşitli sorunların doğmasına neden olacaktır. Göçmenlerin ekonomik durumu iyi olanların konut satın alması ya da mevcut evleri kiralaması konut ve kira fiyatlarını yükseltecektir. Yükselen bu tür ücretler, ekonomik açıdan zor durumda olan göçmen olmayan nüfusu olumsuz etkileyerek, evsiz kalanların sayılarında artışlar yaşanmasına yol açacaktır. Sosyal güvenlik sistemlerinin bu barınma sıkıntısı yaşayanlar için harcamalar yapması gerekecektir. Ekonomik durumu yeterli olmayan göçmenler kendi barınma yerlerini inşa etmeye yöneleceklerdir. Bu durum plansız ve çarpık yerleşimleri beraberinde getirecektir. Çarpık kentleşme, toplum için sağlık ve güvenlik açısından pek çok risk oluşturacaktır. Altyapı imkanlarının yetersiz olduğu bu bölgeler hijyenik olmayan bir yaşam alanı ortaya çıkaracaktır. Birçok salgın hastalık bu alanlarda oluşarak toplum geneline yayılabilir. Göçmenlerin oluşturacağı plansız yerleşim alanlarının sosyal güvenlik sistemlerinin sağlık alanında sunduğu edimlerin maliyetlerini yükseltme olasılığı vardır.

2.4.3. Sosyal Sorunlar

Göçmenlerin yerel halkla aynı kültürel ve dilsel gruptan olmaları halinde kimliklendirilmeleri konusunda anlayış oluşabilmektedir. Bununla birlikte, farklı etnik kökenler problemlerin temelini oluşturabilir. Dil ya da kültürün neden olduğu

⁸⁷ UNHCR, Countries.

iletişim ve anlamadaki başarısızlıklar ciddi engelleri ortaya çıkarabilir. Bazı durumlarda, bir etnik grubunun varlığı, yerel halk içindeki etnik dengeleri etkileyebilir ve çatışmaları şiddetlendirebilir. Göçmenler hakkında, suç oranlarını, hırsızlığı, cinayet gibi genel güvenlik sorunlarını arttırdıklarına yönelik şikâyetler olmaktadır. Bununla birlikte, fuhuş ve alkolizm gibi diğer sosyal sorunların da göçmenlerin yaşadığı alanlarda arttığı ne sürülmektedir. Göçmenler arasında işsizliğin ve yoksulluğun olması, özellikle bu göçmen gruplarının meşguliyeti olmayan genç erkeklerden oluşması, bu eğilimlerin artmasına neden olabilir. Öte yandan, “dışarıdan gelen” bir grup olarak göçmenler, istenmeyen tüm faaliyetler için suçlanabilir. Kendileri için erişilebilir olmayan hizmetler ve yetkilendirmeler, yerel halk içerisinde özellikle yoksul olan kesimlerde hoşnutsuzlukların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Yerel insanlar eğitim ve sağlık gibi hizmetlere erişemezken, göçmenler erişebilir. Göçmenler için ücretsiz sağlık hizmetleri sunulması yerel maliyetlerin iyileştirilmesi yaklaşımını baltalamaktadır⁸⁸.

İklim göçmenleri toplum sağlığının bozulmasına yol açabilir. İklim değişikliği çoğu ülkede birçok salgın hastalığın ortaya çıkmasına neden olacaktır. Köken ülkelerini terk eden göçmenler, bu salgın hastalıkları beraberlerinde konaklayacakları ülkelere getirebilirler. Salgın hastalıklar göçmen olmayanlara aktarılabilecektir. Konaklanan ülkelerde tüm nüfus içerisinde hastalık görülme oranları artacaktır. Devletlerin sağlık alanında daha fazla sosyal güvenlik harcaması yapması gerekecektir. Göçmenlerin kalabalık bir şekilde yaşadığı alanlarda hastalıkların ortaya çıkmasını engellemek çok zordur. Bu durum hızla yayılan bir yangının kovalarla su taşınarak sndrlmeye çalışılmasına benzer⁸⁹.

⁸⁸ UNHCR, Countries.

⁸⁹ Godrej, ss. 50-51.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇ VE SOSYAL GÜVENLİK İLİŞKİSİ

3.1. İKLİM GÖÇÜ SORUNLARININ ÇÖZÜLMESİ

İklim göçmenlerinin konaklayacağı ülkede, kendileri ve o ülkenin yerel vatandaşları için doğuracağı ekonomik, çevresel ve sosyal sorunların üstesinden gelebilmenin en uygun yolu, göçmenlere ve yerel vatandaşlara yönelik, iklim değişikliğinin etkilerine göre uyarlanmış yeni sosyal güvenlik tedbirlerinin devreye sokulmasıdır.

Sosyal güvenlik sistemi göçmen işçileri kapsayacak şekilde genişletildiğinde, sosyal uyum artar, ekonomi büyür, işçiler arasında eşitlik sağlanır, sosyal güvenlik fonlarına sağlanan katkılar artar, kayıt dışı sektör kayıtlı hale gelir. Unutulmamalıdır ki, sosyal güvenlik sistemi ve toplum bir bütündür⁹⁰. Sosyal güvenliğin ve insan refahının, insanların ve ulusların temel endişesi haline gelmesi ile özgürlük çağına ulaşılmış olacaktır⁹¹. İklim değişikliği, tahmin edilemeyecek sonuçlar doğurur. Sosyal, ekonomik ve siyasi gerilimler, olası şiddet ve çatışmaları korkunç sonuçlar ile birlikte tetikler. Küresel toplum içerisindeki en fakir ve hassas kesimlerin korunması gerekmektedir. Böylece tüm insanlar kazançlı olacaktır.

3.1.1. Göçmenlerin Sosyal Güvenlik Kapsamına Alınması

Sosyal güvenlik evrensel bir insan hakkıdır. Dünyadaki tüm bireyler için, bu hakkın milliyetlerine bakılmaksızın, insanların yaşadığı yeryüzündeki tüm ülkelerde sunulması gerekmektedir. Çalışma statülerinden bağımsız olarak yasal düzenlemeler yoluyla, göçmenlerin sosyal güvenlik programlarına konaklanan ülkelerin vatandaşları ile eşit koşullarla katılımlarının, evrensel erişim ilkesinin gereğince sağlanması gerekmektedir. Sosyal güvenliğe evrensel ve eşit erişim ilkeleri, uluslararası sözleşmeler ile güvence altına alınmıştır.

⁹⁰ ISSA, **Social security facing increased mobility of the global workforce**, The International Social Security Association, <https://www.issa.int/en/-/social-security-facing-increased-mobility-of-the-global-workforce> , (15.09.2018).

⁹¹ Charles I. Schottland, **The Social Security Program In the United States**, Appleton-Century-Crofts Educational Division Meredith Corporation, New York, 1963, s. 1.

97 ve 143 Sayılı UÇÖ Sözleşmeleri, belirli sınırlamalara tabi olmak üzere, sosyal güvenlik alanında, yasal göçmen işçiler ile bu göçmen işçilerin konakladıkları ülkenin vatandaşları arasında eşit davranılması gerektiğini belirtmektedir. Mevcut tüm UÇÖ sosyal güvenlik standartları, milliyetine bakılmaksızın kişisel alanın sosyal güvenlik kapsamına alınmasını tanımlamaktadır. Neredeyse tüm standartlarda, konaklanan ülkenin vatandaşları ile bu ülkede bulunan göçmen işçiler arasında eşit davranılmasına ilişkin hükümler bulunmakta ve çoğu, 1952 tarihli 102 No'lu Sosyal Güvenlik (Asgari Standartlar) Sözleşmesi'nde olduğu gibi, özel ayrımcılık yasağı maddelerini içermektedir. Bunlara ek olarak, UÇÖ özellikle göçmen işçilerin sosyal güvenlik haklarının korunmasını da içeren çeşitli standartlar benimsemiştir⁹².

1962 tarihli 118 No'lu Sosyal Güvenlik İşlem Eşitliği Sözleşmesi ile sosyal güvenliğin 9 dalının tümüne ilişkin eşit işlem hakkı verilmiştir. Anlaşmanın tarafı olan bir devlet, kendi sınırları dâhilinde bulunan diğer ülkenin vatandaşlarına, kendi ülke vatandaşları ile eşit davranmak yolu ile kabul edilen 9 dalın her birine ilişkin edimler sunma yükümlülüğü altına girer. Sözleşme ayrıca edinilmiş hakların korunmasını ve hakların aktarılmasını sağlar. Temel olarak, 118 No'lu Sözleşmeye taraf bir devlet, yurt dışında bulunan kendi vatandaşlarına belirli dallarda ve anlaşmanın getirdiği zorunlulukları kabul etmiş diğer devletlerin vatandaşları için aynı dalda, yararlanıcıların nerede ikamet ettiğine bakılmaksızın yardımların sunulmasını sağlamalıdır⁹³.

UÇÖ'nün 202 sayılı Sosyal Koruma Tabanlarına İlişkin Tavsiye Kararı sosyal güvenlikte yeni boyutları ortaya çıkarmaktadır. Sosyal güvenlik alanında uluslararası işbirliğinin sağlanabilmesi için referans teşkil etmektedir. Kapsamlı, evrensel ve yeterli sosyal korumanın gerçekleştirilmesi için gerekli temel ilkeleri içermektedir. Bu tavsiye kararı devletleri uluslararası insan hakları zorunluluklarını yerine getirmeye yöneltmektedir. Böylece tüm insanlara vatandaşlık durumlarına bakılmaksızın, devletlerce sosyal güvenlik hakkının sunulması zorunluluğu doğmaktadır. Sosyal koruma katmanlarının sosyal güvenlik ihtiyaçlarını tanımlayan ilk uluslararası araçtır. İnsan hakları temelinde, yeterli bir yaşam imkânı, ulaşılabilecek en yüksek akıl ve fiziksel sağlık standardı sunacak bir sosyal

⁹² OSCE et al., ss. 154-156.

⁹³ OSCE et al., s. 154.

güvenliğin geliştirilmesinde yol gösterici bir çerçevedir. Evrensel sosyal korumayı aşamalı olarak gerçekleştirebilmek için, ulusal sosyal güvenlik sistemlerinin genişletilmesine imkân tanıyacak politikalara, stratejilere ve uygulamalara ilişkin bir rehberdir. Evrensel korumaya ulaşmada ön şart, yasalar ve uygulamalarda sosyal güvenlik kapsamının tüm nüfusa yayılmasıdır. Toplumun tüm üyeleri için eşit muamele ve sosyal güvenliğe eşit erişim sağlanmalıdır. Bir ülke içerisinde yaşayan vatandaşların ve vatandaş olmayanların, sosyal risklere karşı birlik olarak, dayanışma içerisinde hareket etmesi istenmektedir. Sosyal güvenlik hakkının temel ilkesi olması nedeniyle ayrımcılığın yasaklanması gerekmektedir. Sosyal güvenliğin durumuna ve kökenine bakılmaksızın tüm kişilere ait olduğu belirtilir. Tavsiye kararının bu hükümlerine göre iklim değişikliği nedeniyle göç etmek zorunda kalanların, konakladıkları ülke sosyal güvenlik sistemleri tarafından herhangi bir ayrımcılığa uğramadan, sadece insan oldukları gerekçesi ile sosyal güvenlik kapsamı içerisine alınarak edimlere ulaşmalarının sağlanması gerekmektedir.

Örneğin, 202 Sayılı Tavsiye Kararı'na göre, vatandaş olmayanlar için sosyal güvenliğe erişimin yaygınlaştırılması, bugün birçok toplumda önemli bir zorunluluk haline gelmiştir. Vatandaş olmayanların göçmenlik statülerinden bağımsız olarak, vatandaş olanlarla aynı sosyal güvenlik haklarına sahip olmalarını sağlayabilmek için muamele eşitliği ilkesinin benimsenmesi gerekmektedir. İkamet edilen yere bakılmaksızın, yurtdışında yaşayanların, kazanılmış haklarının ve edim sunumlarının korunmasına yönelik mekanizmaların geliştirilmelidir. Vatandaş olmayanlar ve hatta düzensiz göçmenler için, temel edimlere ve acil sağlık bakım hizmetlerine erişim sağlanmalıdır. Hükümetlerin, sadece temel, birincil ve acil bakım hizmetlerini sunmaları yetersiz olabilecektir. Aynı zamanda göçmenlere, salgın hastalık, engellilik, analık, temel cerrahi, yaşlı insanlar için uzun dönemli bakım gibi sağlık hizmetlerinin de sunulması gerekecektir. Göçmenlerinin sosyal güvenlik ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için, mevcut sosyal güvenlik çalışanlarına ek olarak, yeterli sayıda nitelikli çalışanın istihdam edilmesi ve ülkenin tüm alanlarında eşit bir şekilde sosyal güvenliğe ilişkin yatırımların yapılması gerekecektir. Kadınlar ve çocuklar gibi, sömürülmeye uygun olan hassas gruplara özgü sosyal güvenlik yaklaşımları benimsenmelidir. Kadınlar ve çocukların sosyal ve ekonomik açıdan yetersizlik içerisinde olması toplumsal sorunları doğuracaktır. Çocuklar için temel

sağlık bakımı ve temel gelir güvenliği sağlanmalıdır. İstihdam politikaları göçmen kadınların ekonomik faaliyetlerini desteklemelidir. Kayıt dışı ekonomideki işletmelerin ve bireylerin statülerinin kayıtlı hale getirilmesi gerekmektedir. Serbest çalışanlar ve kayıt dışı çalışanlar katkıya dayalı sosyal güvenlik sistemlerine dâhil edilmelidir. Katkıya dayalı planların katılım maliyetleri düşürülebilir. Sosyal destek sübvansiyonları şeklinde devlet desteği sağlanabilir. Katkıda bulunabilecek kapasiteye sahip olanları kapsayacak önlemler alınabilir. İş teftişini ve yasa uygulamalarını güçlendirmeye yönelik tedbirler belirlenebilir⁹⁴.

Çok sayıda kayıtsız göçmen, bu göçmenlerin zayıf yasal ve sosyal durumları göz önüne alındığında, göçmenlerin sosyal güvenliğini arttırmanın en etkili yolunun onlar için temel insani ve sosyal haklar sağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle kadınlar gibi savunmasız gruplardan oluşan birçok göçmen kayıtsız statülerinden dolayı, kolaylıkla sömürüye kurban olmaktadır. Göçmenlerin karşı karşıya kalabileceği sorunlar, örgütlenme özgürlüğü, tecrit, dışlanma ve yabancı düşmanlığıdır. Bu sorunlar, göçün tüm taraflar için yararlarını aşındırmakta, üretken istihdam ve iyi işler dâhil olmak üzere kalkınma etkisine ciddi zararlar vermektedir. Hükümetlerin, göçmenlerin temel hizmetler için yetkilendirilmeleri, sömürüye uğramama ve adil yargılanma gibi insan hakları yasalarını korumaya önem vermesi gerekmektedir. İnsana yakışır iş ajandasına önem verilerek, daha fazla işgücü piyasasının izlenmesi ve işyerinde güvenliğin sağlanması gerekmektedir. Göçmenlere temel insani ve sosyal hakların verilmesi aynı zamanda yerli işçilerin çıkarıdır. Çünkü bu tür hükümlerin bulunmaması, işverenleri kırılabilirlik oluşturacak durumlar için teşvik eder, bu ise yerli işçilerin daha ucuza çalışmasına yol açar. Başka bir deyişle, sosyal haklar bakımından göçmenlere karşı ayrımcılık yapılması, göçmenleri, yerli işçiler pahasına işverenlere daha ucuz hale getirmektedir. Gerektiğinde, köken ve varış ülkelerinin, işçi göçü sürecindeki göçmen işçilerinin her türlü suiistimalden korunmasını ve desteklenmesini sağlayacak politikaları, mevzuatı ve mekanizmaları yürürlüğe koymaları gerekir. Belki de temel bir insani ve sosyal koruma hakları gündeminde ilerlemenin en iyi yolu, ülkeye özgü, ikamet statüsü veya yasal statüye bakılmaksızın tüm insanların haklarını içeren, asgari bir "sosyal zemin" oluşturmaktır. Böyle bir zemin,

⁹⁴ ILO, Dignity, ss. 57-162.

göçmenlerin acil sağlık hizmetlerine erişimini ve çocuklar için eğitime erişimi mutlaka içermelidir⁹⁵.

Göçmen işçiler genellikle ailelerinden uzakta ve yalnız yaşarlar. Konakladıkları ülkelerde sosyal bağlantıları son derece azdır. Maddi ve manevi eksikliklerin yanında bilgi eksiklikleri yaşarlar. Ayrıca köken ülkelerinde ya da konaklayacakları ülkeye beraberinde getirdikleri bakmakla yükümlü oldukları kişiler vardır. Bakmakta oldukları kişilerin ihtiyaçları için gelir elde etme zorunlulukları bulunur. Ancak herhangi bir sosyal güvenceye tabi olmamaları halinde hayat döngüsü içerisinde kendilerinin ve ailelerinin karşılaştıkları risklere katlanamayabilirler. Sosyal güvenlik kapsamına girme konusunda, risklerini sigorta edebilme seçenekleri bulunmayabilir, bilinçli olmayabilirler ya da ekonomik güçleri kapsama girebilmek için yeterli olmayabilir.

Bireylerin ve ailelerinin sosyal güvenlik kapsamına alınması, işlerin yürütülmesi sırasında ortaya çıkabilecek kesintilerin en aza inmesini sağlar. Böylece işçiler daha üretken hale gelir. Ekonomik yaşam daha fazla desteklenir. Örneğin, serbest çalışan iklim göçmenlerinin, hastalık risklerinin gerçekleşmesi üzerine, hastalık edimlerine erişebilmesi halinde işletmelerinin faaliyetlerine son vermelerine gerek kalmaz. Faaliyetlerini aksatmayan bir işletme ekonominin geneli için olumludur.

Büyüyen sosyal güvenlik kapsamı daha fazla üyeye ulaşır. Daha fazla üye, sistem için toplanan katkıların artmasını ve sosyal güvenlik fonlarının büyümesine imkân tanır. Böylece edimlerin finanse edilebilmesine ilişkin riskler azalacaktır. Ölçek ekonomileri oluşacağı için sosyal güvenlik sistemleri daha maliyet etkin hale gelecektir.

İklim göçmenleri içerisinde bulunan kadınlar, kayıt dışı sektörde çalışanlar, gençler ve düzensiz göçmenler belirgin hassas gruplardır. Hassas grup olmaları sömürüye açık oldukları anlamına gelmektedir. Evlerinden ve akrabalık ilişkilerinden yoksun olmaları, ancak gelir elde etmek zorunda olmaları, konakladıkları ülkelerde kendilerini savunmasız hale getirmektedir. Onların bu dezavantajlarından faydalanarak karlarını artırmak isteyenler tarafından sömürülebilirler ve emeklerinin

⁹⁵ Rachel Sabates-Wheeler, **Social security for migrants: Trends, best practice and ways forward, Project on examining the existing knowledge of social security coverage**, ISSA Working Paper No. 12., Geneva, 2009, ss. 16-17.

karşılığında düşük olan bir gelire razı gelmek zorunda bırakılabilirler. Ancak sosyal güvenlik kapsamına alınmaları ile kayıtlı hale gelirler. Yasalar tarafından kendilerine sunulmuş olan edimlere erişebilirler. Kayıtlı hale gelmeleri aynı zamanda daha fazla vergi ve sosyal güvenlik primi toplanması anlamına gelecektir. Böylece konakladıkları ülke idarelerinin fon kaynaklarının artmasına yardımcı olacaklardır.

AB ülkelerinde nüfus giderek yaşlanmakta ve çalışma çağındaki genç nüfus azalmaktadır. Günümüzde olmasa da Türkiye’de de önümüzdeki on yıllar içerisinde AB ülkelerine benzer şekilde ortalama nüfusun yaşlılardan oluşacağı öngörülmektedir. Nüfusun yaşlanması beceri kıtlığı anlamına gelmektedir. Göçmenler ise çalışma çağındadırlar ve dâhil oldukları ülkelerin nüfus yapısını gençleştirirler. Göçmenlerin nüfus ortalamasını gençleştirmesinin kısa dönemde sosyal güvenlik kurumları gibi devlet kurumlarının finanse edilmesinde olumlu etkileri olacaktır. Ayrıca uzun dönemli olarak rezerve edilen fonların yatırım stratejilerine katkılar sağlanacaktır. Ayrıca göçmen işçilerin elde ettikleri edimlerden daha fazlasını konakladıkları ülkelere aktarmaktadırlar. "Economie Suisse" ve İsviçre İşveren Federasyonu’na ait bir rapor, göçmen işçilerin sosyal güvenlik sistemine yüzde 21 katkıda bulunmalarına rağmen, sistemden yüzde 15 faydalandıklarını belirtmektedir⁹⁶.

İklim göçmenleri dâhil olmak üzere tüm çalışanlara eşit bir şekilde davranılması, toplum içerisindeki bazı kesimlerin dışlanmasının önüne geçer. Sosyal güvenlik kapsamına alınan kişi sayısı arttıkça, risklerle karşılaşan daha fazla bireye destek sağlanır, böylece sosyal uyuma ulaşılır. Sosyal çatışma ve gerilimlerin yaşanma olasılığı en aza iner. Sosyal uyum, sosyal eşitlik, sosyal barış ve sosyal adaleti gerçekleştirmede sosyal güvenlik önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal koruma sistemleri, yoksulluk, eşitsizlik, sosyal dışlanma ve sosyal güvensizliğin azaltılmasında ve önlenmesinde temel bir rol oynamaktadır.

İşçi göçü her zaman geride kalan aile üyeleri için bir kayıt dışı sosyal koruma kaynağı olmuştur. 2011 yılı için gelişmekte olan ülkelere gönderilen işçi dövizlerinin 346 milyar dolara çıkacağı tahmin edilmiştir. Bu tutar, gelişmekte olan ülkelerin Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla(GSYİH)'nın yaklaşık yüzde 2'sini ve düşük gelirli ülkelerin GSYİH'nın yüzde 6'sını oluşturmaktadır. Göçmenlerin köken ülkelerinde tüketim

⁹⁶ ISSA, Handbook, ss. 14-15.

artışı sağlanmasına ve yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulundukları kanıtlanmıştır. Ortalama yüzde 9 olarak tahmin edilen işlem maliyetlerinin azaltılmasına yönelik kararlı bir eylem, aktarılan net gelirleri arttırabilir. Mozambik'in kırsal bölgelerinde yapılan son bir çalışma, gönderilen işçi dövizlerinin topluluklarda dayanışmanın teşvik edilmesi ile ilişkili olduğunu göstermiştir. İşçi dövizlerini alan alıcılar arasında risk havuzu oluşturma ve finansal dâhil etme mekanizmaları, havale akışlarının topluluğun refahı üzerindeki etkisini artırma ve kayıt dışı düzenlemeleri resmi sosyal zemin programlarına dönüştürmede kullanılabilir⁹⁷.

3.1.2. Avrupa Birliği'nin ve Türkiye'nin Göçmenlerin Sosyal Güvenlik Kapsamına Alınmasına İlişkin Yaklaşımı

AB'nin yaklaşımı göçmen işçilerin en uygun yoldan kapsama altına alınmasını gözetmektedir⁹⁸. Ancak Avrupalılar göçmenlerden hoşnut değildirler. Göçmenler konusunda kısıtlayıcı tutumlar oluşmaya başlamıştır. Bu kısıtlayıcı tutumlar, işsizlik oranı ve yoksulluk riskinin yanı sıra işe alınma ve devlet kaynakları için rekabet gibi faktörlerle ilişkilidir. Bu durum göç iklimini etkilemektedir⁹⁹.

Göçe olan bakış açısında önemli bir bölünme yaşanmaktadır. Pragmatik ve geniş çapta liberal politika çerçevesini destekleyen kutup göçün sosyal ve ekonomik hayat için gerekli ve genellikle değerli olduğunu kabul etmektedir. Halkın üçte birini oluşturan, yüksek eğitilmiş, siyasi partilere ve diğer önemli sosyal kurumlara hâkim olan orta sınıf uzmanları bu kutba girmektedir. Diğer kutupta ise nüfusun yaklaşık yarısını oluşturan şüpheciler bulunmaktadır. Yaşanan göç akımlarına şiddetle karşı çıkıyorlar ve bunun ülkelere ciddi ekonomik ve sosyal zarar verdiğini düşünüyorlar. Ekonomik ve sosyal olarak maliyetli gördükleri tüm göçmenlik biçimlerine karşı çıkma eğilimindedir ve daha kısıtlayıcı politikaları

⁹⁷ Michelle Bachelet, **Social Protection Floor for a Fair and Inclusive Globalization**, 2011, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_165750.pdf, (02.02.2019), s. 74.

⁹⁸ ISSA, Handbook, s. 58.

⁹⁹ Antonio Martín Artiles, Guglielmo Meardi; **Public opinion, immigration and welfare in the context of uncertainty**, Transfer. Vol. 20, No.1, 2014, s. 53.

desteklemektedirler. Bu grupta bulunan birçok insan, toplumun yaklaşık beşte biri, bu konuda çok güçlü tutumlara sahiptir¹⁰⁰.

AB Antlaşması'nın 37.maddesi, göçmen işçilerin birlik içerisindeki dolaşimleri sırasında sosyal güvenlik haklarına ilişkin karşılaşılabilecekleri dezavantajları engellemede temel oluşturmaktadır. 1958 yılında, ulusal sosyal güvenlik sistemlerinin koordinasyonu için kapsamlı bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme hala yönetmelik 1408/71 olarak adlandırılmaktadır. 1408/71 sayılı Yönetmelik, iki taraflı sosyal güvenlik anlaşmalarında benimsenen aynı koordinasyon tekniklerine, yani uyruğa dayalı ayrımcılığın yasaklanması, sosyal hakların ihracı, sigorta sürelerinin tamamlanması ve yürürlükteki mevzuatın belirlenmesi konusunda hazırlanan çatışma kurallarına dayanmaktadır. AB'de göçmenler için sosyal güvenlik koruması, birliğin ve Avrupa Topluluğu Adalet Divanı gibi kurumların uluslararası çerçevesinin bir parçasıdır. Adalet Divanı, başlangıçtan itibaren koordinasyon düzenlemesini işçilerin hareket özgürlüğü ışığında yorumlamıştır. Mahkemeye göre, hareket özgürlüğü için en uygun koşulları sağlama hedefi, sosyal güvenlik haklarını olumsuz yönde etkileyen yasal kısıtlamaların bir kenara bırakılması gerektiğini ortaya koyuyor. Bu, gerek uygulama kapsamı gerekse ulusal yasal hükümleri bir kenara koyma olasılığı açısından 1408/71 sayılı Tüzüğün sürekli genişlemesine yol açan bu tutumdur. 1408/71 sayılı yönetmelik, sosyal yardımlar hariç olmak üzere, istihdam edilenlere, serbest meslek sahiplerine, memurlara ve tüm yasal sosyal güvenlik programlarına dâhil olan AB göçmenlerine geniş kapsamlı bir koruma sunmaktadır. Üye devletlerin AB göçmenlerinin yasal pozisyonlarını ulusal görüş ve isteklerine göre şekillendirme olanakları büyük ölçüde azaltılmıştır¹⁰¹.

Avrupa ekonomisinin göçmenlere ihtiyacı olup olmadığı tartışmaları doğurmaktadır. Avrupa Komisyonu'na göre, göçmenler, AB için hem zorlukları hem de fırsatları beraberinde getirmektedir. AB hem işgücü piyasalarındaki istem ve

¹⁰⁰ Robert Ford and Anthony Heath, **Immigration: a nation divided?**, 2014, http://www.bsa.natcen.ac.uk/media/38190/bsa31_immigration.pdf, (31.01.2019), ss.13-15.

¹⁰¹ Vonk, ss. 6-7.

sunum dengesini sağlamak hem de ekonomik büyümeyi sağlamak için olasılıkla daha fazla göçmene ihtiyaç duyacaktır¹⁰².

AB, sosyal güvenlik sistemlerinin oluşumunda yetkinliğe sahip değildir. AB sıklıkla yasal olarak bağlayıcı olmayan öneriler benimsemektedir. Ancak bunlara uymayan üye devletlere politik yükler getirilmektedir. “Yumuşak hukuk” olarak adlandırılan bu strateji, bazı egemenler ve politikacılar tarafından, devletlerin egemenliğini çok fazla etkilemeden AB hedeflerine ulaşılmasını sağlayan esnek bir araç olarak görülmektedir¹⁰³.

Göç, Avrupa ekonomisi için rekabet gücünün artmasına ve daha yüksek bir istihdam oranına katkıda bulunmaktadır. İşgücünün hareketliliğindeki artış, yaş, cinsiyet ve sosyo-profesyonel kategorilerin yanı sıra, coğrafi alanlar ve faaliyet sektörleri arasındaki dengesizliğin azaltılmasına katkıda bulunmakta, işgücü piyasasında istem ve sunum arasındaki dengeyi sağlamaktadır. İşgücünün geçici ve tam istihdam edilmesinin hem göç alan(katma değerdeki bir artışla) hem de göç veren ülkeler(kişisel refahın yanı sıra köken ülkede yeni işlerin yaratılmasına katkıda bulunan geri gönderilen gelirler) için olumlu etkileri bulunmaktadır. İşgücünün bölgesel hareketliliği, işgücü piyasasındaki talebe göre eğitim ve mesleki gelişim sistemlerinin benimsenmesi için bir teşviktir. Sosyal sorumlulukları üstlenmede daha küçük sosyal yapıları (bölgesel, yerel, hatta bireysel) teşvik eder ve sosyal bir devletten sosyal topluma geçişi kolaylaştırır. Çalışanların, serbest hareket etmesine izin verilerek, daha büyük bir sosyal uyum için, uygun bir ortam yaratılır. Bu AB’nin oluşturulmasının temel amaçlarından birisidir. Bu hareketlilik, bireyin gizli becerilerini harekete geçirir, mesleki ve kişisel yeteneklerini geliştirir, bilgisini zenginleştirir ve daha fazla iş tatmini sunar. Göçmenlerin akışlarına ilişkin istatistikler, muhtemelen yasadışı ve gizli göç nedeniyle gerçek göç düzeyini yansıtmamaktadır. Göçmenleri işgücü piyasasına dâhil etmeye yönelik yapılar ve araçlar, özellikle işgücü becerilerinde açık ile karakterize edilen alanları belirleme kapasitesi ile ilgili olarak, hala yeterince gelişmemiştir. Dilin, ikamet edilen yerin,

¹⁰² Monon Domingues Dos Santo, “Immigration and Unemployment: A European Perspective”, **The internationalization of labour markets**, Christiane Kuptsch (ed.) France / ILO Symposium, Paris, 2010, s. 41.

¹⁰³ Alvaro Forteza, **The Portability of Pension Rights: General Principals and the Caribbean Case**, 05.2008, <https://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Pensions-DP/0825.pdf>, (02.02.2019), ss. 15-19.

komşuların, arkadaşların değiştirildiği bir yerde, hatta bazen düşmanca olan bir ortamda iş bulmak bilinmezliklerle doludur. Başka bir ülkeye taşınmak ile ilgili yasal, idari ve kişisel maliyetler bulunmaktadır. Ailelerin ayrılmasına ve çocukların geçici terk edilmesine bağlı olarak, sosyal maliyetler ortaya çıkmaktadır. Konaklanan ülkenin temel değerlerini anlayan ve saygı duyan iyi göçmenlerin yanı sıra, farklı suçluluk biçimleri ihraç eden ve olumsuzluk dışsallıklara neden olan kötü göçmenlerde bulunmaktadır. Avrupa siyasi ortamı, işgücünün bölgesel hareketliliğinin genişletilmesi için olumlu bir çerçeve sunmaktadır. Avrupa istihdam stratejisi ve sosyal kaynaştırma stratejisi, göçmenlerin işgücü piyasasına daha iyi entegrasyonunu ve AB üye devletlerinin vatandaşları arasındaki işsizlik farklarının azaltılmasını hedeflemektedir. Yaşam ve çalışma koşulları dâhil olmak üzere, göç olgusuna atıfta bulunan bilgi kalitesinde ve AB içerisindeki mevcut işlerde iyileşme sağlanabilir¹⁰⁴.

Sosyal güvenlik politikalarının birlik düzeyinde uyumlaştırılması gerekmektedir. Üye devletlerde mevcut olan edimlerin kapsamı ile ilgili önemli farklılıklar bulunmaktadır¹⁰⁵. Üçüncü ülke vatandaşlarına sosyal güvenlik yardımlarına erişim hakkı tanınsa bile, bu edimlere iliştirilen uygunluk kuralları doğrudan ve dolaylı olarak üçüncü ülke vatandaşlarının, sosyal güvenliğin yedi dalına erişimi, Asgari ikamet süreleri, edim ihracını düzenleyen kurallar, asgari çalışma süreleri getirerek engelleyebilir. Belirtilen edimlerin çoğunu almak için geçerli bir oturma izni gereklidir. Bazı durumlarda, ek olarak uzun süreli oturma izni gereklidir. Geçerli bir oturma izni şeklinde yasal ikamet kanıtı ve başvuranın ülkedeki fiziksel varlığına ilişkin kanıtlar, çoğu sosyal güvenlik yararı için ortak bir uygunluk şartıdır. Ancak üçüncü ülke vatandaşlarının yardımlarını alabilmesi için normalde asgari bir ikamet süresi gerekli değildir. Bazı üye devletler, göçmenlerin, analık-babalık yardımları, yaşlılık yardımları, işsizlik yardımları ve garanti altına

¹⁰⁴ Maria Ioncica at al., “The East-West Migration and its Implications for Social Security”, **Social security and the labour market: A mismatch?**, 5th International Research Conference on Social Security, International Social Security Association, Research Programme, Warsaw, 5-7.03.2007, ss. 6-9.

¹⁰⁵ EC, **Migrant Access To Social Security And Healthcare: Policies And Practice, European Migration Network Study**, European Commission, 2014, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/networks/european_migration_network/reports/docs/emn-studies/emn_synthesis_report_migrant_access_to_social_security_2014_en.pdf, (04.01.2019), s. 18.

alınmış asgari kaynaklar gibi bazı yardımlara erişebilmeleri için asgari ikamet süresi şartları getirmektedir. Çoğu üye devletteki ulusal mevzuat, sağlık hizmetleri, analık-babalık yardımları, aile yardımları, işsizlik yardımları ve asgari kaynaklara ilişkin yardımların, üçüncü ülkelere ihracını kısıtlamaktadır. Ancak üye devletlerin çoğu yaşlılık aylığının üçüncü ülkelere ihracına izin vermektedir. Üçüncü ülke vatandaşları, hastalık nakit yardımlarını, analık ve babalık yardımlarını, yaşlılık ödeneğini ve işsizlik yardımlarını almak için çoğu üye devlette asgari çalışma süresine tabidir¹⁰⁶.

Vatandaşlık şartının bölgesellik şartıyla değiştirilmesi, modern devletlerin tüm vatandaşların sosyal refahı için sorumluluk almaları gerektiği ilkesine uygundur. Ancak sosyal yardımlarda bu ilke hiçbir zaman tam olarak kabul edilmemiştir. Neredeyse tüm Avrupa ülkelerinde milliyet koşulu ve bölgesel şartlar, sosyal yardım hakkı ile oturma izni arasında bağlantılar kurarak iç içe geçmektedir. Göçmenlik yasası ve sosyal refah arasında ilginç bir etkileşim vardır. Sosyal yardıma hak kazanma, oturma iznine bağlıdır; oysa oturma izni, yabancının sosyal yardım talebinde bulunmasına bağlı olabilir. Sadece daimi ikamet statüsünde olanlar için bu koşullar hafifletilebilir. Uluslararası hukuk, yasadışı ikametın sosyal yardımdaki yasal konumunu iyileştirmek için çok az şey yapmaktadır. Avrupa Sosyal ve Tıbbi Yardım Sözleşmesi, bazı temel güvenceler sunmaktadır, ancak EClaw uyarınca, sosyal yardım ve ikamet durumu arasındaki karşılıklı bağlantı esasen değişmemektedir¹⁰⁷.

Sosyal güvenlik sistemlerinin koruma kapsamındaki göçmenleri kapsamına almada uzun bir yol kat ettiği görülmektedir. Bu, en açık şekilde, tüm çalışanların veya bazen de yerleşik nüfusun tamamını içeren sosyal sigorta alanında söz konusudur. Sosyal sigorta programları, ulusal sosyal güvenlik programlarını koordine eden ikili ve çok taraflı sosyal güvenlik anlaşmaları ağı aracılığıyla, bölge dışı koşulları da dikkate almaktadır. Sosyal yardım alanında (çoğunlukla uluslararası koordinasyon anlaşmalarının dışında tutulur), vatandaşlık koşulunun kademeli olarak bölgesel olma tutumuyla değiştirildiği gerçeği göz önüne alındığında, göçmenlerin durumunun önemli ölçüde iyileştiği görülmüştür. Ancak, çoğu devlette sosyal yardım

¹⁰⁶ EC, s. 18.

¹⁰⁷ Vonk, s. 5.

hakkı için yasal ikamet şartı aranmaktadır. Bu durum 19.yüzyıla ait bir düşünce olan, ev sahibi ülkenin göçmenlerin sosyal refahından sorumlu olmadığı düşüncesinin devam ettiğini göstermektedir¹⁰⁸.

3.1.3. Sosyal Güvenlik Kapsamına Alınmada Karşılaşılan Engeller

İklim göçmenleri, bazı özellikleri bakımından diğer göçmenlerden farklılaşmaktadır. Bu durumun AB ülkeleri ve Türkiye'nin sosyal güvenlik sistemleri üzerinde diğer göçmen türlerinin oluşturacağı etkilerden farklı türlerde etkiler oluşturacaktır. İklim göçmenlerinin başlıca özelliklerinden birisi köken ülkelerini fiziksel olarak kaybetmiş oldukları gerçeğidir. Okyanus ve deniz seviyelerinin yükselmesine bağlı olarak, ada ülkeleri, kıyı ülkeleri ya da alçak nehir havzaları içerisinde bulunan ülkeler tamamıyla sular altında kalarak, yok olacaklardır. Bu ülkelerde yaşayan insanların, aileleri ile birlikte bu ülkelere ayrılma dışında başka bir seçenekleri olmayacaktır. Aileleri ile birlikte kendileri için hayatlarını sürdürecekleri AB ülkeleri ve Türkiye gibi iklim değişikliğinden göreceli olarak az etkilenen bölgelerde konaklamaya başlayacaklardır. Bu şekilde bakmakla yükümlü oldukları aile üyeleri ile birlikte geriye dönme imkânlarını kaybetmiş bir şekilde göç etmiş oldukları gerçeğinin, sosyal güvenlik sistemleri üzerinde ciddi etkileri olacaktır. Bu iklim göçmenlerinin sosyal güvenlik sistemlerine katkıda bulunmadan sistemden yararlanmaları gibi bir haksız çıkar sağlamasını doğuracaktır. Çünkü birçok uluslararası anlaşmada sosyal güvenlik bir insan hakkı olarak görülmekte, tüm insanlara çalışma geçmişlerine ve uyruklarına bakılmaksızın sunulması istenmektedir. Bir başka açıdan bakıldığında, iklim göçmenlerinin geçimlerini sağladıkları alanlar yok olmuştur. İklim göçmenleri dönebilecekleri toprak parçası ya da yaşam alanını kaybetmiş insanlardır. Sadece ailelerinin ve kendilerinin yaşam kaynaklarının devam edebilmesi için, korunma güdüsü ile hareket ederek göçü bir araç olarak kullanmışlardır. Bu insanların köken ülkelerine geri gönderilmesi gibi bir seçenek her durumda mümkün olmayabilir. Konaklayacakları ülkelerde katkıda bulunmadan acil sağlık gibi temel sosyal güvenlik hizmetlerini talep etmeleri haklı bir gerekçeleri olacaktır. AB ülkeleri ve Türkiye'nin sosyal güvenliğin bir insan

¹⁰⁸ Vonk, s. 5.

hakkı olduğunu ilgili sözleşmelerle kabul etmesi nedeniyle, bu ülkelerin, iklim göçmenlerine katkıda bulunmadan sosyal güvenlik edimlerini sunma yükümlülüğü doğacaktır. Ancak, yüz milyonlarca kişiye sosyal güvenlik edimlerinin hiçbir katkı ödenmeden sunulması sosyal güvenlik sistemlerini finansal ve idari açıdan sıkıntıya sokacaktır.

Yüz milyonlarca kişiden oluşacak iklim göçmenlerinin sosyal güvenlik ihtiyaçlarının mevcut sosyal güvenlik tesisleri ve personeli ile karşılanması pek mümkün gözükmemektedir. Sosyal güvenlik alanında bina ve araç harcamaları gibi birçok yatırımın yapılması gerekecektir. Aynı zamanda personel sayısının ve niteliklerinin artırılmasına ihtiyaç duyulacaktır. Farklı kültürlerden olan bu insanlar ile iletişim kurulabilmesi, sosyal güvenlik kurumu personellerinde farklı dilleri konuşabilme becerisini ve kültürel bilgileri gerektirecektir. Ayrıca sosyal güvenliğin uluslararası bir boyutu olması nedeniyle, farklı sosyal güvenlik sistemleri ile iletişim kurulması gerekliliği kaçınılmazdır. Bu iletişim için eğitilmiş personellere ihtiyaç olacaktır. Sosyal güvenlik kurumlarının daha fazla bina ve araç satın alması, daha fazla personel istihdam etmesi ve personelleri için daha fazla eğitim vermesi, maliyetleri arttıran unsurlardır.

Genel olarak, köken ülkenin sosyal güvenlik sistemleri ya da yasalarının, yurtdışından yapılan başvurular konusunda eksiklikler taşıması, vatandaşlık gereklilikleri, ikamet şartları, kayıt dışı ekonomide çalışmak, belgeleme ve diğer idari engeller gibi nedenler ile göçmen işçiler konakladıkları ya da köken ülkelerinin sosyal güvenlik sistemleri tarafından kapsanmayabilirler¹⁰⁹.

Göçmenlerin genellikle maddi yoksunluk çekmeleri, farklı kültür ve dillere sahip olmaları, bakmakla zorunlu oldukları aile üyelerinden ayrı yaşamaları, daha çok kayıt dışı sektörlerde çalışmaları, ikili anlaşma yapılmayan ülkelere gelmeleri gibi özellikleri sosyal güvenlik kapsamına alınmalarında çeşitli engelleri ortaya çıkarmaktadır. Göçmenler, sık sık iş değiştirirler ve tipik işçi-işveren ilişkileri içerisinde değildirler.

Göçmen işçiler vergi ve sosyal güvenlik primi ödemelerine rağmen, bu kişilerin sosyal güvenlik kapsamına alınmalarının bir maliyet etkisi olacaktır.

¹⁰⁹ IOM, **Social Protection for Migrant Workers Abroad: Addressing the Deficit via Country-of-origin Unilateral Measures?**, International Organization for Migration, 2017, http://publications.iom.int/system/files/pdf/social_protection.pdf, (30.01.2019), s. 2.

Devletlerin uzun dönemde bütçelerine yönelik olumlu etkilenme olasılığının yüksek olmasına rağmen, kısa dönemde yüklü harcamalar yapması gerekecektir. Sayıları gidecek artacak iklim göçmenleri için gereken sosyal güvenlik sistemi değişiklikleri, aynı zamanda idari maliyetleri doğuracaktır.

Göçmen işçiler için sosyal güvenlik edimleri sunmak politik açıdan riskli olabilir. AB ülkeleri ve Türkiye’de mevcut işsizlik sorunları göçmenlerin istihdamı ile daha kötü hale gelebilir. Özellikle göçmenlere sunulan edimlerin katkıya dayanmaması halinde, aynı edimlere katkı ödeyerek ulaşabilme zorunluluğu bulunan ülke vatandaşları tarafından olumsuz tepkiler verilebilir. Göçmenler için sosyal güvenlik imkânları sunan siyasi yönetimler oy kaybına uğrayabilir, aksini yapanlar ise kamu desteklerini arttırarak ülke yönetiminde daha fazla söz sahibi olabilirler. Böylece göçmenlerin sosyal güvenlik kapsamına alınma oranları azalamaya başlayabilir.

Köken ülkelerine dönen göçmenlerin sosyal güvenliği konusunda zorluklar doğabilir. İklim göçmenlerinin, sosyal güvenlik anlaşması yapılmayan ülkelere gelmesi halinde, hak kazandığı edimlerin konakladığı ülkeden köken ülkelerine aktarılması imkânı olmayacaktır. Köken ülkelerine dönmeleri halinde sosyal güvenlik haklarını kaybedebilmekte ya da köken ülkelerinde kullanabilme imkânları olmamaktadır. Ayrıca edimlerin taşınabilirliği imkânı olması halinde, bu kişilerin sürekli olarak izlerinin sürülmesi gerekmektedir. Kendilerinin ve yakınlarının dünyanın neresinde yaşadıkları ve edim yetkilendirme şartlarını yitirip yitirmedikleri konularında sürekli takip altında olmalıdırlar. Tüm bunlar farklı dilleri konuşan ülkeler arasında sürekli iletişim kurulmasını, çok sayıda personel istihdam edilmesini ve birçok bürokratik işlemi gerektirmektedir.

Göçmenlerin yasal açıdan sosyal güvenlik kapsamına girmeleri engellenebilir. Herhangi bir sosyal güvenlik sisteminin üyesi olabilmek için asgari yıl şartı konulması buna örnek olarak verilebilir. Sistemden dışlanma köken ülkenin ya da konaklanan ülkenin sosyal güvenlik sisteminden kaynaklanabilir. Ayrıca ülkelerin yabancılarla ilgili getirmiş olduğu yasalar da dışlanmaya yol açabilir. Örnek olarak bir göçmenin ülkede konaklayabileceği azami süreleri belirleyen yasalar örnek olarak verilebilir. Bir ülkede kalınabilecek azami sürenin, sosyal güvenlik kapsamına alınabilme için beklenilmesi gereken süreden kısa olması halinde, sosyal güvenlik

üyeliği ve yardım hakları bakımından doğrudan uygunsuzluklar ortaya çıkabilir. Bir programa katılmak için asgari hizmet süresi gereksiniminin kaldırılması ya da edimlere uygunluk için bekleme sürelerinin düşürülmesi ile koşullar kolaylaştırılabilir. Bu sıklıkla iş değiştiren ve kayıt dışı sektörde faaliyet gösterenler için önemli bir konudur.

Bazı ülkelerde sosyal güvenlik kapsamına girme, göçmenlerin kapsama altına alınmasını sınırlayan ulusal kimliğe bağlıdır. Böyle bir durumda geçici ve sürekli göçmenler arasında sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan üyelik için ulusal temelli koşullardan yerleşiklik temelli koşullara geçilmelidir.

Konakladıkları ülkede çalışma ve oturma izni olmayanların da sosyal güvenlik açısından birçok ihtiyacı olacaktır. Bu göçmenlere yasal izinlerinin olmadığı gerekçesi ile acil ve zorunlu sosyal güvenlik edimlerinin sunulmaması düşünülemez. Bu açıdan göçmenlerin yasal statüleri ile sosyal güvenlikleri arasındaki bağlantının koparılması gerekmektedir.

Göçmenler sosyal güvenlik ile ilgili işlemlerini yapacakları sosyal güvenlik ofislerine uzak bölgelerde yaşıyor olabilirler. Ayrıca çalışma saatleri bakımından bu ofisleri ziyaret etme fırsatları olmayabilir. AB ülkeleri ve Türkiye'nin bu tür ofisleri göçmenlerin yoğun bir şekilde yaşadığı bölgelere yakın bölgelere kurmaları gerekmektedir. Ayrıca devletlerin ilgili yasalarda göçmenlerin çalışma saatleri içerisinde bu tür ofisleri ziyaret etme imkânı sunacak ve bu tür ofislerin göçmenlerin tatil günlerinde de faaliyetlerini sürdürmesini sağlayacak gerekli düzenlemeleri yapmaları gerekmektedir. Aksi halde göçmenler kendilerine sunulan edimlerden sadece idari nedenlerden ötürü faydalanamayacaklardır.

Sosyal güvenliğe ilişkin prosedürler karmaşık olabilir. Bu prosedürlerin göçmenlerin kendi dillerinde ve yalın bir şekilde hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca her göçmenin bu bilgilere uygun iletişim kanalları aracılığı ile kolayca ulaşabilmesi sağlanmalıdır. Gerekli halde bu bilgiler göçmenlere doğrudan iletmeye çalışılmalıdır.

Göçmenlerin kendilerinden kaynaklanan engeller olabilir. Bir göçmenin sosyal güvenlik kapsamına dâhil olmaya karar vermesi, sosyal güvenliğin kendisine ne kadar cazip geldiği ile ilişkilidir. Sunulan edimlerin ihtiyaçlarına uygun olmadığını düşünen göçmenler, kendilerini ve ailelerini sosyal güvenlik kapsamına

alınması için çaba göstermeyebilir. Bu açıdan AB ülkeleri ve Türkiye'nin edim sunumlarında göçmenlerin durumlarını göz önünde bulundurması ve sosyal güvenliği göçmenler için çekici hale getirmesi gerekmektedir.

Ayrıca, zayıf sosyal ağlar, göçmenler arasında başvuruda isteksizliğe yol açmaktadır¹¹⁰. Göçmenler sosyal güvenlik sistemleri kapsamına girme konusunda çevresinde örnek alabileceği edimlere hak kazanmış insanları görmek isteyebilirler.

Kısıtlayıcı hak kazanma şartları nedeniyle, göçmen işçilerin genellikle istihdam edildikleri ülkelerdeki sosyal güvenlik sistemine erişimleri sınırlı olmaktadır. Bu nedenle gelir desteğine ve sağlık bakımına ihtiyaç duyarlar. Aynı zamanda yokluklarında köken ülkelerinde hak kazandıkları sosyal güvenlik edimlerine ilişkin yetkilendirmeleri kaybetme riskleri vardır. Bazı ülkeler göçmenleri ve belgesiz yabancıları temel sosyal koruma garantilerinden dışlamaktadır. Bazı ülkelerde ise denizaşırı ülkelerden kesin dönüşlerini bildirmeyenler, sosyal güvenlik kapsamından çıkarılmaktadırlar. Ülkeler arasındaki göç hareketliliği, göçmen işçilerin herhangi bir sosyal koruma sistemi tarafından kapsanmamasıyla sonuçlanabilecek karmaşıklıklar içermektedir. Taşınabilir hakları içeren ve küresel olarak tanınmış, çağdaştırılmış, geçerli ve sürdürülebilir sosyal koruma planları göçmenlerin sosyal güvenlik kapsamına alınabilmesi için gereklidir. Göçmenler ve aileleri için, ulusal yasalar ya da düzenlemeler ve bunların uluslararası zorunluluklarına uygun olarak, temel gelir koruması ve ulusal ile göçmen işçiler için eşit şartların olduğu bir alan yaratılması gerekmektedir. Edimlerin taşınabilirliği konusunda çok taraflı ve iki taraflı anlaşmalar yapılmalı ve bu anlaşmalar kapsamında olmayan ülkelerden gelenlerin durumları netleştirilmelidir. Düzensiz durumda bulunan göçmenler sıklıkla sosyal güvenlik kapsamından bütünüyle dışlanmaktadır. Göçmen işçiler yasal olarak istihdam edilmediklerinde ya da ülkede yasal olarak oturma izinleri bulunmadığında dahi -sosyal güvenlikle ilişkili geçmiş çalışmaları bakımından- düzenli durumda bulunan göçmen işçiler gibi eşit muamele görmelidirler. Haklarına saygı duyulan, iyi bir yaşam standardına sahip

¹¹⁰ Jessica Hagen-Zanker et al., **Social protection, migration and the 2030 Agenda for Sustainable Development**, 2017, <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/11583.pdf>, (17.01.2019), s. 8.

olan ve yeteneklerini kullanabilen göçmenler, köken ülkelerine ve konakladıkları ülkelere daha fazla katkı sağlamaktadırlar¹¹¹.

Tüm bu ortaya çıkacak maliyetler, sosyal güvenlik sistemlerinin aktif ve pasif dengesini bozacaktır. Artan maliyetleri karşılamak isteyen sosyal güvenlik kurumları, çözümü katkı oranlarının arttırılmasında görecektir. Katkı oranlarının arttırılması ekonomik açıdan sıkıntı yaşayan işletmelerin maliyetlerini arttıracaktır. Bu durum bazı işletmelerin faaliyetlerine son vermesine yol açacak ve sosyal güvenlik katkılarının toplandığı kaynakların azalması sorunu doğabilecektir.

3.1.4. Yargı Kararlarının Göçmenlerin Sosyal Güvenliğine Etkisi

Göçmenlerin sosyal güvenlik durumlarının iki karşıt güç olan yargı ve yasama tarafından alınan kararlar neticesinde dengelendiği söylenebilir. Devletler bir yandan, göçün uzun dönemli maliyetlerini azaltmak ve göçün geçici olduğunu öne sürerek, göçmenleri sosyal güvenlik sisteminden dışlama eğilimi gösterirler. Öte yandan, devletler geçici göç olgusunu, işlem eşitliği ve herkes için sosyal güvenlik hakkı ile ilgili anayasal değerler ile uzlaştırmanın yollarını bulmaya çalışmaktadır. Bu karşıt güçler çoğu zaman yasama sistemi ile yargı sistemi arasında gerginliklere yol açmaktadır. Ulusal edim sunumları belirli standartların altına düştüğünde, göçmenler konumlarını iyileştirmek için ulusal adli korumaya başvurabilirler. Göçmenlerin refah devletinde bütünleşmesinde mahkemeler büyük bir rol oynamıştır. 20 Mart 1979 Alman Anayasa Mahkemesi, emekli yardımlarının aktarılmasının kısıtlanmasını, anayasalarında bulunan mülkiyetin korunması ilkesi ile uyumsuz olduğuna karar verdi. AB vatandaşı olmayan engellilerin, katkı sağlanmadan sunulan edimlerin dışında tutulmasına ilişkin karar, Fransız Anayasa Konseyi anayasaya aykırı bulmuştur. Bu davaların tümü, arkası gelecek olan dava hukukuna yol açan tipik hukuk emsalleridir. Hukuk içtihatlarının bolluğu, göçmenlerin sosyal güvenlik pozisyonlarını düzenleyen yasaların dinamik yapısını göstermektedir. Politika önlemleri ve yasal ilkeler birbirleriyle çelişkili olduğunda, hukuk devleti değişken ve karmaşık olma eğilimindedir¹¹².

¹¹¹ ILO, Dignity, ss. 162-163.

¹¹² Vonk, ss. 9-10.

Özellikle sığınma ve düzensiz göç alanları daha büyük ulus üstü durum içerse de, AB kurumlarının yerleştirilmesi ya da yasama ve mahkeme kararları yoluyla, ülkeleri gerçekten kendi ulusal kurallarını değiştirmeye zorlamaktadır¹¹³.

3.1.5. Göç Politikalarının Sosyal Güvenlik Kapsamına Alınmada Etkisi

Göçmenlerin sosyal güvenlikteki yasal konumları, göç politikalarından güçlü bir şekilde etkilenmektedir. Göçmenlerin sosyal güvenlik sistemine dâhil edilmesi, bir dereceye kadar sosyal güvenlik hakkının kademeli olarak gelişmesine yol açan güçlere atıfta bulunularak açıklanabilir. Ancak sonuçta, sosyal güvenlik yasasında göçmenlere yönelik muamele kalitesinin devletlerin yürüttüğü göç politikalarına büyük ölçüde bağlı olduğu görülmektedir. Göçün kendisinin varlığı değil, göçün arzu edilebilirliği, göçmenlerin sosyal güvenlikteki yasal konumlarını etkilemektedir. Göç iklimi olumlu ve resmi olarak teşvik edildiğinde, yasaların doğal eğilimi, göçmen işçilerin sosyal korumalarını daha da güçlendirme yönünde olmaktadır. Bunun en açık örneği, AB antlaşmasında kişilerin serbest dolaşımının bulunduğu Avrupa Birliği'nde görülür. Dolaşım özgürlüğü, göçmenlerin sosyal güvenlik haklarını koruyan düzenleme ile özdeşleşmektedir. Avrupa Adalet Divanı, bu düzenlemelerin uygulanmasını, kişilerin hareket özgürlüğü anlaşmasının amaçlarına dayanarak eleştirel bir şekilde inceler. Sosyal güvenliğin koordinasyonu sistemi, Birliğin yasal düzeninin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir ve Üye Devletler arasında göçten doğabilecek her türlü dezavantaja karşı güçlü güvenceler sunmaktadır. Ancak, göçmen politikaları belirsiz olduğunda, sosyal güvenlik hukukunun durumu daha da farklılaşmaktadır. İşgücü piyasalarının üçüncü ülkelere işçi talep etmesi, ancak resmi göç stratejilerinin kısıtlayıcı olması buna örnek olarak verilebilir. Böyle bir iklimde, hükümetler bazen işgücü göçüne geçici olarak izin verecek politikalar uyguladılar ve bazen bu, sosyal güvenlik sistemine tam veya eşit erişimi reddeden önlemler veya örtülü yapılarla birleştirilir. Bu tür önlemler, göçmenler için sosyal güvenlik sistemine dâhil edilmiş yasal güvencelere aykırı olabileceğinden, mahkemelerin düzeltmelerine açıktır. Belirsiz göç politikalarının durumu, sonuç olarak, yasama organı ile yargı arasındaki, göçmenlere sosyal hakların verilmesi

¹¹³ Alexander Caviedes, **European integration and the governance of migration**, Journal of Contemporary European Research, Volume 12, Issue 1, 2016, s. 563.

alanında ortaya çıkan gerilimleri arttırmaktadır. Göç politikaları açıkça kısıtlayıcı olduğunda, yasalar göçmenler için birer kurtarıcı olmaktan çıkmaktadır. Aksine, Kanunlar belirli gruplar için sosyal güvenlik korumasının eksikliğini meşrulaştırmaktadır. Bu, yasadışı göçmenleri ve sığınmacıları sosyal güvenlik sisteminden dışlayan yasal hükümler şeklinde açığa çıkmaktadır. Bu tür göçmen kategorileri için yasalar günümüzde, bir dışlama aracı olarak faaliyet göstermektedir. Göç politikaları ile göçmenlerin sosyal güvenlik konumlarının şekillendirilmesi arasında mantıksal bir bağlantı olabilir. Bu konuda ahlaki olmak için hiçbir sebep yoktur. Ancak, sosyal güvenlik hakkını düzenleyen yol gösterici ilkeler açısından, hukukun durumu pek tatmin edici değildir. Özellikle yasadışı göçmenler, sığınmacılar ve bazı üçüncü ülke vatandaşları için herhangi bir yasal güvencenin bulunmaması endişeye neden olmaktadır. Bu gruplar adeta ulusal ve uluslararası toplum tarafından yasaklanmış gibi görünmektedirler. Devletler sert göç politikalarını uygulamaya başladığında, ilerleyen zamanlarda koruma ve yardım ölçeklerinin azaltılmasını gerektirecek önlemlerin alınması da gerekecektir. Resmi göç politikaları, konaklanan devlette kalmaya izin vermediğinde dahi, yeterli standartlarda yaşama hakkına bağlı olarak, göçmenler için en azından asgari şartlarda korunma sağlanması gerektirmektedir¹¹⁴.

1973/1974'teki petrol krizine bir tepki olarak, Batı Avrupa ülkelerine işçi göçünü teşvik eden politikaların yerini kısıtlayıcı politikalar almıştır. Bununla birlikte, resmi kısıtlayıcı göç politikalarının uygulamaya konması, Avrupa'ya göçün durduğu anlamına gelmemiştir. Resmi göç politikaları kısıtlayıcı kalmasına rağmen, ulusal işgücü piyasalarının durumu, devletlerin genellikle işgücü göçüne geçici olarak izin vermesine yol açmıştır. Avrupa'da göçmen işçilerin kabul edilmesini, göçün daha fazla kısıtlanmasını amaçlayan resmi politikalar ve yabancı işçilerin kabul edilmesine yönelik baskılar belirleyecektir. Resmi kısıtlayıcı politikalara rağmen, devletlerin göçlere göz yumması sonucunda belirsiz göç politikası terimi ortaya çıkmaktadır. Böyle bir durumda göçmenlerin sosyal güvenlik pozisyonları değişmektedir. Bu durum kayıt dışılığa katkı sağlamaktadır. İstihdam türü, göç

¹¹⁴ Vonk, s. 13.

durumu, köken ya da uyruk ülkesi, uluslararası korumanın yoğunluğu gibi sosyal güvenlik durumunu belirleyen çok sayıda koşul vardır¹¹⁵.

Göç politikaları kesin olarak kısıtlayıcı olduğunda, bu politikaların göçmenlerin yasal konumlarının şekillendirilmesi üzerindeki etkisi çok daha belirgin hale gelmektedir. Bu, özellikle sosyal güvenlik konusunda, sığınmacıların konumuna bakıldığında ortaya çıkmaktadır. Seksenli ve doksanlılar boyunca, sığınmacıların kabulüne yönelik kısıtlayıcı önlemlerin genişlemesi ile bu kişilerin sosyal güvenlik programlarından dışlama adımları eş zamanlı gelişmiştir. Bir yandan, ulusal ve uluslararası yasal hükümler, göçmenlerin refah devletine dâhil edilmesini desteklemektedir. Öte yandan, teminatların verildiği koşullar, belirli grupların dâhil edilmesine karşı çalışmaktadırlar¹¹⁶.

3.2. KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ULUSAL SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Uluslararası topluluk, birden fazla ve birleşik güvenlik açığı sürükleyicilerini birleştiren(iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin yanı sıra, kronik yoksulluk, gıda güvensizliği, eşitsizlik, şiddet, istikrarsızlık, iklim değişikliği ve zayıf yönetim) acil durumlara yanıt verme gereksinimi ile giderek artan bir şekilde karşı karşıyadır. Yoksul hane halklarının en fazla etkilenmesi olasıdır. İklimsel tehlikeler önceden var olan ekonomik ve sosyal güvenlik açıklarını daha da şiddetlendirebilir. Acil ihtiyaçlarını karşılama çabası ile insanlar ülkelerinden kaçabilirler. Acil ihtiyaçların ve artan yüklerin nasıl etkili ve hızlı bir şekilde karşılanabileceğini, aynı zamanda karmaşık durumlara hazırlanmak, karşı koymak ve bu durumlardan kendini toparlayacak yeterlilikleri yürürlüğe koyan ve güçlendiren müdahalelerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, insani gelişme bölünmesini köprülemek ve günümüze akıllı iklim politikalarını dâhil etmek için yeni bir yaklaşımın gerekliliği konusunda bir fikir birliği vardır. Bu konuda umut vaat eden bir uygulama, insani müdahaleleri daha uzun vadeli sosyal koruma programları ile ilişkilendirmektir. Risk konusunda bilgilendirilmiş ve darbelere duyarlı sosyal koruma sistemlerine öncelik

¹¹⁵ Vonk, s. 8.

¹¹⁶ Vonk, s. 12.

verilmelidir. Bu önlemler, daha geniş kalkınma stratejileri ile birleştirilirse, ailelerin kırılganlığını, ağır gıda güvensizliğini ve iklimle ilgili risklere, tehditlere ve krizlere maruz kalmayı önemli ölçüde azaltabilir¹¹⁷.

3.2.1. Ulusal Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Eşgüdümünün Sağlanması

Göçmenlerin sosyal güvenlik işlemlerine yönelik gelişmeleri, ulusal bürokrasilerin işleyiş biçimlerinin ve mahkeme kararlarının bir sonucudur. Ulusal sosyal güvenlik sistemine kayıt kavramı, uluslararası hukuka dâhil edilmektedir. Sosyal güvenliğin bu şekilde ulus ötesi bir boyuta gelmesi, diğer zeminlerde bazı düzenlemeleri gerektirmektedir¹¹⁸.

Sosyal güvenlik sistemlerinin hak sahiplerinin göç etmeleri halinde, sosyal güvenlik edimlerinden yararlanabilmesi için, ülkeler arasında anlaşmaların yapılması ihtiyacı doğmuştur.

Bu anlaşmalar iki ülke arasında yapılabileceği gibi çok taraflı olarak da olabilir. Ülkeler arasında sigortalıların hak kazandığı edimlerin taşınması ya da aktarılabilmesi böylece mümkün hale gelmektedir. Ülkelerin sağladığı edimlerin maliyetlerine bağlı olarak doğan alacaklarını sonradan aralarında mahsuplaşmaktadırlar.

Sosyal güvenlik sistemleri arasındaki temel farklılıklardan biri, uluslararası sosyal güvenlik anlaşması olan ve olmayan ülkelere gelen göçmenlere farklı işlem yapılmasından kaynaklanmaktadır. Ulusal işlemlerinin kalitesi uygunsa, diğer bir deyişle, ulusal sosyal güvenlik kanunu, yardım programlarına eşit erişim sağladığında ve bölgesel kısıtlamalardan kaçındığında, göçmenler için uluslararası sosyal güvenlik anlaşmalarının bulunmamasının etkileri sınırlı olabilir. Ancak göçmenler için ulusal koşulların kalitesi düşük olduğunda, uluslararası anlaşmalar ile korunanlar ve korunmayanlar arasındaki fark daha belirgin hale gelir¹¹⁹.

¹¹⁷ FAO, **Social Protection, Emergency Response, Resilience and Climate Change**, Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2017, <http://www.fao.org/3/a-i7595e.pdf> , (11.03.2019), s. 1.

¹¹⁸ Vonk, s. 5.

¹¹⁹ Vonk, ss. 8-9.

3.2.2. Sosyal Güvenlik Edimlerinin Uluslararasılaşması

Taşınabilirlik, uyrukluk ve ikamet edilen ülkeden bağımsız olarak, kazanılmış sosyal güvenlik haklarının korunabilmesi, sürdürülebilmesi ve aktarılabilmesi kabiliyetidir. Taşınabilirlik, açık (yaşlılık aylığı gibi) veya üstü kapalı (sağlık bakımı gibi) ön koruma elemanlarına sahip uzun vadeli edimler için özellikle önemlidir. Taşınabilirliğin olmaması durumunda, göçmenler konakladıkları veya köken ülkelerini terk etmeleri halinde maddi kayıp riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Örneğin, konakladıkları ülkedeki yaşlılık aylığı planına katkıda bulunan göçmenler, kendi ülkelerine döndüklerinde katkılarının ve edimlerinin bir kısmını kaybedebilir. Benzer şekilde, konakladıkları ülkelerindeki sağlık sigortasına katkıda bulunan göçmenler, köken ülkelerine geri döndüklerinde sosyal güvenlik kapsamını kaybedebilir. Özellikle de emekliliğe yakın veya emeklilik döneminde, köken ülkelerine dönmeleri durumunda, ödenebilir sağlık sigortası bulmalarını zor olarak görebilirler. Üretken yaşamlarının çoğunu yurtdışında çalışmak ve yabancı bir sosyal sisteme katkıda bulunarak geçirmiş olmalarına rağmen, köken ülkelerinin sosyal sisteminden veya sağlık sisteminden yararlanabilecekleri varsayılabilir. Bunun köken ülkelerdeki sosyal sistemler için önemli mali etkileri olabilir. Taşınabilirliği, sosyal yardımların ihraç edilebilirliğinden ayırt etmek önemlidir. Tam taşınabilirliğin sağlanabilmesi için, köken ülkeler ve konaklanan ülkeler arasında işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece, belirli bir göçmen için edim seviyelerinin ortak olarak belirlenmesini sağlanabilecektir. Örneğin emekli aylıkları durumunda, bu her iki ülkede de edimlerin toplanması yolu ile yapılır. Yani, bir emekli maaşı uygunluğu ve emekli maaşı tutarı belirlenirken her iki ülkenin de sosyal güvenlik primleri dikkate alınmaktadır¹²⁰.

Göçmen işçiler konakladığı ülkelerde gerçekleştirdiği çalışmalar neticesinde bazı edim yetkilendirmelerine hak kazanırlar. Bu yetkilendirmeleri konakladıkları ülkelerde doğrudan kullanabilirler. Ancak köken ülkelerine dönerek bunları kullanmak istediklerinde ya da köken ülkelerine dönmemiş olmalarına rağmen, köken ülkelerinde bulunan bakmakla zorunlu oldukları aile üyeleri için bu yetkilendirmeleri kullanma ihtiyacı doğduğunda, bu ülkeler arasında sosyal güvenlik

¹²⁰ Rachel Sabates-Wheeler, Social security, ss. 4-6.

anlaşmalarının yapılmış olmasını gerekmektedir. Bu anlaşmalarda hakların taşınması, devredilmesi, toplanması, geçmiş hizmetlerin ortak kabulü, sürekli edim tasarımı gibi konular ülkeler arasında karşılık esasına göre belirlenir. Bu anlaşmaların bulunmaması halinde ülkeler arasında hareket eden kişiler çalışmalarının karşılığı olan haklarını yitirebilirler ya da kullanamayabilirler. Bu konu sosyal güvenliğin evrenselliği ilkesi ile uyumsuzluk yaratır ve sosyal güvenlik anlaşmalarının dünyadaki tüm ülkeler arasında yapılması zorunluluğunu doğurur. Sosyal güvenlik anlaşmaları sayesinde insanlar arasında işlem eşitliği, emeklilik haklarının ihraç edilebilirliği ve farklı ülkelerde yapılan çalışmaların bir araya getirilmesi sağlanır ve bir devletten diğerine taşınan göçmenler sosyal güvenlik yetkilendirmeleri bakımından herhangi bir avantaj kaybına uğramazlar.

1982 tarihli 157 Sayılı Sosyal Güvenlik Haklarının Korunması Sözleşmesi ve 167 Sayılı Tavsiye kararı, edinilmiş hakların ve hakların korunması için uluslararası bir sistem kurmaktadır. İkametlerini bir ülkeden diğerine taşıyan işçiler köken ülkelerine döndüklerinde yurt dışında bulundukları sırada hak kazandıkları edimlere etkili olarak erişmeye devam ederler. Bu Sözleşme uyarınca, ilgili devletlerin yürürlükte olan mevzuatlarının bulunduğu herhangi bir sosyal güvenlik branşında sözleşmeye katılan diğer devletlerin vatandaşları için edinilmiş hakların korunması sağlanmalıdır. Bu bağlamda, sözleşme iki taraflı veya çok taraflı sosyal güvenlik anlaşmalarının yapılmasını sağlar. Ek olarak, bu tavsiye, bu tür anlaşmaların sonuçlandırılması için model hükümler içermektedir.

Edimlerin aktarılabilirliğinin sağlanabilmesi için konuk ülke ve köken ülkelerin her ikisinde de belirli bir olgunluğa ulaşmış sosyal güvenlik sistemlerinin bulunması gerekmektedir. İklim göçmenleri genellikle yoksul ve sosyal güvenlik sistemleri gelişmemiş ülkelere gelmektedirler. Ayrıca iklim değişikliğine bağlı olarak, köken ülkelerinin idari sistemleri çökmüş olabilir. Sosyal güvenlik kurumları gibi çeşitli kurumları işleyemez hale gelmiş olabilir. Sosyal güvenlik sistemi yetersiz ülkeler ya da sosyal güvenlik sistemi çökmüş ülkeler arasında sosyal güvenlik anlaşmalarının yapılma imkânı pek bulunmamaktadır. Ayrıca uygulama olan sosyal güvenlik anlaşmaları, iklim değişikliklerinin köken ülkelerde oluşturacağı hasarlar nedeniyle aksayabilir ve işleyemez hale gelebilir. Bu gibi durumlarda ülkeler idari önlemlerle hakların taşınabilirliğini sağlayabilirler.

Edimlerin aktarılması aynı zamanda bir ülkeden diğerine, çapraz yardımların gitmesi anlamına gelmektedir. İklim değişikliğinden etkilenen ve etkilenmeyen bölgeler arasında taşınabilirlik sayesinde bir anlamda küresel yardımlaşmanın farklı bir boyunun ortaya çıkması sağlanacaktır. İklim değişikliğinden etkilenen bölgelerin sosyal güvenlik sistemleri, iklim değişikliğinden göreceli olarak az etkilenen, AB ülkeleri ve Türkiye gibi ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerine bir anlamda bağımlı kalacaktır. Bu durum AB ülkeleri ve Türkiye'nin sosyal güvenlik sistemlerinin iş yoğunluğunu ve maliyetlerini arttıracaktır. Konaklanan ülke sosyal güvenlik sistemi, göçmenin köken ülkede bırakmış olduğu aile üyelerinin iklim değişikliğinden etkilenmesi halinde, sağlık bakımı gibi harcamalarını karşılaması gerekecektir. Ayrıca emekli olarak köken ülkesine dönen bir iklim göçmeni, iklim değişikliğine maruz kalan bir bölgede yaşayacağı için, sürekli olarak AB ülkeleri ve Türkiye sosyal güvenlik sistemleri için çok yüksek bakım masrafları oluşturma riski taşıyacaktır. Bu açılardan iklim göçmenlerinin sosyal güvenlik kapsamına alınması beraberinde taşınabilirlik imkânı sunulmasını gerektirecek, bu ise AB ülkeleri ve Türkiye sosyal güvenlik sistemleri için hayat döngüsü içerisinde, toplam edim sunum miktarlarını, iklim felaketleri nedeniyle, öngörülemez ve katlanılamaz bir hale getirecektir.

Örneğin iklim değişikliğinin dünyada şiddetli bir şekilde yaşandığı bir ülkede, AB ülkeleri ya da Türkiye sosyal güvenlik sistemlerinin kapsamında olan sigortalı ya da bu sigortalının bakmak zorunda olduğu kişiler yaşıyor olabilirler. İklim felaketleri gerçekleştiğinde bu kişiler için hayatlarını kaybetmeleri, hastalanmaları ya da engelli hale gelmeleri gibi riskler gerçekleşebilir. Hayatlarını kaybetmeleri halinde cenaze ve ölüm aylığı, hastalanmaları durumunda sağlık bakım masrafları ya da engelli hale gelmeleri halinde engelli aylığı bağlanması, AB ülkeleri ve Türkiye sosyal güvenlik sistemleri tarafından üstlenilecektir. Sosyal güvenliğin uluslararası boyutunun olması, küresel iklim değişikliği karşısında maliyetlerin artmasını doğuracaktır. Dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir iklim felaketi, dünyanın bir diğer yanında iklim değişikliğinden ciddi bir şekilde etkilenmeyen bir ülkede bulunan sosyal güvenlik sistemlerini finansal açıdan zor durumda bırakacaktır.

3.3. İKLİM ODAKLI SOSYAL GÜVENLİK

3.3.1. İklim Değişikliğinin Sosyal Güvenlik Sistemlerini Değiştirmesi

İklim değişikliğinin sosyal güvenlik sistemleri üzerinde, büyüklükleri ve nitelikleri bakımından, dolaylı ve dolaysız önemli etkileri olacaktır. Etkilerin çoğu, birbiri ile ilişkili, karmaşık ve öngörülmesi zordur. Aşırı iklim olaylarındaki artış, ekonomik ve sosyal sorunlara yol açarak, nüfusun yer değiştirmesine yol açar. Sosyal sorunların yarattığı baskı, sosyal çatışmaların ve doğal kaynaklar üzerinde fiyat artışlarının ortaya çıkmasının önemli unsurudur. Nüfus büyümesinin ve sınırlı doğal kaynakların sonucu olarak ekonomik büyümede düşme yaşanır. İşgücünün GSYİH içindeki payının düşmesi, reel ücretlerdeki düşüşe ve istihdam durumundaki eşitsizliğin artmasına neden olur. Birçok bölgede sağlık durumunun bozulması ile ölüm ve hastalık oranları değişebilecektir¹²¹. İklim değişikliği, istikrarsızlığın ve hassaslığın artmasına yol açarak küresel kalkınma için akut bir tehdit oluşturmaktadır¹²².

İklim değişikliği bitkilerin ve hayvanların yer değiştirmesine neden olacağından, hastalıklarda böylelikle hareket edecek, insan toplulukları, tarım ürünleri, hayvancılık ve yaban hayatı da yeni hastalıklara maruz kalacaktır. Bu hastalıklar sosyal güvenlik sistemlerinin harcamalarını ve maliyetlerini yükseltecektir. İklim değişikliği aynı zamanda insan sağlığını ve ölüm oranlarını da etkilemektedir. İklim değişikliği sonucunda yükselen sıcaklıklar ve kötüleşmiş hava kalitesi, böcekler ve hayvanlar tarafından taşınan hastalıkları beraberinde getirmektedir. Kuraklık, bozulmuş hava ve su kalitesi, kıyı ve alçak bölgelerdeki daha büyük tehlikeler, özellikle doğal afetlere ve hastalıklara karşı en savunmasız olan topluluklar arasında ek sağlık sorunlarını ortaya çıkarmaktadır. Sınırlar arasında

¹²¹ ISSA, Scarcity, s. iii.

¹²² WB, **World Bank Group Statement: Our Commitment to Action on Climate Change**, The World Bank, 01.07.2017, <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/06/01/world-bank-group-statement-our-commitment-to-action-on-climate-change> , (01.09.2018)

hareket etmeye başlayabilecek büyük iklim mültecisi grupları, devletler arasında endişelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır¹²³.

Bu etkilerin oluşturacağı taleplerin sosyal güvenlik sistemleri ve kaynakları üzerinde doğrudan etkisi olacaktır. Artan göç ve yer değiştirme işgücü piyasasında güvencesizliği ortaya çıkaracaktır. Sosyal çatışma riski artacaktır. Ekonomik büyümedeki düşme sosyal güvenlik hizmetlerinin sunumunu sağlayan kaynakları ve bireyler için tamamlayıcı olan işveren odaklı iyileştirmeler gibi edimleri etkileyecektir. Sosyal güvenlik rezerv fonlarının oluşmasını sağlayan gelir ve değerleri etkileyen unsurlar ortaya çıkacaktır. Belirli gruplarda hayat beklentisinin düşmesi, belli bölgelerde yeni ortaya çıkan sağlık güçlükleri ve hastalık oranlarının artması görülebilecektir¹²⁴.

Göç sosyal güvenliğin gündeminde yer almaya devam ederken, göçmenler, zamansal, mekânsal, sosyo-kültürel ve sosyo-politik açıdan hassasiyetlere sahiptirler. Ayrıca, bir sosyal koruma stratejisi olarak göç ve iklim değişikliği gibi belirli sosyal koruma araçlarını gerektiren hassasiyetlere yol açan göç arasında bir ayırım yapılması gerekmektedir¹²⁵.

İklim değişikliğinin sosyal güvenlik üzerinde oluşturacağı somut etkilere sosyal güvenlik sistemleri yanıt vermek zorunda kalacaktır. Edim taleplerinde bir artış ve toplum ihtiyaçlarının niteliğinde değişiklikler olacaktır. Örneğin ani aşırı hava olayları, derhal alınması gereken acil önlemler, esnek edimler ve katkı tanımları, en çok ihtiyacı olanları hedefleyen müdahaleler, geçici ofisler gibi idari önlemlerin desteklenmesini gerektirecektir. Çevresel bozulma, deniz seviyelerinin yükselmesi, tekrarlayan seller ve artan kuraklıklar yavaş başlayan olaylar olarak bilinse de, bu olaylar, yenilikçi ama maliyet etkin işsizlik planları ve uygun sağlık yanıtlarını gerektirecektir. Artan göçe ve yer değiştirmeye özgü yanıtlar oluşturulmalı, ikili ve çok taraflı anlaşmaların imzalanması yanında iyileştirilmiş iletişim ve erişim önlemleri gerekecektir. Sosyal güvenlik üzerindeki mevcut kaynak kıtlığı, finansman yaklaşımlarının ve mevcut ekonomik ortama uygun olarak

¹²³ NCSE, **How Will Climate Change Affect the World and Society?**, National Center for Science Education, <https://ncse.com/library-resource/how-will-climate-change-affect-world-society>, (11.04.2019).

¹²⁴ ISSA, Scarcity, s. iii.

¹²⁵ Rachel Sabates Wheeler and Myrtha Waite, **Migration and Social Protection: A Concept Paper**, Institute of Development Studies, Sussex, 2003, s. 44.

sağlanan edimlerin niteliğinin yeniden değerlendirilmesini gerektirecektir. İklim değişikliğinin, etkilerini ve risklerini azaltmak için olaylar gerçekleşmeden alınan önlemler gerekmektedir. Bunlar, sağlıklı beslenme teşvikleri, planlı yeniden yerleşimin ve göçün kolaylaştırılması, örneğin kısmi işsizlik sistemleri gibi işgücü piyasasının "yeşil işlere" dönüşebilmesi için diğer paydaşlar birlikte hareket etmeyi içerebilir¹²⁶.

Politik önlemler iklim değişikliğinin olası etkilerini ele almalıdır. Göç gibi uyum tepkilerine kolaylıkların sağlanması gerekmektedir. Mevcut edimlerin, ihtiyaçlardaki değişimi ve finansman kısıtlarını yansıtacak şekilde uyarlanması ve yeni edim ve hizmetlerin sunulması gerekecektir. Böyle bir çevrede, politikaların etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirilmesi önemlidir. Politik parçalanmanın ele alınarak politika uyumunun sağlanması ve çevresel belirsizliğin yeni alanında sosyal korumanın sağlanması ile sorumlu olan kurumlarının devlet içerisinde birlikte hareket etmesi gerekmektedir. Farklı toplumsal grupların katkı kapasiteleri hesaba katılmalıdır. Harcamalara verilen önceliklerin yeniden düzenlenmesi ve zorunlu katkıların etkili yürürlüğe koyulması daha fazla katılımı sağlayan yöntemlerin bazılarıdır. Risk analizlerinde yeni teknolojilerin benimsenmesi, kısa ve uzun dönemli sosyal güvenlik ihtiyaçlarına yanıt verilmesinde destek sağlayabilir. Süreçlerin yönetim ve planlamalarının yapılmasında, üyeliklerin ayarlanmasında ve edimlerin talep edilmesinde ya da teslim edilmesinde teknolojiden faydalanılabilir. İklim odaklı sosyal güvenlik anlayışına geçilmesi gerekmektedir. İnsanlığın bu yüzyıl içerisinde karşılaşabileceği en önemli zorluklardan birisi olan iklim değişikliğine karşı sosyal güvenlik kurumlarının toplumun ihtiyaçlarına yanıt verme konusunda önemli bir rol oynamaya devam etmesi beklenmektedir¹²⁷.

Hava olaylarının şiddetinde ve görülme sıklığında artış, olasılıkla sosyal güvenlik üzerindeki iki önemli etken olacaktır. İklim değişikliğinin sosyal güvenlik taleplerinin yerine getirilmesinde ve bu taleplerin karşılanması ile ilgili kaynak varlıklarına yönelik doğrudan etkisi olacaktır. Bu olaylar meydana gelmeye başladığında bireyler bir dizi zorlukla karşılaşacaktır. Geçim kaynakları, işler ve gelir akışları kesintiye uğrayabilir. Temel altyapı kaybedilebilir. Ölüm ve hastalık oranları

¹²⁶ ISSA, Scarcity, s. iv.

¹²⁷ ISSA, Scarcity, s. iv-v.

artabilir. Sosyal uyum tehdit altına girebilir. Hastalıklar ortaya çıktıkça ölüm oranları değişecektir. Hayat beklentisindeki eşitsizliğin artması muhtemeldir. Bu durumun zamanlamada ve hem toplu ödeme tutarları hem de bağımlı kişilere ödenen ölüm yardımları ve aynı zamanda katkı gelirleri üzerinde etkisi olacaktır. Bununla birlikte, yaşam beklentisi önemli ölçüde değişmediğinde bile, sağlıklı yaşam beklentisinin iklim değişikliğinden etkilenmesi olasıdır. Hastalık olaylarının artması olasıdır ancak aynı zamanda niteliklerinde değişiklikler olacaktır. Sosyal güvenlik yönetimleri, taleplerin ele alınmasını ve edimlerin gecikmeksizin sunulmasını sağlamalıdır. Bu durum, taleplerin sayısı ve karmaşıklığının fazla olması ve destekleyici belgelerin eksikliği nedeniyle zor olabilir. Bu gibi olayların iş kesintilerine yol açması nedeniyle, geçici olarak da olsa şirketler işten çıkarmaya ihtiyaç duyabilir. Sosyal güvenlik idarelerinin, çalışanlara doğru desteği sağlama ve kısmi işsizlik programlarına doğrudan katılımları konusunda yanıt vermeleri zorlayıcı olacaktır. Sosyal güvenliğe katkıların ödenmesi sırasında ödeme koşulları açısından sosyal güvenlik esneklik talep etmenin zor olması, işletmeler üzerinde olumsuz etki anlamına gelir. Dahası, yetkili kurumlar tarafından katkı toplanması ve uygunluk tedbirleri getirilmesi de aynı zamanda etkilenebilir. İklim, insan hareketliliği ile ilişkilidir. Bu oranlar hem ulusal hem de uluslararası seviyede olasılıkla önemli bir şekilde artacaktır. Göç şekillerindeki değişiklikler, hem aşırı hava olaylarına hem de uzun dönemli iklim çeşitliliğine ve değişimine verilen yanıtlardır. Hem kırsal hem de şehirselleşen bölgelerde, özellikle düşük gelirli gelişmekte olan ülkelerde yaşayan, göç edebilmek için gereken kaynakların eksikliğini çeken topluluklar, iklim felaketlerine daha fazla maruz kalma eğilimindedirler¹²⁸.

Sosyal güvenlik idareleri tarafından gerçekleştirilen yanıtların niteliği, nüfus baskıları gibi idare edebilecekleri mevcut ortamın yanı sıra, mali alan, siyasi irade, kurumsal kapasite ve bir ülkede var olan ekonomik kayıtlılık / kayıt dışılık gibi faktörlere bağlıdır. Hükümetler ve sosyal güvenlik idareleri, bir dizi uygun tedbiri kullanarak, çalışanların ve işverenlerin şokların etkisine, yanıt vermelerine yardımcı olabilir. İklim değişikliğinden etkilenen hedef toplulukların belirli şartlarına göre şekillendirilmiş yeni ve özel edimlerin yaratılması gerekmektedir. Örneğin Serbest çalışan veya kayıt dışı ekonomi çalışanları gibi özellikle etkilenen grupları içerecek

¹²⁸ ISSA, Scarcity, s. 18.

şekilde kapsam genişletebilir. Aşırı olaylardan sonra, katkıların ödenme tutarları düşürülebilir, askıya alınabilir veya dondurulabilir. Geçici olarak, bazı edimler fazlaca sunulabilir ya da bu edimlerin sunulma süreleri artırılabilir. Kısmi veya geçici işsizlik planları yapılabilir. Yanıt türleri çeşitlidir. Daha kısa dönem, acil yanıtlar (çoğunlukla, aşırı hava olaylarına ve etkilerine cevap vermek için alınan politika ve önlemler), uzun dönemli azaltma ve önleyici tedbirler olarak sınıflandırma yapılabilir¹²⁹.

Kısa dönem önlemleri bakımından edim tasarımında ve katkı ödemesinde esneklik olmalıdır. Kriz durumlarında, edimlerin tipleri ve teslim edilme biçimleri, doğrudan etkilenen nüfusun ihtiyaçlarını yansıtmalıdır. Aynı zamanda, katkı ödemesi ile ilgili olarak, ödeme için vade tarihlerini geciktirmek, kısmi ödeme yapılmasına izin vermek ve katkı oranlarında geçici indirimler yapma örneklerinde olduğu gibi bir dereceye kadar esneklik gerekmektedir¹³⁰.

Küresel toplum içerisindeki en fakir ve hassas kesimlerin korunabilmesi için uluslararası yasal bir mekanizmaya ihtiyaç vardır¹³¹. Küresel pazarlara sahip küreselleşmiş bir dünya, herkes için eşit ve adil koşulların sağlanması için küresel standartları gerekli kılmaktadır. Standart şartlarda sosyal koşullar için dünya çapında eşit şartların oluşturulması gerekmektedir. Sosyal güvenlik, iklim değişikliğinin olumsuz sonuçları ile yüzleşilmesi açısından önemlidir. Bununla birlikte, 21.yüzyılın başında, dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 80'i herhangi bir sosyal korumaya erişememektedir¹³².

Edimlerin, etkilenen nüfusun ihtiyaçlarını yansıtmalarının önemli olduğu kadar, edim ve hizmetlerin sunulma şekli de bir o kadar önemlidir. İklim felaketleri iletişimde bozulmaya yol açabilir ve devlet kurumlarının ve işletmelerin normal faaliyetlerini engelleyebilir. Bu nedenle hizmetlerin devam etmesini sağlamak için, uygun beklenmedik durum planları gereklidir. Bu tür olaylardan sonra bilgi ve edim taleplerinin artması olasıdır. Eğitimli personellerin varlığına ve kolaylaştırılmış karar verme süreçlerine ihtiyaç vardır. Yoksullar ve kayıt dışı sektörde çalışanları içeren

¹²⁹ ISSA, Scarcity, s. 21.

¹³⁰ ISSA, Scarcity, s. 22.

¹³¹ Taylor.

¹³² Lene Olsen, **The Employment Effects of Climate Change and Climate Change Responses: A Role for International Labour Standards?**, 2009, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---actrav/documents/publication/wcms_122181.pdf, (10.03.2019), s. 16.

hassas gruplar olasılıkla en fazla etkilenenler olacaktır. Ancak, bu tür gruplardaki birçok kişi resmi sosyal güvenlik kapsamında değildir. Kayıt dışı sektör çalışanları, iklim dalgalanmasının ilk aşamasında ve sonraki aşamasındaki etkilerle baş edebilmek için çok az kaynağa sahiptirler. Bununla birlikte, kapsamlı sosyal güvenlik korumasına sahip olmayan dünya nüfusunun yaklaşık yüzde 80'inin, hükümetler tarafından vatandaşlık esaslı bir kriterle edimlere erişimleri iyileştirilebilir. Bu gruplara yönelik iklimsel kargaşayı yumuşatmak ve rasyonelleştirmek amacıyla, sosyal koruma zemini yaklaşımı ve ilişkili mekanizmaların kullanılması, ileriye dönük yöntemlerdir¹³³.

İklim felaketlerinin ardından, hane halkları genellikle büyük zorluklar ile karşı karşıyadır. Hastalık ve travma nedeniyle artan ölüm oranlarının yanı sıra, bu tür durumlar da aşırılık, acı ve sosyal bozulma yaratabilir. Ani etkilerden sonra, bu tür senaryolardan temel gelir güvencesi sağlanarak kaçınılabilir ve ya etkiler hafifletilebilir, böylece sosyal uyum güçlendirilir ve çatışmalar azalır. Yaklaşımlardan biri, temel gelir nakit transferleri şeklinde zamana bağlı "istikrar hibesi" veya "yeniden yapılandırma hibesi" esaslı, şartsız nominal aylık ödeme yapmaktır. Bu, etkilenen toplulukları destekleyecektir ve iyileşmelerine yardımcı olacaktır. Temel gelir güvenliğinin sağlanması, insanların yaşamlarını ve geçim kaynaklarını yeniden inşa etmelerine, mikro ekonomik aktiviteyi artırmasına yardımcı olabilir, böylece toplumlar yeniden bir özgüven noktasına ulaşabilirler. Bu tür transferler, genellikle doğal felaketler, savaş veya insan kaynaklı felaketlerden sonra, insanlara yardım edebilmenin en az maliyetli ve en hızlı yöntemi olarak düşünülür, aynı zamanda, gıda için iş programlarına kıyasla, yönetimi en kolay ve en şeffaf olanlardır. Her ne kadar tahmin edilen planlar nihai planlara göre genellikle riskin azaltılmasında daha etkili olsa da, bazı kaynak kısıtlı ülkelerde olay sonrası gerçekleşen kapsama tek olanaklı yöntem olabilir¹³⁴.

Gelir dağılımının alt yarısında olanların ücretlerinin düşmesi, durgunluk ya da ürünlerin fiyatlarının arttığı bir ortamda, sosyal güvenlik müdahalelerine ve bunların niteliğine ilişkin istemlerin değişeceği artan bir eşitsizlik riski olacaktır. İşçi ve işveren katkılarında oluşan durgunluk ve azalma, özellikle katkı gelirleri ile

¹³³ ISSA, Scarcity, s. 23.

¹³⁴ ISSA, Scarcity, s. 23.

kısmen veya tamamen finanse edilen programlar için bir sorun haline gelerek, sosyal güvenlik sistemlerinin mevcut finansal kaynaklarında düşme ile sonuçlanacaktır. Düşük büyüme ve bununla ilişkili olarak işlerin aksaması nedenleri ile sosyal güvenlik rezerv fonları varlıklarının değerinde meydana gelen düşme, stratejik sektörlere devletin daha fazla müdahale etmesine ve artan çatışmalara yol açacaktır. İkinci ve üçüncü basamak emeklilik yardımlarının sağlanmasında ve kayıt dışı destekte azalma gibi, desteğin diğer formlarında meydana gelen azalmalar, sosyal güvenlik sistemleri üzerinde daha fazla istemlere yol açacaktır. Devlet müdahalelerinin niteliği konusunda toplumun beklentilerinde bir değişiklik meydana gelebilir. İşçilerin harcanabilir gelirlerinde meydana gelen azalma katkıya dayanan sistemleri baskı altında bırakır¹³⁵.

Nüfusun artması ve kayıt dışı desteğin düşmesi sonucunda, sosyal güvenlik sistemleri temel edim sağlayıcısı olabilir. Bu, edim türlerinin ve bunların nasıl teslim edildiğinin uyarlanması gerektirecektir. Yararların yeterliliğine ilişkin tartışmaların yoğunlaşması olasıdır. Kapsamın genişletilmesi bir öncelik olmaya devam edecektir. Çevre dostu olmayan davranışlar genellikle yoksullar için seçenekler sunmamanın bir sonucudur. Günlük hayatta kalma üzerine odaklananlar, toprak koruma gibi daha uzun vadede kendini ödeyecek faaliyetlere öncelik tanımazlar. Asgari düzeyde sağlık koruması ve gelir güvenliği, uzun vadeli planlama için bir temel oluşturur. Rezerv fonlara yatırım, sıfır ya da negatif büyüyen dünyanın gerçeklerini yansıtmalıdır. Sosyal güvenlik rezerv fonlarının 2008 ve 2011 yılları arasındaki ekonomik ve finansal krizler sırasında ve sonrasında verdiği yanıtlar, dikkate alınması gereken yaklaşımların göstergesidir. Bunlar ekonomik büyümenin geri döneceği bir önermeye dayanıyordu. Bu nedenle uzun vadeli bir uyuma ve varlık fiyatlarının değerlendirilmesine ilişkin görüşlerde değişiklikler gerekmektedir. Fosil yakıtların sunumu azaldıkça, fiyatlar artacak ve fosil tüketimi azalacaktır. Bu durum ve diğer iklim değişikliği nedenleri karbon içermeyen yatırımların yapılmasını gerektirecektir. Yatırım stratejileri yoluyla doğal kaynak kıtlığının gerçekleri ile bütünleşmiş şirket yatırımları ve altyapı için yapılan yatırımlar artacaktır. Durgunluk ve düşen gerçek ücretlere uyum, katkı gelirlerini de etkileyecek olan edim türleri ve edimlerin nasıl hedeflendiği konusunda zor seçimleri gerektirecektir. Diğer gelir kaynaklarında

¹³⁵ ISSA, Scarcity, s. 31.

düşüş göz önüne alındığında, yaşlılık yoksulluğunun ortaya çıkması gibi, bu riskler herkes için asgari edimlere doğru bir hareket yaratmaktadır. Kaynakların kıtlığı ve fiyatlarındaki artış, düşük veya sıfır enflasyonun olduğu uzun bir dönemden sonra, birçok ekonomik aktörün kullanılmadığı bir durum olan, enflasyonist bir ortama yol açabilir. Örneğin, emeklilik gelirlerinin satın alma gücünün sabit kalmasını sağlamak, uygun bir emeklilik yardım artışı politikasını gerektirmektedir. Bu artışların hangi ürün ve hizmetlerde yapılacağını belirlemek için uygun ürün ve hizmetleri içeren bir sepet oluşturulabilir. Artan fiyatların ikame etkisi yaratmasında olduğu gibi bunlar zamanla değişecektir¹³⁶.

3.3.2. Sosyal Güvenliğin İklim Değişikliğinin Etkilerini Azaltmadaki Rolü

Sosyal güvenlik idarelerinin ekonomi, işgücü piyasası, yoksulluğun azaltılması ve sosyal uyum konularında önemli rolleri olması nedeniyle, iklim değişikliğinin etkilerini azaltmada sosyal güvenlik sistemlerinden yararlanılabilir. Büyük boyutlara ulaşan rezerv fonları ile uygun alanlarda yatırım yapılması sonucunda iklim değişikliği yavaşlatılabilir ve azaltılabilir. Yatırım yapın sloganıyla, geçmişte belirli şirketlere karşı hedeflenmiş kampanyaların etkili olduğu kanıtlanmıştır. Uygun yatırım politikalarının benimsenmesi yoluyla, yatırımcılar ekonomik davranışı ve çevresel çıktıları etkileyebilirler. Yatırım stratejisi bakımından, hem kamu hem de özel emeklilik fonları, küresel düzeyde önemli aktörlerdir ve önemli bir yatırım fonu kitlesini temsil ederler. Yatırım seçenekleri ile, sosyal güvenlik kurumları, şirketlerin yatırım davranışlarını etkileyebilir. Bu şirketlerin fonları rezerve etmeleri ve varlık fonlarına egemen olmaları önemli bir etkiye sahiptir¹³⁷.

Seçilmiş Uluslararası Sosyal Güvenlik Birliği(USGB) üyesi kuruluşların yatırım uygulamalarını analiz eden 2014 USGB Rezerv Fonu Gözlemi, katılımcıların yüzde 70'inin sosyal bakımdan sorumlu bir yatırım politikasının olduğunu tespit etmiştir. Bir takım fonlar gerçekte daha ileriye gitmişler ve bunu iklim değişikliğini azaltmayı gözetken, karbon içermeyen yatırım seçenekleri ile belirgin bir şekilde

¹³⁶ ISSA, Scarcity, s. 32.

¹³⁷ ISSA, Scarcity, s. 26.

yansıtılan bir stratejiye çevirmişlerdir. Bunlar, toplu taşıma altyapısına, yeşil teknolojilerin ve düşük karbon enerji üretiminin finanse edilmesi gibi yenilenebilir enerjiye yapılan yatırımları içerir. Bu kriterleri uygulamaya koyma ve bunları yatırım sürecine entegre etme konusundaki düşünceler yönetim sürecinin bir parçası olmalıdır. Aynı zamanda, bir dizi çalışma, sosyal olarak sorumlu yatırım fonları tarafından gerçekleştirilen yatırım dönüşlerinin, bu faktörleri göz önüne almayanlara göre daha iyi performans gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Doğal kaynakların maliyetindeki olası artış, yasal değişiklikler ve düzenleme riskleri göz önüne alındığında bu eğilimin devam etmesi olasıdır. Düşük karbon ayak izi içeren faaliyetlerde ve yenilenebilir enerjide istihdamı desteklemek için artan sayıda hükümet girişi ortaya çıkmakta, işgücü piyasası dönüşüm önlemleri desteklenmektedir. Bu, çoğu zaman ağır sübvansiyonlu fakat azalan fosil yakıt endüstrilerinden uzaklaşmanın bir parçasıdır. Sosyal güvenlik kurumları, eğitim, kısmi işsizlik planları ve diğer sosyal güvenlik dallarının nasıl tasarlandığı konusunda değişiklikler yaparak bu politikaları desteklemede rol oynayabilir¹³⁸.

İklim değişikliğine bağlı olarak insan sağlığındaki olası bozulmalar, sosyal güvenlik kurumlarının sağlık risklerini azaltmak için etkin önlemler aramasına neden olacaktır. Bunlar, sağlıklı yaşam biçimini daha fazla teşvik etmek için, daha geniş toplum temelli unsurları içerebilir. Aynı zamanda bu çabaların iklim değişikliği ile pozitif ilişkili olması muhtemeldir. Daha fazla et yeme eğilimi, belirgin bir şekilde çevreye zararlıdır ve önemli miktarlarda iklim değişikliğine neden olan gazlar üretirler. Aynı zamanda, şekerin, süt ürünlerinin ve et tüketiminin artması, bir takım önemli ve maliyeti yüksek, tıbbi sistemleri sistemleri baskı altında bırakan ve verimlilikte önemli kayıplara yol açan, kanser ve diyabet gibi hastalıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ek olarak, fiziksel aktivitelerin teşvik edilmesi, özellikle çevre için kötü olan araç kullanımının ya da sahipliğinin azalmasına yol açacak ve zihinsel sağlık sorunları ile mücadele edilmesine katkıda bulunacaktır. Egzersiz ve zihinsel sağlık arasında doğrudan bir bağlantı olduğu yaygın olarak kabul edilmektedir. Sosyal güvenlik ve sosyal korumanın alternatif biçimlerinin oluşturulması gündeme gelmeye başlamıştır. İklim değişikliği, sosyal güvenliğin neler yaptığını ve nasıl yaptığını uyarlamayı gerektirse de, sağlanan edim ve hizmet

¹³⁸ ISSA, Scarcity, s. 27.

biçimlerinin temel olarak yeniden gözden geçirilmesi ihtiyacı giderek artmaktadır. Uyarlayıcı önlemler yoluyla olaylara ve etkilerine cevap vermek giderek zorlaşacaktır. Çünkü bu olayların şiddeti ve görülme sıklığı artacaktır. Ama aynı zamanda, insanları özgün konumlarına geri döndürmek, artık uygulanabilir ve yapıcı bir yaklaşım olmayabilir. Bu nedenle, riskleri azaltmak için sadece erken müdahaleler yeterli olmayabilir, aynı zamanda farklı edimler ve hizmetlerin sağlanması gerekmektedir. Bu yanıtların hükümetlerin diğer politika önlemleri ile tutarlı olmalıdır¹³⁹.

¹³⁹ ISSA, Scarcity, s. 28.

SONUÇ

Sanayi devrimi ile birlikte dünya fosil kaynakların yakılmasına dayanan bir ekonomik sisteme geçmiştir. Bu ekonomik sistem, dünyanın hava ve su gibi doğal kaynaklarını sınırsız bir şekilde tüketilmesine dayanmaktadır. Tüm insanlara ait olan doğal kaynaklar, bazı insanların bu kaynakların kıtlığını yaşayabileceği önemsenmeden, sermayeyi daha fazla biriktirmek uğruna küresel piyasalara dâhil edilmeye çalışılmaktadır. Kıtlığına rağmen, kapitalist düzen kaynakların sonsuzluğunu varsayarak büyümeyi tercih etmektedir. Bu tercih çerçevesinde, kriz içine düşmekten kurtulamadığı da bilinmektedir. Doğal kaynakları tüketmeye devam etmek, mevcut sermaye birikim modeli bakımından vazgeçilemeyecek bir eylemdir.

Üretim yapısının petrol ve kömür gibi fosil yakıtların tüketimine bağlı olması, atmosferdeki sera gazı oranlarının artmasına yol açmaktadır. Sera gazlarının artışı atmosferin daha fazla ısınmasını beraberinde getirmektedir. Isınan atmosfer dünyadaki ısıyı da arttırmaktadır. Tüm bilimsel göstergeler sıcaklıkların binlerce yıldır görülmemiş bir düzeyde daha yüksek seyrettiğini ortaya koymaktadır. Her geçen yıl sıcaklık değerleri rekor seviyelere çıkmaktadır. Sıcak günlerin sayısı ve şiddeti artmaktadır. Sıcaklık artışı kutup bölgelerinde ve dağ zirvelerinde bulunan kalıcı buzulları eriterek sıvı ve buhar haline getirmektedir. Eriyen buzullar okyanus ve denizlerdeki su seviyelerini yükseltmektedir. Sıcaklık artışları kuraklıkların ve artan buharlaşmaya bağlı su kıtlığının yaşanmasına neden olmaktadır. Sıcaklık artışları aynı zamanda daha güçlü kasırgaların oluşması anlamına gelmektedir. Çünkü kasırgalar güçlerini okyanus yüzeyindeki sıcaklıktan alırlar. Aynı zamanda kuraklık ve aşırı yağışlar daha sık görülecektir. İklim değişikliğinin fiziksel ve kimyasal etkilerine karşı hassas bölgelerde yaşayan insanlar tüm bu etkiler sonucunda yaşadıkları bölgede geçim imkânlarını ve yaşam alanlarını kaybedeceklerdir. Yağışlardaki ve sıcaklıklardaki değişiklikler, hassas ekosistemlerin bozulmasına yol açarak, çeşitli bitki ve hayvan türlerinin yaşadıkları alanı terk etme konusunda zorlayacaktır. Nesli tükenen canlı türlerinin sayısı artacaktır. Dünyadaki birçok çiftçi yetiştirdiği ürünlerde değişikliğe gitmektedir ya da tarım alanlarını terk etmeye başlamıştır. Bitki ve hayvan türleri yer değiştirdikçe, hastalıkların yayılması kolaylaşmaktadır. İklim değişikliği aynı zamanda insan sağlığını etkilemektedir.

Artan sıcaklıklar, kötüleşen hava ve su kalitesi doğrudan insan sağlığına etki etmektedir. Topluluklar arasında su, yiyecek ve toprak için yaşanan çatışmaların sayısı artabilir. Hayat alanlarında ekonomik, çevresel ve toplumsal açıdan geçim imkânlarını yitiren insanların yaşadıkları yeri terk ederek, göç etmesi kaçınılmazdır.

Sadece hayatlarını sürdürebilme amacıyla göç edenler yeni yaşam alanları arayışı içerisinde olacaklardır. Tarih boyunca insanlar sıklıkla göç etmişlerdir. Kendileri için yeterli kaynak olduğunu düşündükleri bölgelere yerleşmişlerdir. Ancak günümüzden farklı olarak eski dönemlerde dünya coğrafyasını birbirinden ayıran siyasal sınırlar bulunmuyordu. İklim göçmenleri açısından göç bir araçtır ve bu araç onların hayatta kalmasını sağlamaktadır. En basit anlamda insanların yaşam alanları su altında kalmadan önce göç etmesi bir zorunluluktur.

İklim göçmenlerinin tercih edecekleri yeni yaşam alanları iklim değişikliğinden göreceli olarak daha az etkilenecek, AB gibi sanayileşmiş zengin ülkeler ve Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler olacaktır. Göçmenler bu ülkelere yönelmeye başladığı andan itibaren ekonomik ve sosyal sorunlar yaşanmaya başlayacaktır. Bu ekonomik ve sosyal sorunların çözülmesinin en uygun yöntemlerinden biri de yeni sosyal güvenlik yöntemlerine başvurmak olacaktır. Sosyal güvenliğin bir insan hakkı olması, tüm insanlara sosyal güvenlik hizmetinin uyrukluğa ve geçmiş hizmetlerine bakılmaksızın sunulmasını gerektirmektedir. Ancak sayıları yüz milyonlara ulaşacak olan insanın sosyal güvenlik kapsamına alınması, devletler için ekonomik açıdan zorlukları doğuracaktır. Göçmenlerin sosyal güvenlik kapsamına alınması sunulacak sosyal güvenlik hizmetlerinin ulusal sınırları aşarak uluslararası bir boyuta taşınması anlamına gelmektedir. Göçmenin bakmak zorunda olduğu aile üyelerini köken ülkesinde bırakmış olması, aile üyelerine konaklanan ülke sosyal güvenlik sistemlerinin sosyal güvenlik edimleri sunma zorunluluğu içerisinde olması demektir.

Köken ülkeler iklim değişikliklerinin şiddetli bir şekilde yaşandığı alanlardır. Burada bırakılan aile üyelerinin kasırga ve seller gibi iklim değişikliğinin kötü etkilerine uğrama riskleri yüksektir. Konakladığı ülkede sosyal güvenlik kapsamında olan bir kişi, aslında köken ülkede bıraktığı aile üyelerini de konakladığı ülkenin sosyal güvenlik sistemine dâhil etmiş olur. Ayrıca konakladığı ülkede belirli bir süre çalıştıktan sonra emeklilik edimlerine hak kazanan sigortalı, köken ülkesine geri

dönmeyi ve iklim değişikliğinin kötü etkilerinin yaşanma olasılığı olan bir ülkede yaşamayı tercih edebilir. Bu insanlar için riskler gerçekleştiğinde, konaklanan ülkelerin sosyal güvenlik sistemleri, bu insanlara sosyal güvenlik edimleri sunacaktır. Ancak iklim değişikliğinin diğer felaketlerden farklı olarak küresel bir boyutu vardır. Etkilerinin şiddetini ve süresini hesaplayabilmek mümkün değildir. Bu sosyal güvenlik sistemleri açısından çok büyük riskler doğurmaktadır.

Sosyal güvenlik sistemleri bir ülkede yaşayan ya da faaliyet gösteren, tüm gerçek ve tüzel kişiler ile doğrudan ilişki içerisindeyler. Sosyal güvenlik sistemleri, yönetmekte olduğu rezerv fonlarını iklime duyarlı alanlara yönlendirebilme ve işgücü piyasasına müdahale edebilme kabiliyetleri sayesinde iklim değişikliğinin azaltılmasında önemli roller oynayabilirler. Sosyal güvenlik fonların toplanması, bu fonlar ile yatırım yapılması ya da sosyal güvenlik harcamalarının yapılması sırasında iklim değişikliklerinin etkilerinin azaltılmasının gözetilmesi gerekmektedir. Böylece uzun dönemde iklim kaynaklı insan yer değiştirmelerinde azalmalar görülecektir. Sosyal güvenlik sistemlerinin iklim odaklı olması, sosyal güvenlik sistemleri için yeni yükler oluşturacak göçlerin, etkin olarak engellemesine katkıda bulunacaktır.

Birkaç yüzyıldan beri benimsenmiş olan küresel ekonomik sistem günümüzde gezegenimizin doğal kaynaklarını tüketerek, hayatı sürdürülemez hale getirmiştir. İlk bakışta, iklim değişikliğine neden olan sanayileşmiş ülkeler iklim değişikliğinden doğrudan etkilenmeyecek gibi görünse de sonuçlarından dolayı bir şekilde etkileneceklerdir. Ekonomik faaliyetlerin ortaya çıkardığı iklim değişikliğinin yaşam alanlarını yok etmesiyle insanlar göç edecek, hatta bazı ada ülkelerinin tüm vatandaşlarının göç etmesi söz konusu olabilecektir. Bu göçmenlerin konaklayacağı ülkelerde sosyal ve ekonomik maliyetleri çok yüksek olacaktır. Sosyal güvenlik sistemleri kapsamına alınmalarıyla, küresel iklim değişikliği risklerinin karşılanması, sosyal güvenlik sistemlerinin güvencesinde olacaktır. Böylece sorumsuz bir şekilde gezegenin kaynaklarını kullanmanın, aslında dünyada yaşayan tüm ülkeler ve vatandaşları için eşit derecede kötü sonuçları olacağı ortaya çıkacaktır. Dünyamız tüm insanların yaşadığı odaları olan tek bir eve benzetilmektedir. Bu evin temiz ve sağlıklı olması tüm insanlık için gereklidir. Benzer şekilde dünyadaki tüm ülkelerin ekonomik faaliyetlerini iklim değişikliğini daha da kötüleştirmeyecek ve durduracak

şekilde yeniden düzenlemeleri gerekmektedir. Aksi halde kaybedenler herhangi bir ülke ayrımı olmadan tüm insanlık olacaktır.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, Nermin. **Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002.

Alper, Yusuf ve Kadir Arıcı. **Sosyal Güvenlik**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2015.

An, Nazan. **Climate Change Impacts on Migration in The Vulnerable Countries**, Master Thesis, Institute of Science and Technology, Boğaziçi University, 2013.

Arı, İzzet. **İklim Değişikliği İle Mücadelede Emisyon Ticareti ve Türkiye Uygulaması**, DPT Yayınları, Ankara, 2010.

Artiles, Antonio Martín and Guglielmo Meardi. **Public opinion, immigration and welfare in the context of uncertainty**, Transfer. Vol. 20, No.1, 2014.

Bachelet, Michelle. **Social Protection Floor for a Fair and Inclusive Globalization**, 2011, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_165750.pdf , (02.02.2019).

Baer, Hans A. **Global Capitalism and Climate Change: The Need for an Alternative World System**, 05.03.2019, <https://climateandcapitalism.com/2013/03/05/global-capitalism-and-climate-change/>, (01.04.2019).

Beland, Daniel. **Social Security History and Politics from the New Deal to the Privatization Debate**, University Press of Kansas, Lawrence, 2005.

Benko, Jessica. **How a Warming Planet Drives Human Migration**, The New York Times, 19.04.2017, <https://www.nytimes.com/2017/04/19/magazine/how-a-warming-planet-drives-human-migration.html#modal-lightbox> , (17.09.2018).

Bölgesel Çevre Merkez-REC Türkiye, **A'dan Z'ye İklim Değişikliği Başucu Rehberi**, Ajanstürk Matbaacılık, Ankara, 2015.

Castles, Stephen, Hein de Haas and Mark J. Miller. **The Age of Migration**, The Guilford Press, China, 2014.

Caviedes, Alexander. **European integration and the governance of migration**, Journal of Contemporary European Research, Volume 12, Issue 1, 2016, pp. 552-565.

Çelik, Abdulhalim. **Küreselleşme Sürecinde Sosyal Güvenlik Sistemlerinin Dönüşümü ve Türkiye**, Kamu İşletmeleleri İşverenleri Sendikası Yayınları, Ankara, 2002.

Daily Sabah, **Experts warn about climate refugees unless necessary actions taken**, 02.12.2015, <https://www.dailysabah.com/world/2015/12/03/experts-warn-about-climate-refugees-unless-necessary-actions-taken> , (17.09.2018).

Domingues Dos Santos, Monon. **Immigration and Unemployment: A European Perspective**, The internationalization of labour markets. Christiane Kuptsch (ed.) France / ILO Symposium, Paris, 2010, pp. 41-61.

Dünya Atlası, **Hükûmetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) Nedir?**, 20.12.2018, <https://www.dunyaatlası.com/hukumetlerarasi-iklim-degisikligi-paneli-ipcc-nedir/>, (27.08.2019).

EASO, **The Push and Pull Factors of Asylum- Related Migration**, European Asylum Support Office, 2016, -<https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/-publications/The%20Push%20and%20Pull%20Factors%20of%20Asylum%20-%20Related%20Migration.pdf> , (23.02.2019).

EC, **Migrant Access To Social Security And Healthcare: Policies And Practice**, European Migration Network Study, European Commission, 2014,

https://ec.europa.eu/homeaffairs/sites/homeaffairs/files/whatwedo/networks/european_migration_network/reports/docs/emnstudies/emn_synthesis_report_migrant_access_to_social_security_2014_en.pdf , (04.01.2019).

Erlat, Ecmel. **İklim Sistemi ve İklim Değişimleri**, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, 2012.

FAO, **Social Protection, Emergency Response, Resilience and Climate Change**, Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2017, <http://www.fao.org/3/a-i7595e.pdf> , (11.03.2019).

Filinte, Murat. **Yaklaşan Küresel İklim Krizi**, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2007.

Ford, Robert and Anthony Heath, **Immigration: a nation divided?**, 2014, http://www.bsa.natcen.ac.uk/media/38190/bsa31_immigration.pdf , (31.01.2019).

Forteza, Alvaro. **The Portability of Pension Rights: General Principals and the Caribbean Case**, 05.2008, <https://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Pensions-DP/0825.pdf>, (02.02.2019).

Gaiser, Thomas, Maarten Krol, Horst Frischkorn and Jose C. De Araujo. **Global Change and Regional Impacts**, Springer, Germany, 2003.

Godrej, Dinyar. **Küresel İklim Değişimi**, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

Hagen-Zanker, Jessica, Elisa Mosler Vidal and Georgina Sturge. **Social protection, migration and the 2030 Agenda for Sustainable Development**, 2017, <https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/resource-documents/11583.pdf>, (17.201.2019).

Hirose, Kenichi, Miloš Nikac̃, Edward Tamagno. **Social Security For Migrant Workers: A Rights-Based Approach**, 2011, http://www.world-psi.org/sites/default/files/ilo_social_security_migrant_workers.pdf, (30.01.2019).

Humblet, Martine and Rosinda Silva, **Social Security Standards for the 21st Century**, 2002, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---normes/documents/publication/wcms_088019.pdf , (01.03.2019).

IDMC, **Mid-year figures, Internal Displacement From January to June 2019**, The Internal Displacement Monitoring Centre, 12.09.2019, http://www.internal-displacement.org/sites/default/files/inline-files/2019-mid-year-figures_for%20website%20upload.pdf , (25.09.2019).

IDMC, **2018 internal displacement figures by country**, The Internal Displacement Monitoring Centre, <http://www.internal-displacement.org/database/displacement-data> , (25.09.2019).

IDMC, **Global Picture**, The Internal Displacement Monitoring Centre, <http://www.internal-displacement.org/>, (25.09.2019).

ILO, “Extending social security to all”, **A guide through challenges and options**, International Labour Organisation, 2010, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_146616.pdf, (20.02.2019).

ILO, **Universal Social Protection for Human Dignity, Social Justice and Sustainable Development**, International Labour Organization, International Labour Conference, 2019, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_norm/relconf/documents/meetingdocument/wcms_673680.pdf , (10.16.2019).

IOM, **Climate Change and Migration: Improving Methodologies to Estimate Flows**, International Organization for Migration, 2008, http://publications.iom.int/system/files/pdf/social_protection.pdf, (06.05.2019).

IOM, **Mainstreaming Migration into Development Planning, A Handbook for Policy-makers and Practitioners**, International Organization for Migration, 2010, <http://publications.iom.int/system/files/pdf/gmg2010.pdf> , (25.02.2019).

IOM, **Social Protection for Migrant Workers Abroad: Addressing the Deficit via Country-of-origin Unilateral Measures?**, International Organization for Migration, 2017, http://publications.iom.int/system/files/pdf/social_protection.pdf, (30.01.2019).

IOM, **World Migration Report 2015 Migrants and Cities: New Partnerships to Manage Mobility**, International Organization for Migration, Geneva, 2015.

Ioncica, Maria, Eva-Cristina Petrescu and Diana Ioncica. “The East-West Migration and its Implications for Social Security”, **Social security and the labour market: A mismatch?**, 5th International Research Conference on Social Security, International Social Security Association, Research Programme, Warsaw, 5-7.03.2007.

IPCC, **Climate Change 2013 The Physical Science Basis**, Intergovernmental Panel on Climate Change, https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2018/02/WG1AR5_all_final.pdf, (20.02.2019).

IPCC, **Climate Change 2014 Impacts, Adaptation, and Vulnerability. Part A: Global and Sectoral Aspects, Contribution of Working Group II to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change**, Intergovernmental Panel On Climate Change, Cambridge University Press, USA, 2014.

ISSA, **Megatrends and social security**, The International Social Security Association, <https://www.issa.int/en/topics/megatrends/climate-change>, (17.09.2018).

ISSA, **Climate Change and Natural Resource Scarcity, Megatrends and Social Security**, The International Social Security Association”, 01.11.2014,

<https://www.issa.int/en/details?uuid=b2af9fd7-d78d-4f20-ae2f-d9daf27f88d4>,
(28.11.2018).

ISSA, **Handbook on the extension of social security coverage to migrant workers**, Extension of Coverage, The International Social Security Association, 01.12.2014, <https://www.issa.int/en/details?uuid=371ddf4c-f046-41fa-8900-9f3c99a663bb> , (28.11.2018).

ISSA, **Social security facing increased mobility of the global workforce**, The International Social Security Association, <https://www.issa.int/en/-/social-security-facing-increased-mobility-of-the-global-workforce> , (15.09.2018).

Kadıoğlu, Mikdat. **Bildiğiniz Havaaların Sonu: Küresel İklim Değişikliği ve Türkiye**, Güncel Yayıncılık, İstanbul, 2001.

Klein, David. **Capitalism and Climate Change: The Science and Politics of Global Warming**, 01.2015, <https://gumroad.com/l/climatechange>, (13.04.2019).

Koutronas, Evangelos and Mario Arturo Ruiz Estrada, **The Basic Manual of Social Security: Theory and Evaluation**, 2018, https://www.researchgate.net/publication/327262563_The_Basic_Manual_of_Social_Security_Theory_and_Evaluation , (02.03.2019).

Melo, Jaime de. **Climate change and the growing challenges of migration**, The Brookings Institution, 24.08.2015, https://www.brookings.edu/blog/plan-etpolicy/2015/08/24/climatechangeandthegrowingchallengesofmigration/#.Vdx_Da41eW1.twitter , (17.09.2018).

Milman, Oliver. **Rate of environmental degradation puts life on Earth at risk, say scientists**, The Guardian, 15.01.2015, <https://www.theguardian.com/-environment/2015/jan/15/rate-of-environmental-degradation-puts-life-on-earth-at-risk-say-scientists> ,(16.03.2019).

Moore, Henrietta. **The Mediterranean migrant crisis has big business and climate change at its roots**, The Guardian, 13.07.2015, <https://www.theguardian.com/sustainable-business/2015/jul/13/migrant-crisis-mediterranean-big-business-climate-change-inequality> , (17.09.2018).

Muniruzzaman, A.N.M. **Climate change: Threat to international peace and security**, The Daily Star, 11.08.2011, <https://www.thedailystar.net/news-detail-198040> , (17.19.2018).

NAP, **Confronting Climate Change**, National Academy Press, Washington, 1990.

NCSE, **How Will Climate Change Affect the World and Society?** , National Center for Science Education, <https://ncse.com/library-resource/how-will-climate-change-affect-world-society> ,(11.04.2019).

Olsen, Lene. **The Employment Effects of Climate Change and Climate Change Responses: A Role for International Labour Standards?**, 2009, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/ed_dialogue/actrav/documents/publication/wcms_122181.pdf , (10.03.2019).

OSCE, IOM and ILO, **Handbook on Establishing Effective Labour Migration Policies in Countries of Origin and Destination**, Organization for Security and Co-operation in Europe, International Organization for Migration and International Labour Office, 2006, https://www.unicef.org/socialpolicy/files/Handbook_on_establishing_effective_labour_migration.pdf , (07.01.2019).

Park, Jonathan T. **Climate Change and Capitalism**, 2015, <https://academiccommons.columbia.edu/doi/10.7916/D8Z610WT/download> , (02.04.2019).

Samur, Hayriye. “Küresel İklim Değişiminin Etkileri ve Uluslararası Alandaki Mücadele Stratejileri”, **Uluslararası Küresel İklim Değişikliği ve Çevresel Etkileri Konferansı Bildiriler Kitabı**, Konya Büyükşehir Belediyesi Koski Genel Müdürlüğü, Konya, 18-20.10.2007, ss. 245-257.

Schottland, Charles I. **The Social Security Program In the United States**, Appleton-Century-Crofts Educational Division Meredith Corporation, New York, 1963.

Sengupta, Somini. **Heat, Hunger and War Force Africans Onto a ‘Road on Fire**, The New York Times, 15.12.2016, <https://www.nytimes.com/interactive/2016/12/15/world/africa/agadez-climate-change.html?platform=hootsuite> , (17.09.2018).

Stapleton, Sarah Opitz, Rebecca Nadin, Charlene Watson and Jan Kellett. **Climate change, migration and displacement**, https://www.undp.org/content/dam/undp-library/Climate%20and%20Disaster%20Resilience/Migration_Report.pdf, (25.09.2019).

Taylor, Matthew. **Climate change 'will create world's biggest refugee crisis'**, The Guardian, 02.11.2017, https://amp.theguardian.com/environment/2017/nov/02/climate-change-will-create-worlds-biggest-refugee-crisis?__twitter_impression=true , (17.09.2018).

Turan, Feryal. “İklim Değişikliğinin Toplumsal Etkileri”, **Küresel İklim Değişikliği ve Etkileri**, (Ed. Mehmet Somuncu), Önder Matbaa, Ankara, 2006.

UNHCR, **Social and Economic Impact of Large Refugee Populations on Host Developing Countries**, United Nations High Commissioner For Refugees, 03.01.1997, <https://www.unhcr.org/excom/standcom/3ae68d0e10/social-economic-impact-large-refugee-populations-host-developing-countries.html> , (20.03.2019).

UNHCR, **Summary of Deliberations on Climate Change and Displacement**, United Nations High Commissioner For Refugees, 2009, <https://www.unhcr.org/4da2b5e19.pdf>, (03.01.2019).

UNLA, **Four billion people have no social security protection**, United Nations Labour Agency, 29.11.2017, <https://news.un.org/en/story/2017/11/637771-four-billion-people-have-no-social-security-protection-un-labour-agency#.WjoT9rpuLIX> , (17.09.2018).

UNN, **At Security Council, climate change cited among factors impacting stability in Sahel**, United Nations News, 26.05.2016, <https://news.un.org/en/story/2016/05/530512-security-council-climate-change-cited-among-factors-impacting-stability-sahel#.WjkW7rpuLIV> , (17.09.2018).

Vonk, Gijsbert. **Migration, social security and the law, some European dilemma's**, 2002, https://www.rug.nl/research/portal/files/14631876/Migration_and_social_security.pdf , (18.05.2019).

WB, **World Bank Group Statement: Our Commitment to Action on Climate Change**, The World Bank, 01.07.2017, <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2017/06/01/world-bank-group-statement-our-commitment-to-action-on-climate-change> , (01.09.2018).

Wheeler Sabates, Rachel and Myrtha Waite. **Migration and Social Protection: A Concept Paper**, Institute of Development Studies, Sussex, 2003.

Wheeler Sabates, Rachel. **Social security for migrants: Trends, best practice and ways forward, Project on examining the existing knowledge of social security coverage**, ISSA Working Paper No. 12., Geneva, 2009.